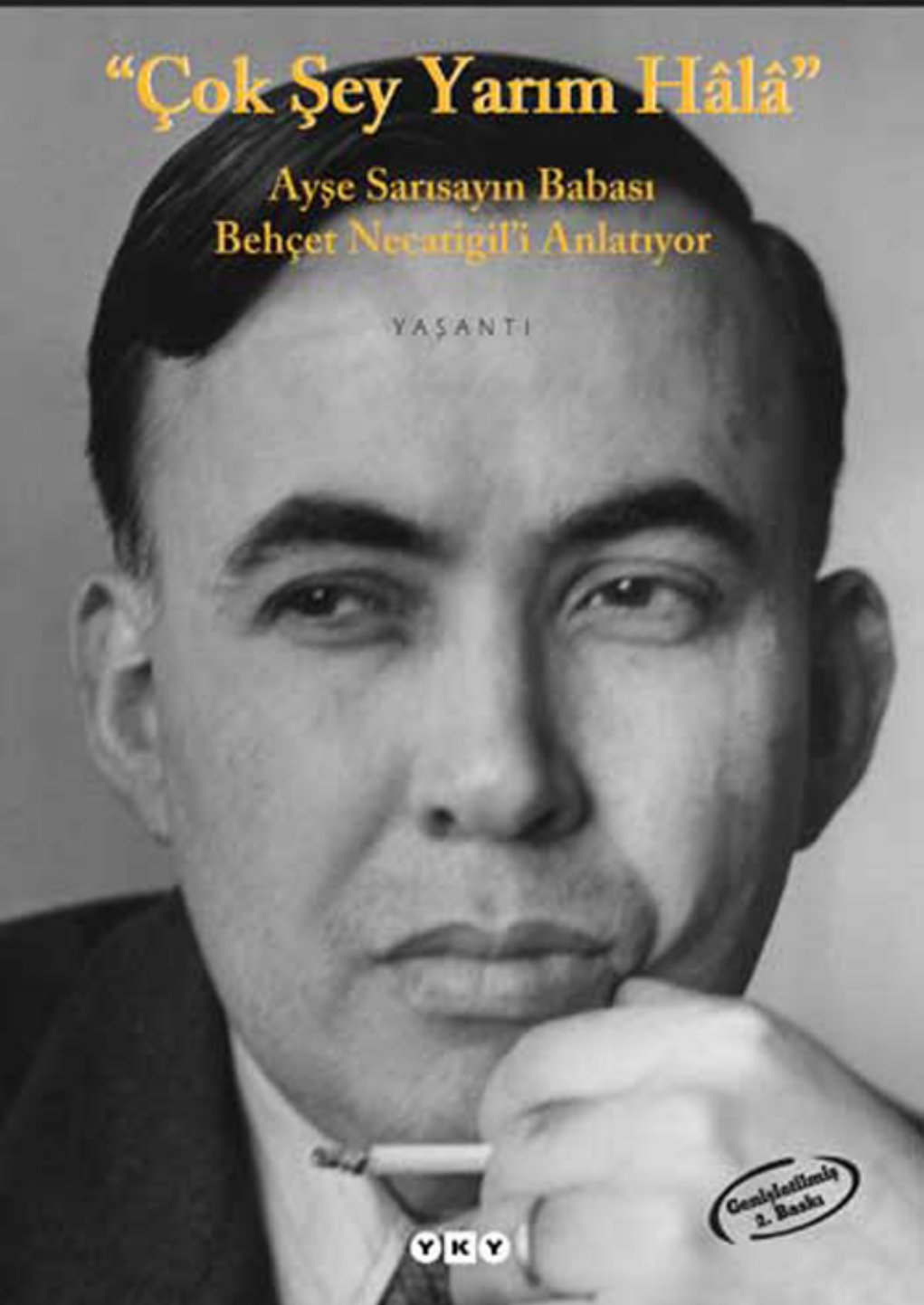
Ayşe Sarısayın

"Çok Şey Yarım Hâlâ"

Ayşe Sarısayın Babası Behçet Necatigil'i Anlatıyor

YAŞANTI

Genişletilmiş 2. Baskı

YKY

"ÇOK ŞEY YARIM HÂLÂ"

Ayşe Sarısayın 1957 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde tamamladıktan sonra, kimya mühendisliği ve işletme eğitimi gördü. Uzun yıllar ilaç sektöründe yönetici olarak çalıştı. Evli ve bir oğlu var.

Babası Behçet Necatigil'in çeviri şiirlerini (*Yalnızlık Bir Yağmura Benzer*, Adam Yayınları, 1984) ve aile mektuplarını (*Serin Mavi*, YKY, 1999, Selma Necatigil ile birlikte) yayına hazırladı.

"Denizler Dört Duvar" (Can Yayınları, 2003) adlı ilk öykü kitabı 2004 Yunus Nadi Öykü Ödülü'ne, *"Yorgun Anılar Zamanı"* (Can Yayınları, 2004) 2005 Sait Faik Hikaye Armağanı'na, *"Karakalem Resimler"* (Can Yayınları, 2008) adlı öykü kitabı ise Dünya Kitap dergisinin 2008 Yılın Telif Kitabı Ödülü'ne değer görüldü.

"Erdal Öz, Unutulmaz Bir Atlı" adlı biyografi çalışması (Can Yayınları) ile Istanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nca desteklenen Istanbulum projesi kapsamındaki *"Beşiktaş, Yollar ya da Anılar Boyunca"* adlı kitabı (Heyamola Yayınları) 2009 yılında yayımlandı. Çocuklar için yazdığı son kitabı *"Kedimin Adı Çamur"* (Can Yayınları, 2010). Ayşe Sarısayın'ın Almancadan çevirileri de var.

AYŞE SARISAYIN

“Çok Şey Yarım Hâlâ”

Ayşe Sarısayın Babası Behçet Necatigil’i Anlatıyor

Yaşantı

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 1463
Edebiyat - 397

"Çok Şey Yarım Hâlâ" /Ayşe Sarısayın

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İstanbul, Nisan 2001
4. baskı: İstanbul, Nisan 2018
ISBN 978-975-08-0279-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2011
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

“ÇOK ŞEY YARIM HÂLÂ”

"Ardımdan dökülen su,
Ben gidince nem kalır"

Behçet Necatigil

Önsöz

Babamı anlatmak… Kolay olmadı bu. Ölümünden bu yana yirmi yıl geçti. Zaman geçtikçe, yazmanın daha güç olacağını düşünüyordum önceleri; belleğimde kalan bölük pörçük anıların daha da silikleşeceğinden endişe duyuyor, neyi beklediğimi soruyordum kendi kendime. Ama yine de bir türlü yazamıyordum.

Günün birinde yazmaya başlayınca, yıllarca neyi beklemiş olduğumu anladım. Babamdan bende kalanlara kendi yaşamımla, yaşanmışlıkla gerçeklik kazandırmayı beklemiştim galiba. Onu daha iyi anlayabilmek için, yaşamın farklı evrelerinden geçmeyi, sağlam dostlukları, sevgileri, hüzünleri, acıları yaşamayı beklemiştim. Evliliği, bir evin sorumluluğunu üstlenmeyi, çalışmayı, başarmayı, başaramamayı, bunalmayı, bir çocuğumun olmasını, onu büyütmeyi… –babamın evde çok sık söylediği gibi : *"Yirmisinde mi erken, otuzunda belki!"* ya da *"Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları"*.– Yaşadıkça, herşey daha iyi oturdu yerli yerine, anılar canlandı sanki; şiirler ise yaşamın ta kendisi oluverdi.

Yaşamın evrelerinden geçmeye devam ediyorum; pek çok ölüme tanık olmuş, pek çok görevi yerine getirmiş olsam da, babamın ölümü hariç beni derinden sarsan ölümler yaşamadım henüz (onun ölümünü yaşadığımda ise, anlamını bugünkü gibi algılayamayacak kadar gençtim). Önemli hastalıklar geçirmedim, yaşlılığın birdenbire geleceğini bilsem de, çok uzağında olduğumu hissediyorum şimdilik. Ancak, babamın kişiliğini ve şiirlerini yirmi yıl öncesine göre daha iyi yorumlayabilecek kadar yaşadım sanırım. Çocuğumu büyütürken, ateşli hastalıklarında başında beklerken, ona istediği bir şeyi alamadığımda ya da alıp nasıl sevindiğini gördüğümde, babamın çocuklarla ilgili tüm şiirleri yanıbaşımızdaydı. Eşimle paylaştığım her anda, birlikte sohbet

ederken, tartışırken, sevişirken, aylık bütçeler yaparken, gelirleri ve giderleri denkleştirmeye çalışırken şiirleri hep eşlik etti bize. Hayatı, onun şiirleriyle paralel yaşadım ve bir gün, onu yazmayı deneyebileceğimi hissettim.

Ancak, yine de yazmaya, daha doğrusu yazdıklarımı yayınlamaya bir türlü cesaret edemezken, babamın aziz dostu Kâmuran Şipal'in beni yüreklendirmesiyle bu işe giriştim. Bana verdiği destek için, ona şükranlarımı sunmak istiyorum.

Yazarken, bende kalanları, babam hakkında daha önce yazılanlarla, kendi mektupları, yazıları ve en çok da şiirleriyle desteklemeye çalıştım. Babamı anlatmaya çalışırken, kendimi de anlattığımı ayırt ettim zaman zaman ve ne denli çabalasam da, bunu değiştiremedim. Ancak, onun bir düzyazısında şu satırları okumak, beni biraz olsun rahatlattı :

> *Sevdiğimiz birini, kendimizi katmadan, yalnız o olarak anlatmak da mümkün! Ama bu, anı değil tanıtmadır, incelemedir, bilimsele yaklaşmadır. Ve ölüm haberleri çoklarımızda hemen özel yaşantıları çağırır, tatlı acı bir sürü anıları tazeler. Esirgenmiş olan bizim, daha bir süre yaşayacağımızın gizli sevinci de olabilir bu. Kesik kopuk görüntüler, bize bütün değerleriyle sadece gideni hatırlatmakta kalmaz; ne yazık ki, biraz da kendi gözümüzde kendimizi değerlendiren ayrıntıları da çıkarır ortaya: "Onu ilk defa… yahut bir gün…" diye başlarız. Benim de bu yazım öyle bir yazı. Özür dilerim kendimi anlatıyorsam.*

Ben de babamın bu satırlarına sığınarak özür diliyorum şimdiden; elimde olmadan kendimi de anlattığım için.

Dileğim, bu anıların onun kişiliğine ve şiirine farklı bir pencereden ışık tutması.

Yürekten inanıyorum ki babamın şiirleri hep varolacak, çünkü onlar yaşamın ta kendisi.

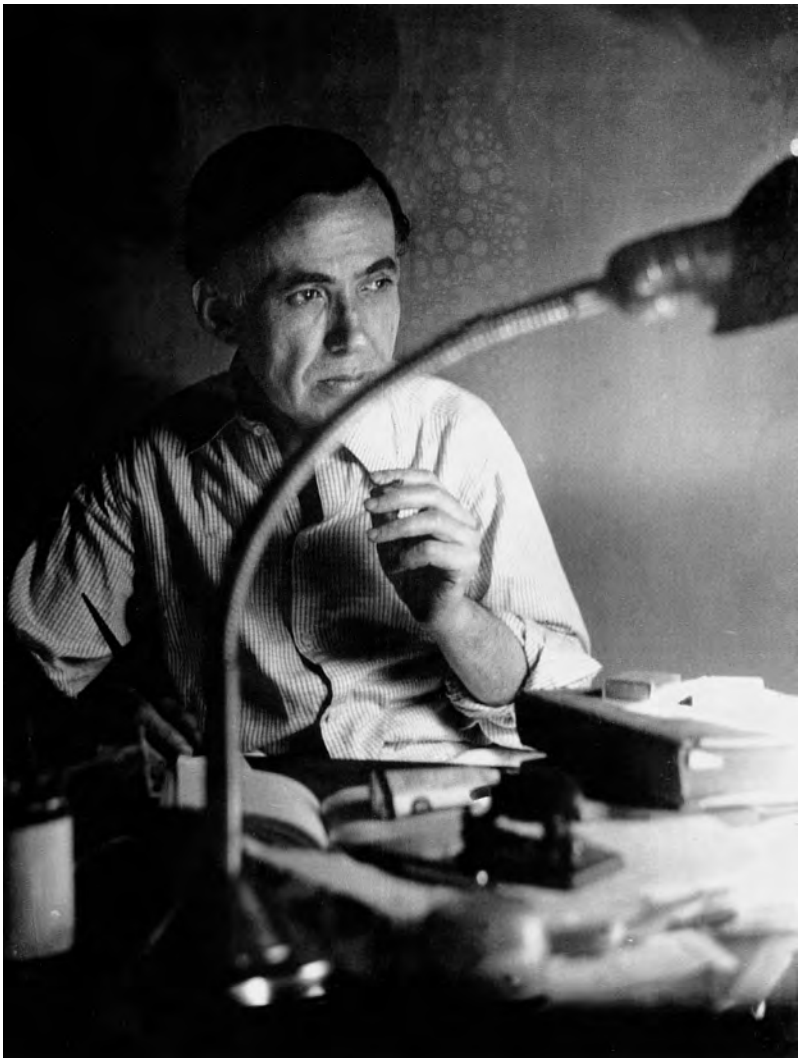
Ve şairler boyuna kimlere yazarlar?
Yıkılmış köprülerin başında
Ürkmüş boşluktan biri inliyorsa
Ve şairler onlara geldimlere yazarlar.

Ayşe Sarısayın
Nisan 1998–Ağustos 2000

Küçük, ahşap bir ev var ilk çocukluk anılarımda. Giriş katında çok sıcak bir oturma odası, yanına yaklaşılmaması gereken bir soba, sobanın üzerinde fokurdayan bir çaydanlık. Genellikle kapalı duran, yalnızca konuklar geldiğinde kullanılan bir konuk odası. Soğuk ve çok gizemli. Odadaki büfede biblolar, el sürülemeyen. İçlerinde en güzeli pembe renkli, üzeri taşlarla süslü bir at arabası. Külkedisi'nin, saraydaki baloya giderken bindiği arabaya çok benziyor. Yere, halının üstüne yatılarak kurulan düşler, Külkedisi'nin arabasına binilerek çıkılan yolculuklar. Saatin geceyarısı on ikiyi vurmasıyla başlayan geri dönüş telaşları… Sonra gerçekler yeniden; bodrum katında soğuk bir mutfak, birkaç basamakla inilen. Çok soğuk bir banyo, mutfağın hemen karşısında. Gıcırdayan tahta merdivenlerden çıkılan ikinci kat, soğuk yatak odaları.

İlk çocukluk anılarımın evi hep soğuk nedense. Güzel, ılık bahar ve yaz akşamları değil de soğuk kış geceleri yer etmiş belleğimde. Bir de evin yüksekliği boyunca uzayıp giden hanımeli. Bahar ve yaz aylarında açık pencerelerden evin içine dolan hanımeli kokusu, sabahları bu kokuyla uyanmak.

Tek tük sesler var o evden kalan. Ahşap merdivenlerin gıcırtısı, sobadaki odunların, kömürlerin yanarken çıkardığı sesler. Yaşlı, felçli anneannemin "uslu dur", "oyuncaklarını topla", "annen yorgun, yaramazlık yapma" diyen sesi. Bu seslerin etkileri, henüz okuma yazma bilmeden, tekerleme gibi söylediğim ve annemin titizlikle not ettiği şiirlerimde. Kimbilir, belki de babamdan almış olabileceğimi umduğu "şiir genlerinin" bir belirtisi olarak algılamıştı annem bu tekerlemeleri:

Babam çalışma odasında, 1964.

Bebeğim var, bebeklerim var
Çok çok oyuncaklarım var
Ama bunlar yukarıda durur hep
Aşağıya getiremem
Getirirsem anneannem kızar
Kızar ama ne kızar

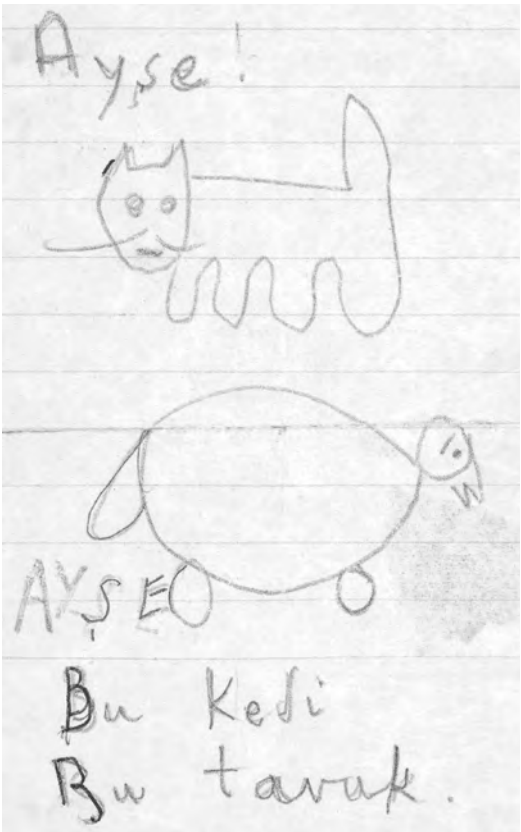
Sonra annemin sevecen, ama hep yorgun sesi : "Kızım üşüyeceksin", "Aferin benim kızıma, mamasını da ne güzel yemiş", "Kızım sen kendin oyna, ablanın dersi var, benim de işim". Ve en çok yinelediği sözcükler: "Çocuklar sessiz olun, babanız çalışıyor!"

O evde ablamın sesi yoktu sanki, kendimi zorlasam da onun sesini duyamıyorum. Çok sessiz, içedönük, sakin bir çocuk olmasından kaynaklanıyor sanırım onun sesini anımsayamamam. Ablamla evin bodrum katında evcilik oynayışımızı anımsıyorum en çok, bir de onun saatlerce piyano çalışını.

Tahta merdivenlerden çıkarak bir tavanarası odasına geliyorum. Odayı çepeçevre saran raflar, raflarda yüzlerce kitap, dergi, dosya. Boş şişeler, kutular, sicimler ve daha pek çok ıvır zıvır. Cam kenarında tahta bir masa, masa lambasının ölgün ışığı. Babam, ağzında sigarası, önünde kahve fincanı, taburesinde oturmuş, çalışıyor.

Çocukluk anılarımdaki belirgin mekânlardan biri olan bu odayla ilgili birçok ayrıntı, babamın yakın arkadaşı Tahir Alangu'nun Ocak 1956 tarihli *Yenilik* dergisindeki yazısının yardımıyla çok net olarak gözlerimin önüne geliyor:

Kapıdan girip ufak bir merdiveni tırmanarak yukarı çıkıyorum, solda bahçe üstünde, ufaraktan, iğri çatılı bir sandık odası. Yerlerde, raflarda, irili ufaklı etajerlerde, yatağın üstünde, altında, yığınlar halinde, kırk yıllık ömrünün kitaplar, dergiler, dosyalar, müsveddeler, sararmış kâğıtlar halindeki kalıntısı. Birini söndürüp diğerini yaktığı sigarasının bulutlar halindeki dumanları ortasında bir sandalyeye tünemiş, oturuyor. Masasının üstü bir sürü hırdavatla dolu. Şişeler, kutular, sicimden çiviye kadar akla gelmez eşya kırpıntısı, dibinde telvesi kurumuş okkalı kahve fincanları, içi izmarit dolu

Babamdan aldığımız ilk mektuplar... Bana yazdığı mektup, çok açık ve net; ancak ablama ne demek istediğini henüz çözemedik!

kâğıt külahlar arasında zorla açılmış bir kâğıtlık yere sıkışmış son şiiri. Bir alıcı kuş hırçınlığı içinde, yıllarca önce olduğu gibi, tezgâhtaki şiirin üzerine bir kitap atıveriyor, kenarından bir iki satır görünüyor:

Sıtma-sarı bir geceye doğru,
Kâğıtlar gururu besliyor...

("Besinler" şiirinden)

Babamın çalışma odasından, elimde bir "parmak çikolata" ve yüzümde bir zafer edası ile, oturma odasına geri dönüyorum. –Şimdi de var mı o çikolatalar, bilmiyorum. Renkli yaldız kâğıtlara sarılı, parmak uzunluğunda çikolatalardı. Yaldızları çok güzeldi, özenle açılır, düzeltilir, kullanılmayan bir defterin sayfaları arasında biriktirilir ve o parlak renklere bakılarak düşler kurulurdu. Benim çocukluk yıllarımda düşler vardı ve günler, ancak düşlerle birlikte kolayca geçiverirdi. Bugünün çocukları için de düşler hâlâ var mı acaba? – Sonra anneme ve ablama anlatıyorum: "Babama gittim. 'Baba' dedim. 'Mahmah var mı?' dedim. 'Var' dedi, verdi". Ve annemin sesi: "Kızım, ben sana çalışırken babanı rahatsız etme demiyor muyum?"

Doğruydu, annem bu sözleri çok sık söylüyordu. Ablama ve bana ilk öğretmeye çalıştığı şeydi belki de bu. Ama ben, evin en küçüğü olmanın ve babamdan da destek görmenin verdiği rahatlıkla, bu yasağı en sık delen kişiydim. Bunda, çikolataya olan düşkünlüğümün de payı vardı mutlaka! Babam tarafından hiçbir zaman eli boş geri çevrilmeyişimde ise, onun kötü geçen çocukluğunun derin izleri.

Babam Behçet Necatigil, 16 Nisan 1916'da İstanbul'da, Fatih'te Atik Ali Paşa'da doğmuş. Kastamonulu olan babası Mehmet Necati Gönül, dersiam vaizmiş. Uzun yıllar İstanbul'da, Beyoğlu ilçesinde müftülük yaptıktan sonra Sarıyer müftülüğünden emekli olmuş.

Annesi Fatma Bedriye Hanım, Geyveli müderris hafız İbrahim Hakkı Efendi'nin kızıymış. İbrahim Hakkı Efendi İstanbul'da Fatih ve Dolmabahçe camilerinde başimamlık yapmış, "Tetkik-i mesahif ve müellefat-ı şer'iyye meclisi" üyesi

Babası Necati Gönül ve kız kardeşi Sabahat ile, 1922.

olmuş, 1913 yılında Sinop'a sürgün edilmiş ve 1920 yılında ölmüş.

İbrahim Hakkı Efendi, medresede öğrencisi olan Mehmet Necati Efendi ile kızını evlendirmiş, bu evlilikten bir yıl sonra da babam doğmuş.

Fatma Bedriye Hanım (1896-1918), sanatkâr ruhlu, duyarlı ve çok zarif bir hanımmış. Kısacık yaşamına olağanüstü güzellikte nakışlar, işlemeler sığdırmış.

Babaannem Bedriye Hanım hakkında çok az şey biliyoruz. Çocukluğumda ondan kalan ve annemin kullanmaya kıyamayıp "çeyiz sandığı"nda yıllarca sakladığı iğne oyası işlemeli örtüleri, dantelleri arada bir çıkarıp hayranlıkla seyrederdik ablamla. Yıllar sonra, "eskiye rağbet" arttıkça ve el işleri "moda" olup değerlendikçe, bu örtüler de gizlendikleri karanlık sandıklardan günışığına çıkıp evimizin duvarlarını süslemeye başladı. Özellikle, ipek böceği kozaları üzerine işlediği ve yedi yılda tamamladığı olağanüstü güzellikteki bir levha (tablodaki çiçek figürlerini aslına uygun yapabilmek için, her mevsim sabırla sözkonusu çiçeklerin açmasını beklediği anlatılır), bizim yaşantımıza tanıklık etti asılı olduğu duvarda.

Haremlerin cefasıyla yasak eder sevinci,
Atılamaz hatıra!
Emmiş taze gözlerin nurunu, kaatil,
Duvarda gergef işi bir levha.

("Ayrı Evlere Çıkmak" şiirinden)

Bedriye Hanım, "mide humması" olarak tanımlanan hastalığının nekahat dönemindeyken çıkan büyük Fatih yangınında, yaşadıkları konak yanmış ve Bedriye Hanım yangından son anda kurtarılabilmiş. Geçirdiği hastalık nedeniyle çok zayıf düşen bünyesi, bu yangının şokunu atlatamamış ve babam iki yaşındayken annesini kaybetmiş. Bir süre Karagümrük'te oturan anneannesi ile birlikte yaşamış. Bir yıl sonra babası Mehmet Necati Efendi, Beşiktaş'ta bir saray memurunun kızı olan Saime Hanım'la ev-

Babamın "Ayrı Evlere Çıkmak" şiirinde değindiği, babaannem Bedriye Hanım'ın yedi yılda tamamladığı levha.

lenince, babam için anneannesinin evi ile babasının evi arasında geçen, huzursuz ve güvensiz bir çocukluk dönemi başlamış.

Güvensiz çocukluk yılları, bu yılların onun kişiliğinde bıraktığı izler, şiirlerine yansıması:

Bizim çocukluğumuz
Karanlık, paslı
Sen güneşlerde yaşa
Altın saçlı!

("Mavi Işık" şiirinden)

Tüm çabalar, çocukları güneşlerde yaşatmak için miydi? Öncelikli olan, güvenli bir gelecek sağlamak mı?

Ürkek, bezgin baktığımız göklerden
Yarınlara güvendi umduğumuz.
Çocuklar, evler ve ekmek...
Ama mutlu muyuz?

("Korku Çiçekleri " şiirinden)

Ablamın doğumundan birkaç yıl sonra anneme yazdığı bir mektupta şu satırlar yer alıyor:

11 temmuz 1955 pazartesi, gece, dokuzu beş geçe Beykoz'da kıyı parkında yazılıyor. İki şişe bira, bir kadehçik votka içildikten sonra (yarım uykulardan uyanınca yırtılıp atılmazsa karıma gönderilecektir).

* * *

"Anlatmak için çırpındığım gecelerde siz yoktunuz" diyor Özdemir Asaf, aklımda yanlış kalmamışsa. Ve seneler geçti ve yaz ayları geçti ve gençlik geçti. Ve kızgın sabahlarda, kızgın öğlelerde, ikindilerde, gece bazen saat dokuzlara kadar tercümelerde geçti, birşeyler umarak; birikecekti paralar... Ve seneler sonra rahata... kavuşulacaktı. Ellerde kalan? Hiç! Ve aptallıktır harcamamız kendimizi, delicesine. Çünkü birikemeyecektir hiçbir şey elimizde! Beş sene oldu evleneli,

belki altı, belki yedi (sayıları boşver, zamansız!). Kalan ne? Evler alınamayacaktır, çünkü ikimiz çıplak doğmuşuz dünyalara. Ve bir kızcağızımız vardır, hepsi onun olsun, toplanmışsa, ninelerden, dedelerden kalmışsa beş on para.

* * *

Karagümrük'te, anneannesinin evindeki okul öncesi yılları biraz yalnızlık, biraz yoksullukla geçmiş. Babam leblebi tozunu çok severmiş, anneannesi de ona hep leblebi tozu alırmış sevdiği için. Hem ucuzmuş da leblebi tozu. Ama bu yüzden asıl yemesi gereken şeyleri çok az yer ve iyi beslenemezmiş. Ergenlik çağında geçirdiği ve izlerinden yıllarca kurtulamadığı hastalığın kökeninin, bu yıllara dayandığı tahmin ediliyor.

"Çocuklar gıdasız kalmasın!" Ablamın da, benim de belleğimizde en çok yer eden sözlerden biri bu. Kendi çocukluğunun ve gençliğinin hastalıklarla, sıkıntılarla geçmiş olmasına bağlardık bu saplantının nedenini. Sonradan gördük ki, onun önem verdiği yalnızca bizlerin iyi beslenmesi değildi. Öyle olsaydı,

Annesinin hiç resmi yok, bu fotoğraf "Nene"sinin. Yıl belirsiz.

çocukluğumuzu birlikte geçirdiğimiz masal kahramanları, ablamın Sarman kedisi, benim Cimbil farem olmazdı; o küçük paylaşımlar, geriye dönüp baktığımda gördüğüm bir sürü renkli taş asla olmazdı. Onun tüm çabası renkli taşlar yaratabilmekti çocukları için, kendisi için ne yazık ki hiç yaratılmamış olan:

Ekmek Kırıntıları

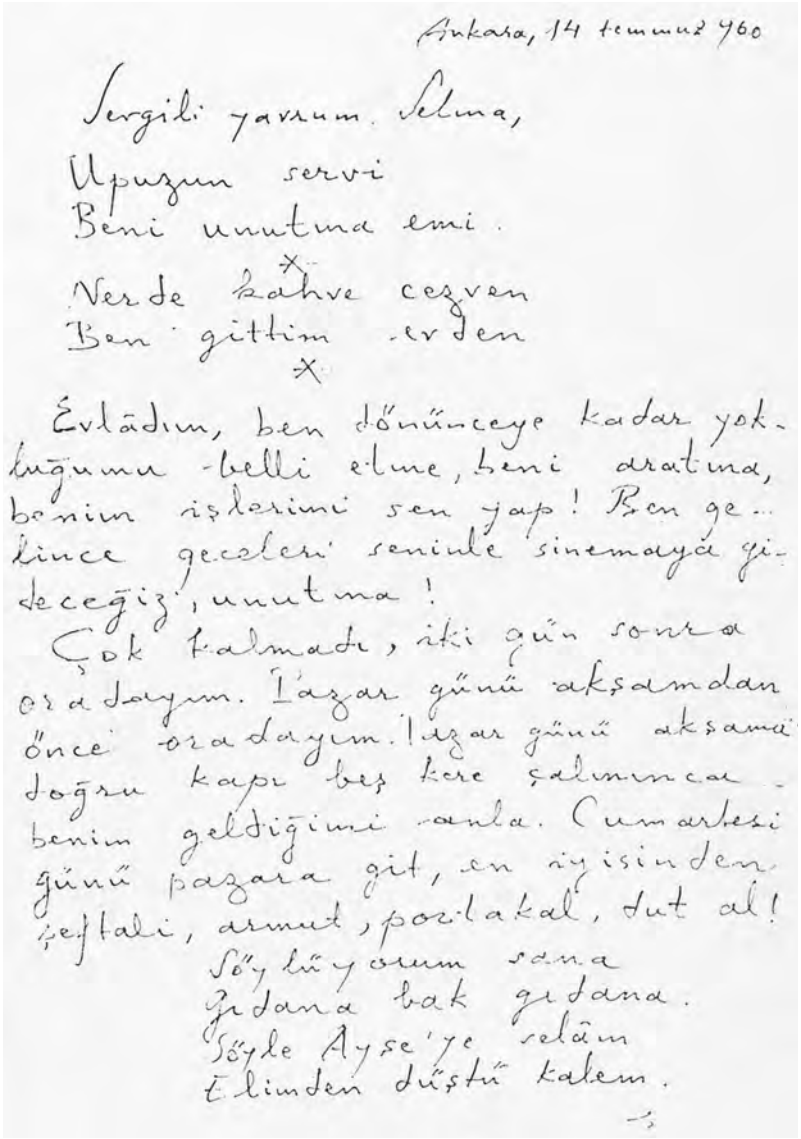
"Çocukluğum, çocukluğum,
Ah o cennet ülke,
Bir daha ele geçse!"
Dediklerini duydum.

Kaybedilmemiş ki
Hatıralar sağ olsun!
Işıkları yandıkça
Yeri belli çocukluğun.

Ya canından bezmiş kaçıp
Sığınmışsanız bir ormana,
Acaba o zaman da
Çocukluğu arar mısınız?

Benim de arkamda
Renkli taşlar olsaydı,
Çocukluğuma giden yolu
Bulmam kolay olurdu.

Annemin anlattığına göre, babam annesini çok küçük yaşta kaybetmesinden sonra birlikte geçirdikleri yılların da etkisiyle anneannesine çok bağlanmış. Yıllar sonra anneannesi felç geçirmiş ve bakacak kimsesi olmadığı için dedem onu yanına almış. Oturdukları evin girişindeki küçük bir odada kalmış ölene kadar birkaç yıl. Bu dönemde, anneannesine büyük kız kardeşi (Sabahat) bakmış, herşeyiyle o ilgilenmiş. Annem, babamın özellikle bu olaydan dolayı Sabahat halama büyük bir minnet duyduğunu, onun bu iyiliğini asla unutmadığını söylerdi.

Ankara, 14 temmuz 960

Sevgili yavrum Selma,

Upuzun servi
Beni unutma emi.

×

Nerde kahve cezven
Ben gittim evden

×

Evlādım, ben dönünceye kadar yokluğumu belli etme, beni aratma, benim işlerimi sen yap! Ben gelince gecelen seninle sinemaya gideceğiz, unutma!

Çok kalmadı, iki gün sonra oradayım. Pazar günü akşamdan önce oradayım. Pazar günü akşama doğru kapı beş kere çalınınca benim geldiğimi anla. Cumartesi günü pazara git, en iyisinden şeftali, armut, portakal, dut al!

Söylüyorum sana
Gidana bak gidana.
Söyle Ayşe'ye selām
Elinden düştü kalem.

Ablam dokuz yaşında ve babam ona kolay anlaşılır mektuplar yazıyor artık...

Yakarış

Allahım, çocukluğumda olurdu her ne dersem:
Annem rüyalarıma gelirdi mezarından,
Ninem Çarşamba pazarından
Haftalık erzak alırdı.

Allahım, görüyorsun, üşümüşüm,
Uzatsan da sıcak kanatlarını
Altına giriversem.

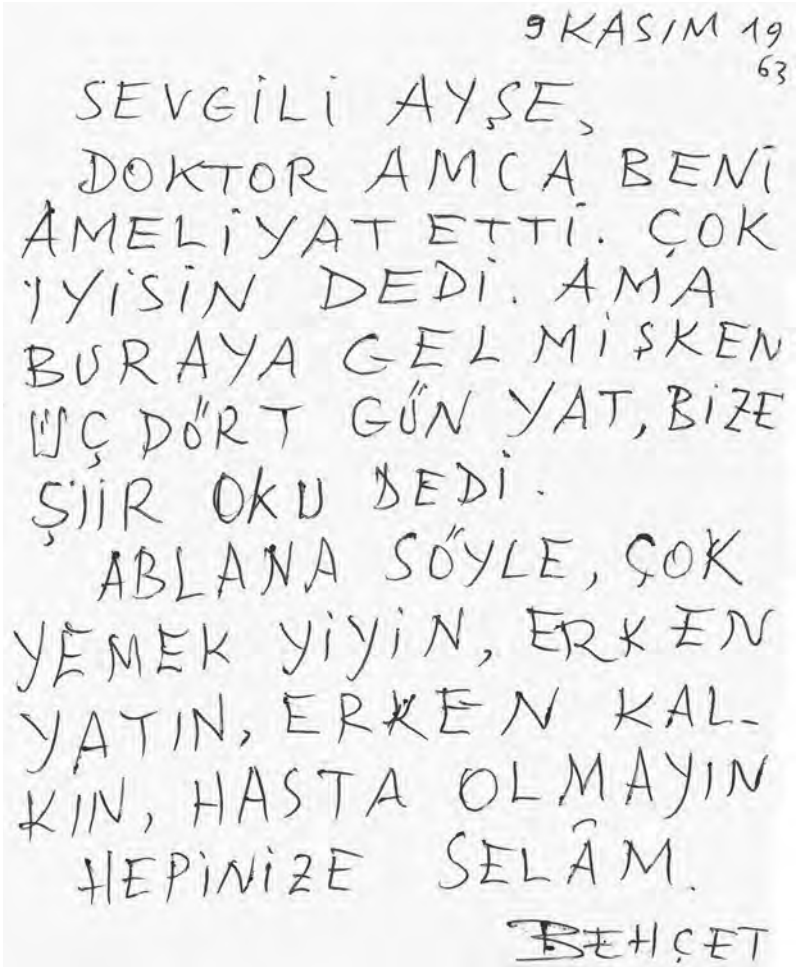
Anneannesinin yaşamının son yıllarında, dedemin yanına sığınmak zorunda kalması, babamı oldukça etkilemiş. Ne garip bir raslantı ki, henüz yirmili yaşlarındayken yazdığı "Nineler" şiirini oluşturan gözlemler ve duygular, felçli anneannemle yaklaşık yirmi yıl aynı evi paylaşmaları sonucu, neredeyse tüm yaşamı boyunca eşlik etmiş babama…

Nineler

Küçüldünüz temelli
Çocuklar kadarsınız.
Halinizden belli
Hâtıralarla yaşarsınız.

Nineler, gece gündüz aklınız
Dünyasını sürmemiş
Oğlunuza gider.
Muradına ermemiş
Yavrunuza gider.

Mesut yuvanız vardı
Yiğit kocanız vardı
Şunun bunun elinde
Hor tutulursunuz
Ağrınıza gider.

9 KASIM 1963

SEVGİLİ AYŞE,
DOKTOR AMCA BENİ AMELİYAT ETTİ. ÇOK İYİSİN DEDİ. AMA BURAYA GELMİŞKEN ÜÇ DÖRT GÜN YAT, BİZE ŞİİR OKU DEDİ.
ABLANA SÖYLE, ÇOK YEMEK YİYİN, ERKEN YATIN, ERKEN KALKIN, HASTA OLMAYIN
HEPİNİZE SELÂM.
BEHÇET

Bu mektubu, sinüzit ameliyatı için yattığı hastanede yazmış. Henüz okuma bilmiyorum. İyi beslenmek, düzenli yaşamak ve hasta olmamak yine ön planda!

Ya çoğunuz inmeli
Ya gözünüz perdeli
Ağır işitir kulağınız.

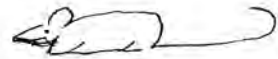
Nineler yazık oldu size
Oğlunuzun, kızınızın
Arkasına kaldınız.

Yeniden ilk çocukluk anılarımın evindeyim. Soğuk bir kış gecesi. Yanan sobanın çevresinde toplanmışız. Sokak satıcısından alınmış boza, yanında sarı leblebi. Babam bizi güldürmek için garip bir nakarat tutturmuş, parmaklarını şıkırdatıyor, bir ileri bir geri adımlar atıyor: *"Danaları danaları söylemeli | Şıkır şıkır şıkır şıkır oynamalı"*. Ablamla birlikte katılırcasına gülüyoruz, durduğu anda yalvarmaya başlıyoruz: "Baba, ne olur biraz daha oyna!"

Dönüp baktığımda gülümseyerek anımsıyorum o geceyi. Babamın sessiz, içedönük kişiliğinden beklenmeyen bir davranış olduğu için mi çok iyi yer etmiş belleğimde? İlk çocukluğum boyunca bana hemen her akşam, yemek yerken anlattığı Cimbil masalları kadar canlı bir görüntü bu. Evet, Cimbil babamın yarattığı bir masal kahramanıydı. Ve sonsuz serüvenler yaşıyordu, her akşam yeni bir öyküsünü anlatıyordu babam Cimbil'in. O bir fareydi, ama gerçekti, vardı, yaşıyordu. Beni de seviyordu, hem de doğum günümü hatırlayıp bana armağan gönderecek kadar. Mümkün müydü postacı ile bana armağan gönderen bir farenin gerçek olmaması? Onun varlığı hakkında ufak tefek kuşkularım vardı önceleri, ama bir armağan göndermişti bana; postacı getiriyordu paketi ve "Gönderen: Cimbil" yazıyordu üstünde! Sonra büyüdüm ve anladım (ne yazık ki) Cimbil'in yalnızca babamın yarattığı bir masal kahramanı olduğunu. Babam bir yolculuğa çıkıyordu, küçük bir oyuncak fare bulup bavuluna gizledim "işte Cimbil" yazarak üstüne. Birkaç gün sonra ondan kısacık bir mektup aldım:

Sevgili Ayse,

CEBİMDEN BİR FARE
ÇIKINCA ÇOK KORKTUM,
BAĞIRDIM
GEMİNİN DOKTORU
GELDİ, BAKTI. "KORKMA"
DEDİ "BU, CANSIZ FARE."
O ZAMAN ANLADIM
BU FAREYİ SEN KOYMUŞ-
SUN CEBİME
SENİ GİDİ SENİ
KORKUTTUN BENİ
İŞTE FARENİN RESMİ:

Ablamın ve benim çocukluğumuzu, kendi yarattığı masal kahramanlarıyla renklendiren babam, masallara olan düşkünlüğünü, bir yazısında şöyle açıklıyor:

Bu, bizim temayülümüz! Karanlık çocukluk yıllarına gider bir ucu. Ben iki ev arasında büyüdüm. Anneannemin birinci evi, babamın ikinci evi. İlk anamı iki yaşımda kaybettim. Anneannem beni masallarla büyüttü. Ben " Üç Turunçlar"ı, "Billûr Köşk"leri, "Muradına Ermeyen Dilber"leri hep ninemden dinledim. Ben farkına varmadan masallar içime sinmiş. Bunu ancak otuzumdan sonra anladım.

Anneannesinin masallarına rağmen, karanlık çocukluk yılları aydınlanmayan babam, gereğince yaşanmamış bir çocukluğun insan yaşamında yarattığı eksikliği kendisi yaşayarak öğrenmişti. Sanırım yaşadığı sürece, bu eksikliğin izlerini ruhundan silemedi ve ablamla benim, çocukluğumuzu gerektiği gibi yaşayabilmemiz için elinden geleni yapmaya çalıştı:

Küskün Yolcunun Türküsü

Uzun yürümelerden
Sonra bitkin düşerek –
Bu bir çocuk oyunu:
Ben seni çektim çekerek.

Şimdi hangi kitaplardan
Öğreneceksiniz onu,
Gelmiyorsa bazı şeyler
Çocukluktan geçerek.

Kasırgayı, doluyu
Yemiş de düşmüş gibi
Issız kaldırımlarda
Garip gece kelebeği
Düşe kalka sekerek.

Şimdi hangi yollardan
Siliniyor izleri
Çağ dışı bir çağrıyı
Sigara içer gibi
İçine çekerek.

Dünya böyle gidiyorsa
Elbet bir nedeni var
Ben sana küstüm küserek.

Çocukluk yıllarından söz etmeyi hiç sevmeyen babam, ablamın ve benim bu konudaki sorularımızı geçiştirmeyi yeğledi hep; *"işinize bakın!"* ya da *"yazdık, falanca sayfada..."* şeklinde yanıtlar verdi bize. Kendisiyle yapılan röportajlarda da üstünde durulmasını istemediği bir konu oldu bu:

— Çocukluk dediniz, rahat mı geçti çocukluğunuz?
— Acılı geçti. İşin mi yok, işimize bakalım!
— İşim bu.
— O günlerdeki bana acıyacaksın da ne olacak?
— Sizi daha iyi anlarız.
— Şiirlerim anlatmıyor da ben anlatacaksam kendimi sana; kalsın bu konuşma.
— Bir sanatçının kendi yaşam öyküsünü açıklaması, ayıp mı sizce?
— Değil, değil ya, tencere kapalı kaynarsa hem yakıttan tasarruf edilir, hem de pişen yemek daha yenerli olur.

(Selim İleri ile Beyler *kitabı röportajı, 8 Kasım 1978,*
Dünya *gazetesi)*

Yine o ahşap evdeyim, bir akşamüstü. İlkokula başladığım yıldı, okumayı yeni öğrenmiştim. Sıradan bir çocuk hastalığıydı (kızamıkçık galiba), ateşim vardı, yatıyordum. Akşam gelirken bir çizgi roman getirmişti bana babam (Mickey Mouse). İlk çizgi romanımdı, hastalığım süresince defalarca okumuştum. Raslantı mıydı daha sonraki yıllarda da çok sev-

diğim Tenten'leri, Red Kit'leri hep hasta yatağımda okumuş olmam? Kendisinin belki de hiç yaşayamadığı güven duygusunu nasıl oluşturacağını ne kadar da iyi biliyordu!

Bu duyguyu bir de sıcak yaz geceleri, hava almak için gittiğimiz Barbaros Meydanı'ndan ya da Beşiktaş İskelesi yanındaki çay bahçesinden dönüşlerimizde çok yoğun olarak yaşadığımı anımsıyorum. Annem, babam, ablam ve ben yürüyerek gittiğimiz çay bahçesinde hep Çamlıca gazozu içerdim –Çamlıca gazozlarının evlere sıkça alınamadığı, ancak çay bahçelerinde içildiği, Coca Cola'nın ise henüz tanınmadığı yıllardı. Ya da en azından bizim için böyleydi.– Gitmeden önce annem uyumayacağıma ve eve dönerken yürüyeceğime dair söz almaya çalışırdı benden. Ama dönüşte mutlaka çok uykum gelmiş olurdu ve birdenbire babamın sırtında bulurdum kendimi. İskeleden eve kadar uzanan yol boyunca, babamın sırtında yarı uyur, yarı uyanık, arada bir hızlı adımların sarsıntısıyla gözümü açar, bir an önce evde ve yatağımda olmayı dileyerek uyuyakalırdım yeniden. Ben, hemen uyuyan ve uykusunda gülen, şanslı çocuklardandım:

Ayvalık/Ören'de bir çay bahçesinde babamla birlikte ilk tatilimiz, yıl 1966.

Yıldızlarda Uyku

Şehre çöken karanlık
Sokakta bir adam gördü.
Kattı adamı önüne,
Evine götürdü.

Adam dinlendi biraz,
Sofraya oturdu.
Yemeklerini yediler,
Annesi çocuğu yatırdı.

Şehre çöken karanlık
Her gece baş ucunda,
Yalnız korkan çocuğa
Masallar anlatırdı.

O gece garip bir şey oldu:
Karanlık uzandı göğe,
Gökten bir yıldız aldı,
Odaya getirdi.

Boşlukta dönen yıldız
Işık ışık bölündü,
Renkli maytaplar gibi
Çocuğun üstüne döküldü.

Çocuk hemen uyudu,
Uykusunda güldü.

Babam, *Elele* dergisinde yayımlanan "Barbaros Meydanı" yazısında Camgöz Sokağı'ndaki eve ve o yıllarımıza da değiniyor:

"Küçük, ahşap bir dizi evlerdi | On yıl önce o sokak." Ihlamurderesi Caddesi'ne paralel, uzun bir sokaktı bu ikincisi. On yıl önce dediğim, şiirinin yazıldığı tarihten on yıl önce, yani 1963'te. Tuzbaba'ya çıkan dar sokaklar iç içe, inişli çıkışlıydı da, o Camgöz Sokağı geniş bir cadde gibi düz, uzar giderdi (evleri yavaş yavaş yenileniyor tabii).

Kız kardeşleri ile, 1926.

Sokağın başlangıcına rastlayan ve çocuklarımın okuduğu Büyük Esma Sultan İlkokulu'nun hemen üstündeki o sıkışık sokakları, o minik minik ve izbe evleri, içlerinde yaşayanların iç dünyalarıyla tekrar yaşar gibi olmuşumdur Sevinç Çokum'un bazı hikâyelerinde. Ama belki de onun anlattıkları başka sokaklardır, olabilir. Ama işte "Barbaros Meydanı halkı" asıl bu çevre sokaklarında oturanlardı.

Saime Gönül, küçük kızı Fahamet ile, 1923.

Dedemin ikinci evliliğinden iki kızı olmuş (Sabahat, 1921 ve Fahamet, 1923). Babam ilkokula başlayacağı yıl, anneannesinin de hastalanması üzerine, Karagümrük'ten Beşiktaş'a, babasının evine geri dönmüş. Ev, dedemin ikinci eşi Saime Hanım'ın babasından kalma, oldukça büyük, ahşap bir konakmış. Babam 1923 yılında Beşiktaş Cevri Usta Okulu'na başlamış. Saime Hanım'la yaşanan sorunların da o yıllarda ortaya çıktığı anlatılıyor. Saime Hanım'ın psikolojik bir rahatsızlığı olduğundan, belirli aralıklarla tedavi görmesi gerekiyormuş. Sorunlu dönemlerinde çok hırçınlaşır, çevresiyle ilişkileri gerginleşirmiş.

Benim tanıdığım yıllarda Saime Hanım çok sessiz, utangaç, az konuşan bir insandı. Aramızdaki iletişim, oldukça sınırlıydı. Tek te-

masımız, seyrek karşılaşmalarımızda elini öpmekti. Yıllar sonra, genç kız olduğumda öğrenmiştim onun öz babaannem olmadığını ve bu beni rahatlatmıştı nedense. Annem o zaman anlatmıştı bana, Saime Hanım'ın gençliğinde önemli bir hastalığı olduğunu ve belirli dönemlerde tedavi gördüğünü, yaşlandıkça kabuğuna çekilerek çevresindekilerle iletişiminin azaldığını.

Dedem, maddi sorunlar nedeniyle dini görevinden ayrılarak o yıllarda Türkiye'de yeni kurulan Singer Dikiş Makinaları firmasında müfettiş olarak işe başlamış ve Anadolu'ya çok sık seyahat ettiği için, ailesiyle birlikte Kastamonu'ya taşınmış. Babam ilkokul son sınıfı Kastamonu Muallim Tatbikat Mektebi'nde okumuş ve 1927'de mezun olmuş. Ardından Kastamonu Lisesi'nde ortaöğrenimine başlamış. Ancak, yıllar önce yetersiz beslenme ve bakımsızlık nedeniyle başlamış olan hastalığı "adenit tüberküloz" yüzünden öğrenimine ara vermek zorunda kalmış. Aile yeniden İstanbul'a taşınmış. İstanbul'da ameliyatlar ve elektrik tedavileriyle geçen uzunca bir süreden sonra öğrenimine 1931 yılında Kabataş Lisesi'nde, orta ikinci sınıftan yeniden başlamış. 1936'da okulun edebiyat bölümünden birincilikle mezun olmuş.

Babası Necati Gönül, Singer müfettişi olduğu yıllar.

Babamın o yıllarda, hem de hastayken yaşadığı sevgisizliği ve yalnızlığı düşündüğüm zaman, bize sağlamaya çalıştığı ortamın ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlıyorum. Anne ve baba hep çocukların yanıbaşında olmalıydı, çocuklar başka yerlerde, başkalarının elinde kalmamalıydı, huzurlu bir ortamda yaşamalılardı. Tüm çabalar bunun içindi. Yaşadıkları onda farklı bir etki de yaratabilirdi aslında, oldukça olumsuz koşullarda geçen çocukluğuna tepki olarak bizim çocukça kaprislerimizi, şımarıklıklarımızı, doyumsuzluklarımızı hoşgörmeyebilirdi. Ama babam, özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarımızda ablama ve bana hep çok hoşgörülü davrandı. Bize güvenli bir ortam sağlamak için yoğun bir çaba gösterdi. Seyrek çatışmalarımızı ise, onun bizi birer yetişkin olarak görmeye başlamasından sonraki yıllarda yaşadık.

Korku

Tanrı onları dört gözden ayırmasın
Hiçbiri anne baba yokluğu bilmesin.

Büyükler gidince çocuklar küçükse onlar da ölmeli
Çünkü kendi evlerinden gayrı evler el evleri
Hele o kış ayları korkulu akşam üzerleri.

Bizler ki büyükken bu kadar yalnızız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda?

Hem onlar geç büyürler, sonra ne güç büyürler
Daha yavru dünyanın farkında değiller
Üşümüş soğuklarda yatağımıza gelirler.

Bizler ki büyükken bu kadar yılmışız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda?

Aileyi yakından tanıyan yaşlıların anlattığına göre, babamın yıllarca farkedilmeyen, ancak sinsice gelişen hastalığı,

yaşadığı korkulu bir olayın hemen ardından ortaya çıkmış. Ailenin Kastamonu'da yaşadığı yıllarda, okulların tatil olduğu bir dönemde, babam köyde, dedemin akrabalarının yanında kalırken bir gece köpeklerin saldırısına uğramış. Issız kırlarda korku ve dehşet içinde köpeklerden kaçmaya çalışmış. Olayın ayrıntıları bilinmiyor, ancak hastalığının teşhisi (adenit tüberküloz), bu olaydan sonra konulmuş.

Ortaokul yıllarında, Kastamonu, 1928

"Uykusuz Gecede Dörtlükler" şiirinde geçen birkaç dizenin anlamını, yıllar sonra, bu olayı öğrendikten sonra anladım:

Bir köy, anızlar kesmiş tabanlarımı,
Şehirlere getirildim sonra.
Çocuk anasız kaldı mı
İş işten geçmiş ola.

Hastalığın izlerini hep taşıdı babam. Onu çok seyrek olarak yanaklarından öperken bu izlere takılırdı gözüm. Yanık izlerine benzeyen bir görüntüydü, kendisinin "köstebek izleri" olarak tanımladığı :

Bir Albümden Resimler

Okunmuş toprak
Çocukluğumun resmi
Sargıdan görülmüyor
Boynumda köstebek izleri.

Lise son sınıf
Gençliğimin resimleri
Gülümseyen arkadaşlar
Neydi isimleri?

Kuytu köşe, kitaplar
Gömüldüğümün resmi:
Yüksek okul, bir onuru korumak
Habersiz çekilmişti.

Sonra herşey değişti
Yolum bir ormana düştü
Gür otlar, çalı, ceylan
Vurulan ben oldum, bu onun resmi.

Bunlar da ellerim yazgı çizgi
Derken tenha bahçe
Biraz dinleneyim dedim
Kovulduğumun resmi.

Edebiyata ilgisi, Kastamonu'da, ortaokul yıllarında başlamış. İyi bir raslantı sonucu edebiyat öğretmeni olan şair Zeki Ömer Defne, babamı yakından izlemiş ve desteklemiş. O yıllardan kalan bir kompozisyon defterinde Zeki Ömer Bey'in 23.1.1930 tarihli şu cümleleri var: "Yarının iyi bir kalemine sahipsin. Boş durma, oku!"

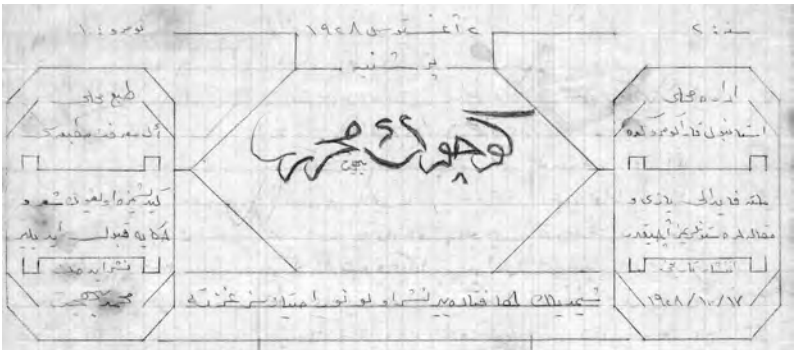
Daha sonraları, Kabataş Lisesi'nde eski öğrencisi olan babamla aynı dönemde, birkaç yıl öğretmenlik yapan Zeki Ömer Bey şöyle anlatıyor babamın Kastomonu'daki öğrencilik yıllarını*: "Boynu beyaz tülbentlerle sarılı olarak gelirdi okula çoğunlukla. Boynundaki yaraya okunmuş çamur sürüldüğünü hatırlıyorum. Çok çalışkan, yetenekli bir öğrenciydi. Mahzun bakışlı, içine kapanık ve çekingendi."*

Babamın cenazesinde, kabristanda anımsıyorum Zeki Ömer Bey'i. Yaşlıydı, yorgundu, gözyaşlarına boğulmuştu, güçlükle ayakta duruyordu. Ama yine de ısrarla bir konuşma yapmaya çalışıyordu: "Behçet, yavrum," diyordu; "bizleri bırakıp

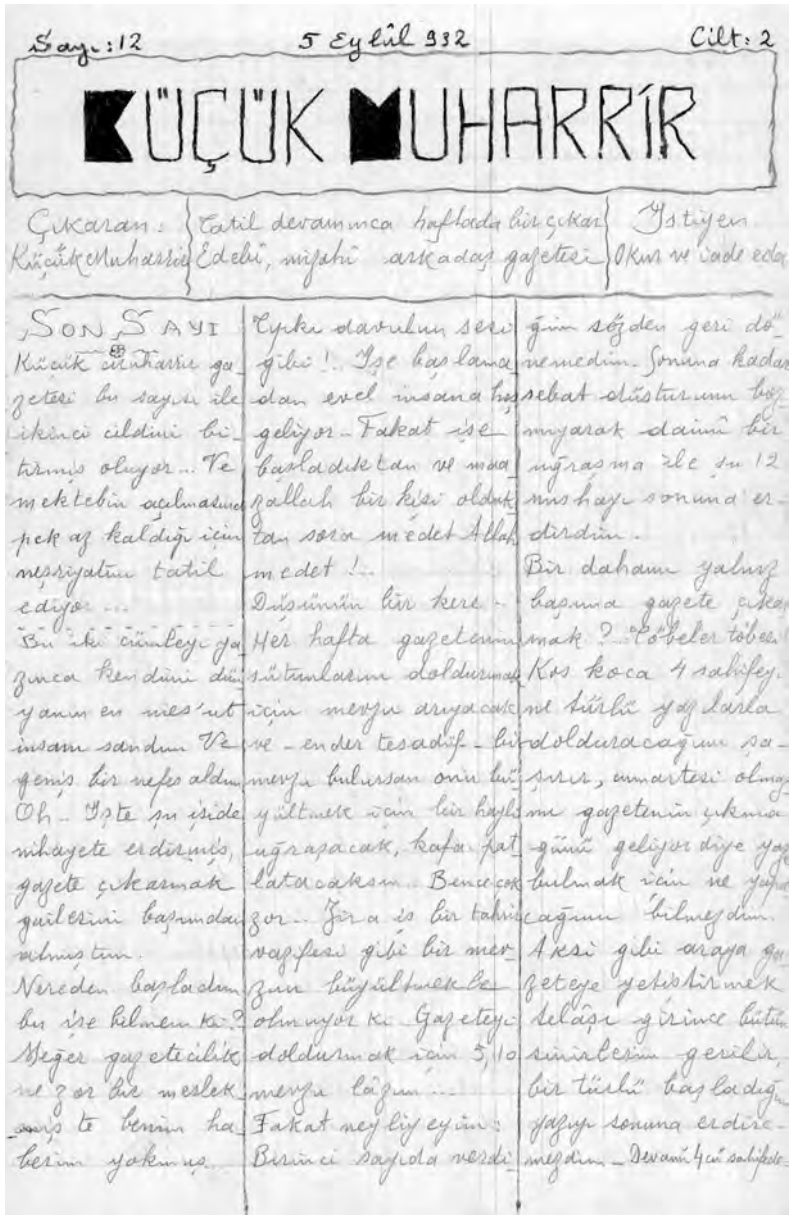
nereye gidiyorsun?". Duyduğum acıyla kaskatıydım; söylenen her sözü, yapılan herşeyi çok anlamsız ve gereksiz buluyordum. O anda benim için tek gerçek, babamı kaybetmiş olmamdı. Üzülmeye de bir tek benim hakkım vardı sanki! Bu duygular içindeyken çok zor dayanabilmiştim Zeki Ömer Bey'in konuşmasına, ama gerçek olan bir şey vardı ki Zeki Ömer Bey'in ortaokul sıralarında tanıyıp teşvik ettiği hastalıklı, içine kapanık, mahzun bakışlı çocuk "yoluna devam etmiş" ve başarmıştı.

Babam ortaokul yıllarında bir de dergi çıkarmaya başlamış. Kendi ifadesiyle "17 ekim 1927'den itibaren eskilerin eser-î cedid dedikleri kâğıtları "El-Marifet" matbaası adını verdiği hususi matbaasında (yani kendi el yazısıyla) doldurarak hazırladığı *Küçük Muharrir* adındaki bu dergi, 14. sayısı ile birlikte birinci cildini kapamış ve iki yıllık bir tatilden sonra 20 haziran 1932'den itibaren ikinci cildine başlayarak 12 sayı daha çıkmış". Bugüne kadar saklanmış olan bu dergilerin okuyucuları, arkadaşları ve akrabalarıymış.

Aynı yıllarda, *Akşam* gazetesinin haftalık Çocuk Dünyası sayfasına "Küçük Muharrir" imzasıyla şiirler, fıkralar, hikâyecikler yazmış. 1931-1933 yılları arasında sürdürdüğü bu çalışmalarına karşılık, sayfayı yöneten İskender Fahri Sertelli'den telif ücreti de almış üstelik. 1 haziran 1951 tarihli *Yeditepe* dergisinde yayınlanan bir röportajda değiniyor bu konuya:

Eski türkçe yazılmış Küçük Muharrir'in ilk sayılarından birinin başlığı.

Sayı: 12 5 Eylûl 932 Cilt: 2

KÜÇÜK MUHARRİR

Çıkaran: Küçük Muharrir | Tatil devamınca haftada bir çıkar Edebî, mizahî arkadaş gazetesi | İstiyen Okur ve cevap ed

SON SAYI

Küçük muharrir gazetesi bu sayısı ile ikinci cildini bitirmiş oluyor.. Ve mektebin açılmasına pek az kaldığı için neşriyatını tatil ediyor...

Bu iki cümleyi yazınca kendimi düşündüm ve nasıl insan sandım. Ve geniş bir nefes aldım. Oh.. İşte şu işide nihayete erdirmiş, gazete çıkarmak gürültüsünü başımdan atmıştım.

Nereden başladım bu işe bilmem ki? Meğer gazetecilik ne zor bir meslek imiş ki benim hatırıma yakınış.

Eyice davulun sesi gibi!.. İşe başlamadan evel insana hoş geliyor. Fakat işe başladıktan ve masa başında bir kâğıt oldıktan sora imdat Allah imdat!..

Düşünün bir kere. Her hafta gazetenin sütunlarını doldurmak için mevzu arıyacak ve en der tesadüf bir mevzu bulursan onu büyültmek için bir hayli uğraşacak, kafa patlatacaksın. Bence çok zor.. Zira o bir tahrir vazifesi gibi bir mevzun büyültmekle olmuyor ki. Gazeteyi doldurmak için 5,10 mevzu lâzım...

Fakat neyliyeyim. Birinci sayıda vaadi gün sözden geri dönemedim. Sonuna kadar sebat gösterim diye mütemadiyen bir uğraşma ile şu 12 nüshayı sonuna erdirdim.

Bir dahaki sefer yalnız başlamaya gazete çıkarmak? Köpeler tepesi. Koca koca 4 sahifeyi nasıl türlü yazılarla doldurabileceğimi şaşırır, muharriri olmasına gazetenin çıkması günü geliyor diye yazı bulmak için ne yapacağımı bilmeydim. Aksi gibi araya gazeteye yetiştirmek delâşe girince bütün sinirlerim gerilir, bir türlü başladığı yazıyı sonuna erdiremedim. Devamı 4cü sahifede

Ve son sayı: Cilt 2, sayı 12. Son sayfaya "Yorulmaz El Matbaası" notu düşülmüş.

"Bu emekleyişlerimde beni teşvik eden İskender Fahri Sertelli oldu. Aldığım telif ücretlerinin lezzetini nasıl unutabilirim: Her yazı götürüşümde bir büyük paket çikolata veya bir ufak kutu bonbon!"

Lise son sınıfa geçtiğim yıl, bir iş bulup yaz süresince çalışmak istedim. Annem, Silivri'deki yazlığa gidip tatil yapmamın daha doğru olacağını, lise son sınıfta, üniversite giriş sınavlarına hazırlanacağım için çok yorulacağımı söyledi, ancak fikrimi değiştirmek için ısrar etmedi. Babam ise yorum yapmadı. İki üç aylık bir süre için iş bulmamın güç olacağını düşünüyorlardı, ama şansım vardı ve bir turizm şirketinde oldukça iyi bir ücretle iş buldum. İlk maaşımdan tüm ev halkına ve yakın çevreme küçük hediyeler aldım ve büyük bir gururla, babama gidip artık ondan harçlık istemediğimi, tüm ihtiyaçlarımı kendi maaşımla karşılayabileceğimi, artan parayla da okul açıldıktan sonra uzunca bir süre idare edebileceğimi söyledim. Gülümseyerek dinledi beni, yanıt vermedi. Okulların açılması yaklaşınca işten ayrıldım, birkaç gün sonra babam bir hesap cüzdanı tutuşturdu elime; yaz süresince almadığım harçlıkları benim adıma bankaya yatırmıştı. Üniversiteye başladıktan sonra *part-time* çalıştığım tercüme bürolarından ve verdiğim özel derslerden para kazandığımda da aynı olay yinelendi; benim tüm direnmelerime rağmen harçlıklarımı biriktirdi ve banka hesap cüzdanlarını verdi bana. Hem de, almadığım harçlıklarımda, planladığı artışları yaparak! *"Evler"* şairinden, başka türlü bir davranış da beklenemezdi zaten:

Küçükler, büyük adam yerine evlerin kiminde:
Çocukları işe koştu kalabalık aileler.
Okul çağlarının kadersiz yavruları,
Ufacık avuçlardan akşamları akan ter
Tuz yerine geçti evlerin yemeğinde.

Beşiktaş Camgöz Sokağı'ndaki ahşap evden, yine Beşiktaş'ta, cadde üzerindeki bir apartman dairesine taşındığımızda yedi yaşlarındaydım. O dönemden anımsadıklarım, hepimizin daha iyi bir eve taşınmaktan duyduğumuz heyecan, sevinç; babamın

İlk aile fotoğrafımız, henüz "Eski Sokak"tayız. Yıl 1962.

ise huzursuzluğu ve tedirginliği. Alışkanlıklarına son derece bağlı olan, sabahları ne olursa olsun hep aynı saatte kalkan, belirli bir saatte masa başına oturan, kendisine yine belirli saatlerde masadan kalkma izni veren, düzeninin bozulmasına katlanamayan bir insan için taşınmak, bu düzenin bir süre için de olsa bozulması demekti. Yeni eve, yeni eşyalara alışmak ise ayrı bir sorundu. Çalışma odasındaki düzenin aynısını kurabilmek için annemle birlikte geceler boyu tüm kitapları, dosyaları ve dergileri ellerinde paketler halinde taşıyıp yeni eve yerleştirmişlerdi.

Babam, Salâh Birsel'e yazdığı 16 Mart 1978 tarihli mektubunda değiniyor bu taşınma olayına:

Sonra "terfi ettik". Akaretler'deki Şair Nedim Caddesi'nin Ihlamur köşküne doğru devamı olan Nüzhetiye Caddesi'nde yeni bir apartmana başlandığını duymuş karım. Ve bıkmıştı "kir yuvası" o eski evlerden. Camgöz Sokağı'ndaki evi satıp, temelden parti parti para yatırarak, bu

Deniz Apartmanı'nın 4. katındaki dairemize taşındık nihayet. 11 Ekim 1964'ten beri burada oturuyoruz. Burası da eskimeye başladı. Balkon camları Yıldız'dan kopup gelen fırtınalarda kırıldı. Eşyalar, duvarlar, elektrik hatları... eskir, nemlenir, bozulur ikide bir. Yazdımdı ya: Evlerle savaşımız/Savaşların çetini. Ama bu ev bizi ölüme çıkarır.

Ablam ve ben çoşku içindeydik yeni bir eve taşınacağımız için. Babamın duygularını anlamaktan çok uzaktık. Onun gerginliğini yalnızca alışkanlıklarından vazgeçememesine bağlıyorduk. Yıllar sonra, yine onun şiirlerinde o taşınma olayını yeniden yaşadık sanki; bu kez aynı sıkıntıları ve tedirginlikleri yüreğimizde duyarak.

Küçük ahşap bir dizi evlerdi
On yıl önce o sokak
Sonra geniş caddelere çıktık
Apartman — sizden uzak.

Çocuklar orda büyüdü
Orda okula gitti,
Komşunuzduk ama görüşemedik
Hiç vakit yoktu.

Sizdendik, yalnız biraz okumuş,
İki kadın, bir erkek, iki çocuk
Uykulu, acele bir karıkoca
Bizdik geçen önünüzden başları eğik.

Akşamları çanta, file –- yorgun, ağır
Dönerdik eve.
Bir hamal bile tutmaz, cimriler!
Diye düşünürdünüz herhalde.

Bilmezdik, siz
(Hiçbir şey paylaşılamazdı)
Çarşılardan neler getirirdiniz
(Herkese kendi telaşı).

Girer miydi evinize, yer miydi
Turfanda bir meyva, iyi bir besin
Kalın kâğıtlarda çöplerimiz –-
Çocuklar görüp imrenmesin!

Açılan kapıyı hemen kapatmak
Karşılıklı gizlemekti bir şeyleri.
Gelip gidenimiz olurdu ya
Gülüşmeler bizden değildi.

Kimi günler evdeydim
Masada kâğıtlara kapanarak
Ne de çok çocuk
Sesleriyle dolardı sokak.

Bir cami avlusunda kuşlarca
Bunun sekiz, onun on –- duyardım.
Ürküp kaçmasınlar, pencereden
Yavaşça bakardım.

Hadi ben çok sigara – öksürükler
Hele çalışırken.
Ya gece yarısı göğsü parçalanırdı
O kadın, iki ev öteden.

Bilmezdik kaç nüfus, her hane –-
Duyulurdu sertçe sesi bir kapının.
Bağıran bir erkek boşluğa karşı
Ağlayan bir genç kadın.

Kimdin sen, karşımızdaki ev,
Sarı ampul söner onbire doğru.
Eğilirdim, havasız sokak –-
Camlar kararırdı.

Bitmezdi makinede dikişin,
Kimdin sen, bitişik komşu?
Üç yavrunla kalmışsın
Bir tanıdık söylemişti.

Kimdin sen -– sorsaydım hepinize,
Gelirdi aynı yankı hepinizden:
Sana mı kaldı, işine bak,
Kimsin sen?

Bilinmedi, ne çare sizdendik
Yalnız biraz daha iyi yaşamaya özlemli
Şimdi aynı uzaklık, aynı utanç
Düşündükçe o sokağı, o evleri.

"Eski Sokak" şiirini, bizim yaşamımızdan önemli bir kesit içerdiği için çok sevdiğimi düşünürdüm eskiden. Selim İleri'nin 17 Ağustos 1993 tarihli *Milliyet* gazetesinde yayımlanan "Eski Sokak" başlıklı yazısını okuduğumda, duygularımda yalnız olmadığımı hissettim:

Birden çıkageldi: Eski evlerimiz, eski sokaklarımız, kaybettiğimiz büyükler, yaşlı akrabalıklar, ayrılışlar, mahalle komşularımız için yazılmış en güzel şiirdi. Behçet Necatigil | "Eski Sokak"…

Defalarca okuduğum bu yazı, bana "bu şiir hakkında birşeyler yazabilseydim, bunları yazmak isterdim" duygusunu yaşattı hep:

Küçük, ahşap, herhalde çoğu kağşamış evlerin sokağından ayrılıştı. "Apartman – sizden uzak." Apartman hayatının uzaklıklarına geçişle eski sokağın bütün güzelliği, inceliği, sıcakkanlılığı zaten sona ermeyecek miydi, ermiyor muydu. Öylesi bir eski sokakta hiç yaşamamama karşın, belki de o sokakları birçok zamanlar büyüklerimizden dinlediğimden olacak, küçük, ahşap bir dizi evler daima gönlümü çeldi. Orada Behçet Necatigil'in bütün kırık sevincini ve hüznünü duydum.

* * *

"Eski Sokak"tan bir görüntü. Yıl 1987.

Kimbilir herkesin hayatında böyle kaç sokak, düşünülmesi, anımsanması gerekirken unutulmuş, bellekten fırlatılıp atılmış kimbilir kaç ev, kaç yalnızlık, kaç çaresizlik varken, işte hepsi, başkalarınınkiler de Behçet Necatigil'in şiirinde bir 'utanç' gibi karşımıza çıkıyor ve yine 'aynı uzaklık' bizi tutsak kılıyor…

Aynı yazısında babamı *"eski sokakların, eski, dürüst hayatların yılmaz koruyucusu!"* diye tanımlayan Selim İleri, benim ilk gençlik yıllarımdaki birkaç siluetten biri. Nüzhetiye Caddesi'ndeki evimize kaç kez geldiğini anımsamam güç. Ancak onun kapının zilini yavaşça çalışı, ürkek ve çekingen bir tavırla içeri girişi, babamı gördüğünde yüzünü aydınlatan gülümseyişi gözlerimin önünde. O evde, babamla paylaştığı kısa süreleri galiba o da hiçbir zaman unutmadı:

Şimdi yıllar öncesine dönüyoruz. Bütün duygularında, düşüncesinde yalnızca iyiliği ve güzelliği özlemiş Behçet Necatigil, hepimizin öğretmeni bu aziz sanatçı henüz hayattadır. Beşiktaş'taki evindeyiz, Nüzhetiye Caddesi, Deniz Apartmanı.

Zile bastık. Bir süre geçti. O geçen sürede, Behçet Hoca'nın çalışma odasından çıkıp, koridordan geçerek kapıya geldiğini biliyoruz. Necatigil dudakları arasından hiç eksik etmediği, külü daima uzamış Birinci sigarasıyla belleğimize öncesiz sonrasız bir şekil çiziyor. Ön-

ce oturma odasına geçiyoruz. Bu alçakgönüllü evde her zaman küçük bir tapınağın saygı uyandırıcı sessizliği hüküm sürer. Öylece, iyice alçak sesle konuşmaya başlıyoruz… Behçet Hoca, hayatını edebiyata adamış insandı. Aylık dergilerden, en yeni şairlerden, en genç hikâyecilerden konuşuyoruz. Herhangi bir taşra kentimizde amatör coşkuların, coşkunlukların sarıp sarmaladığı bir yeni edebiyat dergisi mi çıkmış; Behçet Hoca kutsal bir kitapçık tutarcasına uzatıyor bana: "Selim İleri… Taşrada, kendi kendilerine, bizlerce anılmaksızın… İşte gerçek edebiyatsever."

Anılarımdaki Selim İleri, oturma odasında geçen bu kısacık zaman dilimlerinde var. Sonra, babamla birlikte çalışma odasına geçerlerdi ve hepimiz kendi dünyalarımıza dönerdik:

Artık çalışma odasına geçmenin zamanı gelmiştir. Hoca'mız önde, ben arkasında, sessiz, tutuk adımlarla koridordan geçiyoruz ve karı-koca öğretmen bir ailenin bu iyice orta halli, bütün lükslerden uzak apartman katında, Ihlamur sırtlarına bakan o odaya giriyoruz.

(Aralık 1987, Hürriyet *Gazetesi Pazar eki)*

"Eski Sokak" şiirine konu olan Camgöz Sokağı'nın adı artık "Behçet Necatigil Sokağı". Ölümünden birkaç yıl sonra, 1987 yılında, yakın arkadaşlarının çabaları ve basının da desteğiyle, babamın yıllarca yaşadığı sokağa adı verildi. Bu amaçla düzenlenen törenin her anında "Eski Sokak" şiirini içimde yaşadım, babam o şiirle özdeşleşmişti sanki. Gerçi çok şey değişmişti; yaşadığımız dönemdeki ahşap evlerden çok azı zamana karşı direnebilmiş, bugüne gelebilmişti (bunlardan biri de bizim evimizdi!), yerlerini küçük, sıkışık apartmanlar almıştı. Eski komşularımızın hemen hiçbiri yoktu, makinede dikiş dikerek üç çocuğunu büyütmeye çalışan, geceleri hep öksüren kadınlar yoktu; hepsinden önemlisi babam yoktu! Ama o sokak öylesine babamdı ki, şiirlerinde verdiği bazı ipuçlarına da dayanarak, adının o sokağa verilmesinin çok doğru bir seçim olduğuna inanıyorum. İlginç bir raslantı sonucu, adının verildiği Camgöz Sokağı, Meddah İsmet Sokağı ile kesişen sokaklardan biriydi üstelik.

Meddah İsmet
(Cevdet Kudret, Karagöz,
cilt II, 1969,
129'da, not:)

Meddah İsmet
1851 - 1914
Ünlü meddah ve ortaoyuncusu
Camcı esnafındandı
Ölümünden sonra
Beşiktaş'ta bir sokağa
Adı verildi

Ben de ona benzesem
Dipnot bir kitapta:
Behçet Necatigil
Doğum ölüm yılları
Şair, radyo oyunları yazarı
Öğretmendi
Ölümünden sonra
Beşiktaş'ta bir sokağa
Adı verildi.

Necatigil adı, babamın hayal ettiği gibi Beşiktaş'ta bir sokağa verildi. Hem de tam düşlerine uygun, kenar bir mahalledeki bir arka sokağa…

Adım

Adım neye verilir
Evlere — ilerde
Kalmaz böyle evler
Boşlukta şiirlere verilir.

Adım nereye verilir
Sapa sokak kenar bir mahallede
Bana benzer
İyidir.

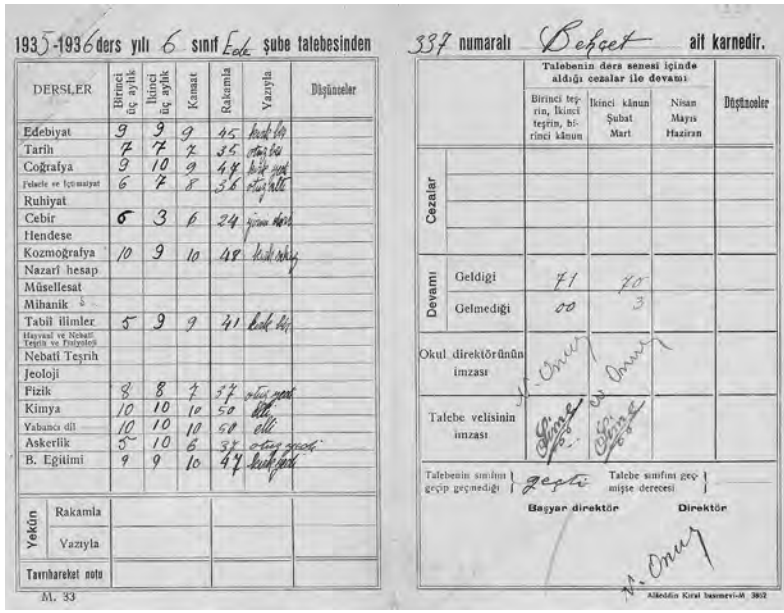
Adım kimlere verilir
Yok erkek evladım
Bu soy benimle biter
Geçmişlere verilir.

Necatigil soyadını taşımaktan tarif edilemez bir onur duyduğum halde, evlendikten sonra bu soyadından vazgeçmemde, "Adım" şiirinin büyük etkisi var. Bu şiiri yazmamış olsaydı, babamın soyadını kullanmayı düşünürdüm belki, ama o "bu soyun kendisi ile biteceğini" yazmış olmasına rağmen Necatigil soyadını kullanmaya devam etmek; haketmediğim bir şeyi sahiplenmek gibi geldi bana, yapamadım. Bugün de bu düşüncem hiç değişmedi.

Cadde üzerindeki apartman dairesinde geçen çocukluk ve gençlik yıllarım; mutluluklarım, beklentilerim, kaygılarım... Ya babamınkiler? O yıllara ait çok fazla ipucu yok elimizde. İyi ve çalışkan bir öğrenci olduğunu; Beşiktaş'taki evinden Ortaköy'deki Kabataş Lisesi'ne yürüyerek gidip geldiğini, en yakın arkadaşının Tahir Alangu olduğunu biliyoruz.

İkinci ve son aile fotoğrafımız. 1965'de, "Eski Sokak"ta değiliz artık.

1935-1936 ders yılı 6 sınıf Edebiyat şube talebesinden 337 numaralı Behçet adlı karnedir.

DERSLER	Birinci üç aylık	İkinci üç aylık	Kanaat	Rakamla	Yazıyla	Düşünceler
Edebiyat	9	9	9	45	beşlik	
Tarih	7	7	7	35	otuzbeş	
Coğrafya	9	10	9	47	kırk yedi	
Felsefe ve İçtimaiyat	6	7	8	36	otuzaltı	
Ruhiyat						
Cebir	6	3	6	24	yirmidört	
Hendese						
Kozmoğrafya	10	9	10	48	kırksekiz	
Nazarî hesap						
Müsellesat						
Mihanik						
Tabiî ilimler	5	9	9	41	kırkbir	
Hayvanî ve Nebatî Teşrih ve Fizyoloji						
Nebatî Teşrih						
Jeoloji						
Fizik	8	8	7	37	otuzyedi	
Kimya	10	10	10	50	elli	
Yabancı dil	10	10	10	50	elli	
Askerlik	5	10	6	37	otuzyedi	
B. Eğitimi	9	9	10	47	kırkyedi	
Yekûn Rakamla						
Yekûn Yazıyla						
Tavrıharekat notu						

M. 33

		Talebenin ders senesi içinde aldığı cezalar ile devamı: Birinci teşrin, İkinci teşrin, birinci kânun	İkinci kânun Şubat Mart	Nisan Mayıs Haziran	Düşünceler
Cezalar					
Devamı	Geldiği	71	70		
	Gelmediği	00	3		
Okul direktörünün imzası					
Talebe velisinin imzası					

Talebenin sınıfını geçip geçmediği: geçti — Talebe sınıfını geçmişte derecesi

Başyar direktör — Direktör

Alâeddin Kıral basımevi-M. 3802

Kabataş Lisesi, son sınıf karnesi.

Çocukluğumda, Beşiktaş-Ortaköy yolundan birkaç kez babamla birlikte yürüdüğümü anımsıyorum. Yolun iki tarafında yeralan yüksek ağaçların gür, yeşil yapraklarının serinliğinde, onun elini sımsıkı tutarak ve hızlı adımlarına yetişmeye çalışarak… Ama onun bu yola bağlılığını, yıllar sonra ayırt ediyorum:

Ne kadar isterdim Beşiktaş-Ortaköy yolunun üzerinde olmayı. Bir duvar dibinden, bir kedi gibi sürtünerek yürümeyi. Hani seninle susar, yürür ve susardık. Bir köşebaşına gelince ben, sana sezdirmemeye çalışarak firari bir nazar atfederdim görünmeyen bir eve doğru hani...

* * *

Beşiktaş-Ortaköy yolunda yürüdükçe beni hatırla. Neye bağlıyım bu kadar o yola. Ve neye bu kadar istiyorum daima o yolda yürümeyi.

* * *

Babam (soldan ikinci) bir sergide, 1953.

Fütura ram arka sokakları, gürültünün erişemediği arka sokakları, bir şey düşünmemeye kendini zorlayarak dolaşmanın sırasıdır Tahir. Dolaşmanın sırasıdır.

(Tahir Alangu'ya mektup, 4.10.1937)

Gerek babamın, gerekse Tahir Alangu'nun mektuplarında ve yazılarında sözü geçen Beşiktaş-Ortaköy yolu için, bir de şiir yazmış babam. 1934 yılında yazmış olduğu bu şiir, 1936 yılında *Varlık* dergisinde yayımlanmış, ama kitaplarında yer almamış.

Beşiktaş-Ortaköy

Ne hoş sabah akşam yayan
Gitmek aynı kaldırımdan
Ve yol boyunca uzayan
Yüksek bir duvar dibinden.

Bir yanımda direkler
Bir yanımda bu duvar
Ne sevinç, ne bir keder
Kayıtsız bir taş kadar

Ne arkadaştan eser
Ne kalpte bir istek var
Bir sükunla beraber
Yalnız gittiğim yollar.

Ne saadet uzanmak
Evden mektebe kadar
Yollarda bırakarak
Bir sürü hatıralar

İncitmekten korkarak
Yürünen uzun ve dar
Ve güneşte yanarak
Çatlamış kaldırımlar.

Kim bilir ne zamana dek
Böylece yürümek gerek
Bana çıplak ve yüksek
Uzun bir duvar dibinden.

Babamın Beşiktaş-Ortaköy yolunda yıllarca birlikte yürüdüğü Tahir Alangu ile nasıl arkadaş olduğu, Mehmet Seyda'nın Ağustos 1966'da *Papirüs* dergisinde çıkan yazısında anlatılıyor:

Artık arkadaş çevresi iyiden iyiye genişler Alangu'nun. Derken, Kastamonu'dan yeni bir arkadaş çıkagelir: Behçet Gönül.

Nasıl bir arkadaş mı? Mazlum, kendi halinde bir arkadaş. Şiirler de yazıyor. Adını sonradan Behçet Necatigil diye düzeltecektir. Özel yaşantısından pek bir şeyler anlatmıyor ya, üvey annesinden bir hayli çektiği, "Aman Allah!" dediği anlaşılıyor. İkisi birlik olup, el yazılarıyla bir dergi çıkarıyorlar ki, Alangu'nun bunu yitirmesine karşılık, Necatigil hâlâ saklar durur.

Yıllar süren dostlukların başlangıçlarını anımsamakta güçlük çekilir çoğu zaman. Başlangıçlar oldukça sıradandır genellikle; günlük yaşamın akışı içinde yaşanır, önemsizdir. Herhangi bir ilişkidir önce, üzerinde durulmaz, irdelenmez. Tahir Alangu'nun babamla tanışmalarını anlatan satırlarını okurken, sıradan başlangıçların uzun soluklu dostluklara dönüşmesi için ne çok emek verilmesi gerektiğini düşündüm :

Behçet Necatigil, Kastamonu'dan gelmiş, bizim Almanca bölümüne verilmişti. Kalabalık sınıfımızın haylaz, sporcu, alaycı, edebiyata düşkün çeşitli tipleri arasında ikimiz yavaş yavaş, her gün Beşiktaş'tan Ortaköy'e aynı yollardan gidip gelerek, aynı sıralarda otururak, aynı kitapları okuyarak, sanatın bizi saran aynı büyüsüne tutularak yıllar sürecek bir ilişkinin temelini atmıştık.

(Tahir Alangu, 15 şubat 1957, Yeditepe *dergisi)*

Dostlukları, Tahir Alangu'nun ölümüne kadar devam etti. Bu dostluk, bizim de çocukluğumuzda Alangu ailesi ile oldukça sık birlikte olmamızı sağladı. Alangu'ların da iki kızları vardı (Başak ve Şadan), yaşları ablamla bana yakın. Alangu ailesi de bizim gibi anneanneleriyle birlikte yaşardı. Samatya'da otururlardı önceleri, trenle giderdik evlerine. Trene binmeyi çok severdim, Sirkeci'den tren hareket edince istasyonları saymaya başlardım hemen. Dış cephesi mor mozaikli bir apartmandı oturdukları ev, tren yolundan görünürdü. İki aile birlikte kır gezileri yapar, pikniğe giderdik. Hayal meyal anımsadığım bir olay, hep birlikte evde hazırlanan yiyecekleri yanımıza alıp, Tahir Amca'nın "Şan olsun!" diyerek yüklendiği kocaman bir davulla birlikte, Samatya'dan kiralık bir sandala bindiğimiz, ancak denize biraz açıldıktan sonra aniden çıkan fırtına ve ardından bastıran yağmur yüzünden apar topar geri dönüp, Alangu'ların evinde devam ettiğimiz bir Pazar günü eğlencesi. Hüsranla sonuçlanan bu "sandal sefası" aramızda günlerce konuşulmuş, çekilen fotoğraflara bakılıp gülünmüştü. Bugün düşündüğümde, babamın, yapısına hiç de uygun olmayan bu eğlenceye katılmış olmasına çok şaşırıyorum. Büyük bir olasılıkla, biz çocukların ısrarları ve annelerin desteğiyle yapılmıştı bu program!

Alangular, sonraları Gayrettepe'ye taşındılar. Babamla birlikte Ihlamur-Fulya Bayırı'ndan Gayrettepe'deki yeni evlerine yürüyerek gittiğimiz sıcak bir yaz günü hâlâ belleğimde. Tahir Amca'nın, sık sık yinelediği "Artmayınca yetmez!" ve "Fakirin sakızı burnunun ucunda gerek!" sözcüklerini anımsıyorum. Annemin, kepekli köy unuyla yaptığı börekleri bir yandan iştahla yerken, bir yandan da babamla birlikte "Ayıboğan börekleri bunlar" diye dalga geçtiklerini, bize geldiğinde "Hoca Hanım, yok mu ayıboğan bugün, varsa getir de yiyelim" diye anneme takılmalarını…

Onu kaybettiğimizde ben ortaokulu yeni bitirmiştim. Yanlış anımsamıyorsam 1973 yılının sıcak bir Haziran günüydü, kapı çalınmıştı (telefonumuz yoktu henüz). Açınca, Alangu'nun küçük kızını görmüştük karşımızda; yüzü darmadağındı. "Babamı kaybettik" demişti. Hiç beklenmeyen, ani bir ölümdü; donup kaldığımızı hatırlıyorum. Babamı derinden etkileyen ilk ölüm Alangu'nun kaybı oldu galiba. *"İstersen yolladığın mektuplarda hiçbir şey yazma. Yeter ki yollayasın. Yalnızca senden olduğunu bilmek bile bana namütenahi teselli veriyor. Yakınım Tahir, oysa seni pek o kadar da sevmiyorum. Ama bununla beraber yakınım Tahir."* diye seslenilen bir dostun *(Alangu'ya mektup, 23 Ağustos 1938)*, üstelik bu seslenişten sonra paylaşılan 35 yılın ardından kaybı, kolay olmasa gerek.

O dönemde, bir başka dostuna yazdığı bir mektupta da değinmiş bu ölüme:

Bir büyük kaybım daha oldu bu arada : Tahir Alangu ansızın öldü. Ortaokuldan bu yana dostumdu. Küsüşmelerimiz, kavgalarımız olurdu, ama dostumdu. Dün (20 Haziran) onu toprağa verdik ve gece şu satırları yazdım: "O şimdi ölü / toprağa gömüldü / birkaç kişi içmeye gittik / sonra evlere dönüldü. // Çokları gelmeye utandılar / yaşlıydı ondan ötürü (solcuydu ondan ötürü, sağcıydı ondan ötürü) / toprağa gömdük / sonra gittik içmeye / hayat ölüm götürü".

(Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 21.06.1973)

Bu satırlar biraz değişerek "Üstün Esre" şiiri oldu ve *Kareler Aklar* kitabında yer aldı daha sonra:

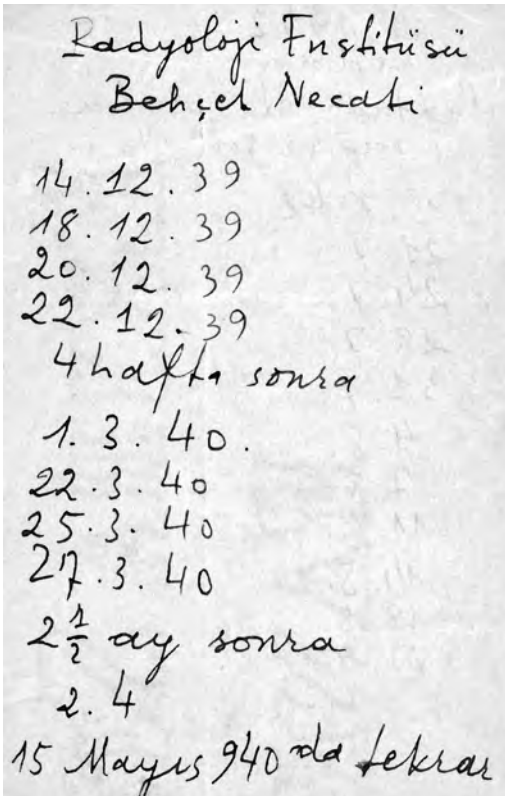
Öldü
Gömüldü
İçmeye gittik
Evlere dönüldü.

Çoktu dostları
Gelmedi çoğu
Yaşlıydı o yüzden
Sağcıydı onun için
Solcu ondan ötürü.

Gömüldü
Tanrının rahmeti
Üzerimize olsun
Hayat ölüm götürü.

Dedemin ikinci eşi Saime Hanım'ın psikolojik rahatsızlığı, tüm ailenin yaşamında derin izler bırakmış. Tedavi için hastaneye yatırıldığı dönemler, tedavilerin ardından gelen suskunluklar... Önceleri kısa günlüklere birkaç satırla aktarılan bu olaylar, yıllar içinde edebiyata ilgisi arttıkça, şiirlerine yansımaya başlamış.

Hastalıklar... Babam, lise yıllarında biraz Almanca öğrendikten sonra tutmaya başladığı kısa günlüklerde sorunlarını kısa, Almanca cümlelerle ifade etmeye çalışmış. Özellikle 1933 - 1935 yıllarına ait günlüklerde hem kendi hastalığını, hem de Saime Hanım'ın bunalımlarını çok yoğun yaşadığına dair ipuçları var. Oldukça sık aralıklarla Saime Hanım'ın iyi olmadığını, günden güne daha da kötüleştiğini, evde gürültünün hiç eksik olmadığını yazmış (bu yüzden mi bizim evimiz hiçbir zaman gürültülü olmadı, çok sakin ortamlarda yaşadık çocukluğumuzu?). Ve bu olaylar, her seferinde Saime Hanım'ın hastaneye yatırılması ile sonuçlanmış. Ardından sakinleşip eve dönmesi, yeni bir atak başlayacak tedirginliğiyle geçen birkaç ay ve yinelenen ataklar; aynı kısır döngü... Günlüklerde, Saime Hanım'ın hastane serüvenlerinin yanısıra

Radyoloji Enstitüsü
Behçet Necati

14.12.39
18.12.39
20.12.39
22.12.39
4 hafta sonra
1.3.40.
22.3.40
25.3.40
27.3.40
2½ ay sonra
2.4
15 Mayıs 940 da tekrar

Radyoloji Enstitüsü'ne ışın tedavisine gittiği tarihlerin kayıtlarını düzenli olarak tutmuş ve saklamış. 1930'larda başlayan tedaviler aralıklarla yıllar boyu sürmüş.

kendi hastalığına dair tuttuğu pek çok kısa not var. *"Bu sabah boynumun sağ tarafında yine bir şişlik hissettim"* şeklinde ifade ettiği ve genelde iltihaplanmayla sonuçlanan belirtilerden yıllarca kurtulamamış.

Dolmak Boşalmak

Sağ memesinde yara
Korkunç... kumaş örtüyor.
Benimki meydanda,
Görünüyor.

Elektrik tedavisi
Salı, Cuma.
Çok uzaktan geliyorum
Beklemek olmasa.

Hastalıklar haram eder hayatı
Yaşarken ölüm.
Gençsiniz, yenersiniz, bu derdin devası..
Biliyorum.

Beni dehşete düşüren, 13-14 yaşından itibaren bu hastalığı tek başına yaşamış ve tüm sorumluluğu tek başına üstlenmiş olması. O yaşlarda bir çocuğun hastaneye, doktora tek başına gitmesi, doktorun talimatlarını kendi kendine yerine getirmeye çalışması, her sabah ve akşam, belli saatlerde ateşini ölçerek kayıtlarını tutması, kendi vücuduna kendisinin sahip çıkması...

Ben bir sürü hastalık çektim de gördüm de
Kimse diyemez ki özenmiş yazıyor
Hem ben ne yazdımsa ağırlığı altında
Ezildim de yazdım
Kimse diyemez ki özenmiş yazıyor.
Doğdum dünya harbi, birinci dünya harbi
Çocukluğum veremli inek sütleri
Boynumda kollarımda oyuk lenfa bezleri
Hastane koridoru, beklemek, küvet, irin
Acısını ancak bir ben bilirim.
Derin izleri derimde utanacak değilim.

("Kısık" şiirinden)

Ablam ve ben, o kadar farklı bir ortamda büyüdük ki, bu tip bir sorumluluğu ancak yirmili yaşlarımızdan sonra hissetmeye başladık. Biz daha hasta olduğumuzu anlayamadan, ailemiz bizim için gerekeni yapmış olurdu bile; bize de yalnızca naz yaparak hasta olmanın keyfini çıkarmak kalırdı! Geriye baktığımda, çocukluğumun hastalıklarını gerçekten keyifle anımsıyorum. Ben, kendimi hiç yalnız hissetmeyecek ve karanlıktan korkmayacak kadar şanslı bir çocuktum:

Yıldızlar

Seni karanlıkta yatırıyorlar.
Korkuyorsun geceden:
Bakıp bakıp pencereden,
Yatağına sokuluyorsun.

Ben hep eski yerimdeyim, biliyorsun.
Hava açık olduğu zamanlar
Beni seyrediyor, seviniyorsun.

Ne olurdu, ben de,
Sana göründüğüm şekilde
Odana gelseydim.
Ateşböcekleri gibi,
Küçücük avucunda
Yanıp yanıp sönseydim.

Seneler geçip gider, büyürsün.
Bir gün olur, hepsi biter:
Endişeler, o çocuk üzüntün
Hepsi biter.
Aydınlanır seninçin geceler,
Güneş gibi görünürsün.

Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır.
Ama, Allahın koyduğu yerde,
Yıldızlar daima yalnızdır.

Babamın ailesindeki sorunlarla, hastalıklarla geçirdiği ilk gençlik yıllarını düşündüğüm zaman, üniversite yıllarımda, Silivri yakınlarındaki yazlık evimizde babamla birlikte olduğum kısa ve sakin bir tatil dönemini anımsıyorum hep. Çok iyi bir arkadaş grubum vardı; sinemayı, okumayı, müziği, tartışmayı ve en çok da düş kurmayı seven birkaç kişiydik. Yaşıtlarımızın çoğu diskotekte dans ederken, biz, keyfimiz yerindeyse geleceğe dair düşler kuruyorduk: Birimiz dünya çapında bir yönetmen

Silivri/Parkköy'deki yazlık evimizin terasında babamla birlikteyim. 1970'lerin sonu.

olacak, "Fellini'yi bile aşacak", kazandığı paralarla kendisine bir ada satın alıp orada yaptıracağı görkemli şatoda, ona piyano çalan sevgilisi ve Doberman köpekleriyle birlikte geçirecekti yaşamını! Bir diğerimiz, düşlerinde, çok iyi bir heykeltıraş olmakla zengin bir Arap şeyhinin haremine girmek arasında gidip geliyordu. "Halkı" adına bir şeyler yapacak, "kurtuluş"a adını yazdıracak olan bir arkadaşımın yanıbaşında, zekasını ve entelektüelliğini "normal" bir insan taklidi yapmak için kullanan ve "zamanın adamı" olmakta kararlı görünen bir başkası vardı. Ben ve bir diğer arkadaşım ise, ne istediğimizi tam olarak bileme-

mekten dolayı rahatsızdık, kendimizi tanıma çabası içindeydik. Herhangi bir nedenle keyfimizin olmadığı günlerde "bunalım edebiyatı" yapıyor; Kafka'yı ve Sartre'ı anlamaya çalışıyorduk – keyifsiz olmak için en sıradan bahaneleri bile kullanmakta çok ustaydık!– Yanlış anımsamıyorsam 1977 yazında, annemin herhangi bir nedenle yazlığa gelemediği iki haftalık bir süreyi paylaştık babamla o evde –ablam evlenip evden ayrılmıştı–. Sabahları geç kalkıyor, babamı terastaki masanın başında çalışırken bırakıp deniz kenarına gidiyor, tüm günümü orada geçirdikten sonra akşamüstü dönüyordum eve. Babamı yine bıraktığım yerde çalışırken buluyordum; sabaha göre tek değişiklik, masadaki rakı kadehi ile sarı leblebi veya taze ceviz oluyordu. Dış kabuğunu soyup buzlu su dolu bir kâseye doldurduğu taze cevizlerden ikram ediyordu bana ve ben, onun dakikalarca uğraşıp hazırladığı cevizleri bir solukta bitiriyordum –her yıl ceviz çıktığında, babamın buzlu cevizlerinin tadını ve kokusunu duyuyorum olanca tazeliğiyle ve babamın cevizi ne çok sevdiğini, Yüksel Pazarkaya'ya yazmış olduğu 26. 8. 1975 tarihli bir mektubundan öğreniyorum: *"Şimdi sizin orada da taze ceviz çıkmıştır. Özlemiştim, bekliyordum taze cevizi".* Ayrıntıları yakalayamadığımı ve ona hiçbir zaman buzlu ceviz hazırlamamış olduğumu yıllar sonra ayırt ediyor ve çok üzülüyorum–. Akşam yemeği için ben, onun gün içinde hazırlamış olduğu yemeğe göz atıp, gerekirse ilave bir şeyler yaparken o içkisini içip çalışmaya devam ediyordu. Geç bir saatte, hava kararmaya yüz tutarken birlikte sofraya oturuyorduk. Genellikle suskun olduğu akşam yemeklerinde bazen "açılıyor", benimle –ya da kendi kendine?– sohbetlere giriyordu. Babamın, daha doğrusu "Behçet Necatigil"in tutkunluk derecesinde hayranı olmaya başladığım yıllardı; nefesimi tutarak onu dinler, arada kısa, mümkün olduğunca tarafsız yorumlar yapardım –önceden tartardım söyleyeceklerimi, büyünün bozulmaması için doğru sözcükleri seçmeye çalışırdım–. Saat 21.30'a yaklaştığında -benim arkadaşlarımla çıkma saatim!- sohbeti keser, "haydi kızım" derdi; "sen arkadaşlarını bekletme, aklın onlardadır şimdi, bilirim!" Babamın sohbetinden bu denli hoşnutken, aklımın gerçekten de arkadaşlarımda olduğunu hissettirdiğim –ya da bunu hissettiğim– için kendime kızar, gitmek is-

temediğimi söylerdim. Beni dinlemezdi. *"Kısa bir zaman için, saat beş suları / İyidir beraber olmamız / Senin yolun ayrı, benimki ayrı"*. Genellikle bulaşıkları bile yıkamama izin vermeden beni evden göndermeye çalışırdı –bulaşık yıkamanın, kendisini dinlendirdiğini söylerdi hep–. Aklımın bir kısmını onun yanında bırakarak –Tanrım, neden her şey yarım kalıyor, neden hiçbir şeyden vazgeçemiyorum! Babam bunu da yazmıştı galiba: *"Herşey yarım yârim"* – arkadaşlarımın yanına gider, çok kısa bir süre sonra klasik bunalım tartışmalarımızın içinde buluverirdim kendimi; evi, babamı, Behçet Necatigil'i ve bulaşıkları ardımda bırakmış olarak... Akşam yemeklerinden sonra yalnız yapmakta ısrarlı olduğu yürüyüşlerde ona zorla eşlik ettiğimde de aynı olay yinelenirdi. Kısa bir iki turdan sonra "haydi kızım" derdi, "sen artık işine bak!"

Babam, o yaz günlerinden birinde, yakın arkadaşı Rauf Mutluay'ın da bizimle birlikte olduğu bir akşam yemeğinde ilk kez rakı ikram etti bana: "Zamanıdır, hazır Rauf da buradayken, iç bakalım sen de, istiyorsan tabi!". Ben, artık sıraya girmiş olmanın verdiği gururla, kadehimi onlarla birlikte kaldırdığımda, Rauf Amca'nın "ilk rakın mı?" sorusuna ne yanıt vereceğimi bilemezken –o, ilk rakımı kendi eliyle vermek istediği için böyle yaptı, bu kadehin ilk rakım olmadığını nasıl söyleyebilirim? Ya da o bana bu kadar olumlu yaklaşırken, ilk rakım diye nasıl yalan söyleyebilirim?–, babam "Boşver Rauf! Bırak şimdi bunları, biz işimize bakalım" diyerek nasıl da kurtarmıştı beni yalan –ya da gerçeği– söylemekten!

Babamın ölümünün hemen ardından, 24 Aralık 1979 tarihli *Milliyet Sanat* dergisinde çıkan yazısında, Rauf Amca da değinmiş o yaz günlerine:

O günlerde hep birlikteydik. Kent dışı bir yazlık yaşamında (o denizsiz ve güneşsiz) hiç olmazsa akşam yürüyüşlerinde biraz edebiyattaydık. Gene de vaktinde duymamışım dileğini. Benim eski bir yazımı (Kolay Ölmek, Yeni Ufuklar *227, Nisan 1971, Pas Demiri Yiyor, 1974, 32-36) sık sık andığını hatırlıyorum. "Nasılmış Selâhattin Pınar, nasıl gitmiş Ümit Deniz, ya Hemingway?" İşte onun şiiri: "Suçtur uzun yaşamak / İntihar / Batı için geçerli / Ne denir / Bir ıstampa ve mühür / Hâlâ eskimedi" (Beyler,103).*

Şiirinin giz kapılarını aralamak için yakın yaşamını bilmeli. Kim anlar şu kısacık şiirin gerçeğini: "Ayrılmalar birer kaçış gibidir / Alışmış bir kedi varsa / Kedi yokken gitmeli / Ya da bizden bıktığını / Bilmeli, gitmeli" (Beyler, 1978, 107). Konu şuydu: Parkköy'deki yazlık yaşama erken katılma isteğindeki gençler ve eşler bir an önce oraya koşar, ama Ayşe'nin kedisi Mıcır'ı –eğer yazlığa götürememişlerse henüz– Behçet beklerdi Beşiktaş'taki evde.

Annemle babamın, Mutluay ailesiyle tanışıklıkları oldukça eskilere dayanıyordu. Aysel ve Rauf Mutluay, annemin Edebiyat Fakültesi'nden sınıf arkadaşlarıymış. Babamın, Mutluay'larla annemle evlendikten sonra başlayan arkadaşlığı ölümüne kadar devam etti. Babamın ancak bir iki yazını geçirebildiği yazlık evimize komşu bir sitede Mutluay'ların da evi olduğu için, bazı akşamüstleri birlikte oluyorlardı. Rauf Amca, babamdan yaşça küçük olmasından belki, ona karşı çok yakın olmanın ardında belli belirsiz bir saygıyı gizlerdi sanki. 20 Aralık 1987 tarihli *Milliyet* gazetesinde yayınlanan bir yazısında, babamla yollarının kesiştiği noktayı şöyle anlatıyor:

Her sabah ve her akşam, ortak yürüyüşlerimizin yollarından, bir gün inşallah büstünün dikilmiş olduğunu görmeyi umduğum Barbaros Meydanı'yla Beşiktaş'tan geçerken anılarımın belleği hep onun şi-

Sedat Simavi Vakfı, Ödül Yemeği. Yıl 1978. Babamın (soldan üçüncü) yanında annem, karşısında Aysel ve Rauf Mutluay, Çetin Özek, Haldun Taner, sağında Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Demet Taner.

irine kapı açar, yaşamın ne kadar güç ve ağır koşulları altında ezilmiş olsam da, onun da bunları tatmış olduğunu bilmenin özdeşleşmesiyle gizli gizli gülümsediğimi sanır, şiirinin engininden bir tutam haber alırım: "Ey denizlerden esen serinlik."

Rauf Amca, babamın ölümünden sonra düzenlenen çeşitli anma günlerinde yaptığı konuşmalarda, öncelikle "aile" yapılarındaki paralelliklere değinir, annemle sınıf arkadaşı olduklarını, babamla tanışmasını, orta halli/dar gelirli öğretmen aileleri olarak yaşadıkları sıkıntıları, çocuklarını iyi yetiştirmek için gösterdikleri çabaları –"onların iki kızı vardı, bizim üç oğlumuz..."– anlatır, daha sonra Necatigil'in sanatçı kişiliği hakkında konuşmaya başlardı. Babamın hastalığı sırasında ve ölümünden sonraki günlerde hep yanıbaşımızda olan Rauf Amca'yı, 1995 yılında kaybettik. Onu, hastanede son gördüğümüzde, geçirdiği önemli ameliyata rağmen iyi görünmeye çalışıyor, babamla ortak anılarından bahsediyor, babamın hastanede yattığı döneme, beklenmeyen ölümüne değiniyordu. Ölümünün ardından, Doğan Hızlan'ın bir yazısından öğrendik hastane serüveninde babamla kurduğu paralelliği:

Düşüncelerine saygı ve sevgi duyduğum, bir trionun son üyesiydi. Tahir Alangu, Behçet Necatigil ve Rauf Mutluay.

Eşi Aysel Mutluay önceki gün, onun hastaneye yattığında tekrarladığı duygusal bir saplantıyı anlattı:

"Behçet Necatigil, hastaneye yattıktan sonra 42 gün yaşadı, bakalım ben ne kadar yaşayacağım," dermiş. O da 42 gün sonra anılarda ve kitaplarda yaşamak üzere aramızdan ayrıldı.

Oscar Wilde'ın bir mektubunu hatırladım, başlığı, 'Yaşam taklit sanatı'ydı. Wilde'ın sevdiği iki roman kahramanı varmış. Birisi Balzac'ın, diğeri de Stendhal'ın kahramanları. "İkisi de asılarak can verdi. Ben de zindandayım şimdi" diyordu.

Rauf Hoca, Behçet Necatigil'i çok severdi, sevginin ortak yaşamlardaki izdüşümü.

* * *

Kilit

Herkes içinden geçirir
Şimdi ölsem
Elimizde değildir.

Ulaşmışız bir çizgiye
Dünya sanki bizimledir,
Ölemeyiz,
Elimizde değildir.

Bir anahtar açar bu kilidi
Ama bizde değildir.

Babamın ortaokul ve lise döneminde sadece hastalıklar yokmuş tabii. Küçük, platonik aşklar varmış bu yıllarda; ilgi duyulan bir kız için aylar boyu "bugün gördüm" ya da "bugün görmedim" şeklinde tutulan notlar. Kıza açılma hayalleri ile geçen aylar, bir türlü açılamadan biten ders yılı, oldukça başarılı bir öğrencilik dönemi ve yayımlanan ilk şiirler...

Babam, bir yazısında şöyle anlatmış ilk şiirinin yayımlanma öyküsünü:

Varlık *çıkıyordu. Onuncu sınıfta idim. Birkaç şiirimi bir mektupla (6 Şubat 1935) Yaşar Nabi Nayır'a gönderdim. Bana uzunca bir mektup yazıp düşüncelerini bildirmek ve yolladığım üç şiirden bir tanesinin, dergisinde çıkacağını haber vermek lûtfunda bulundu. Böylece Behçet Necati imzasını taşıyan basılı ilk şiirim,* Varlık dergisi*nde çıktı (Sayı 54, 1 Ekim 1935).*

Bir köşeye büzülüp
Böyle susmazdım ama
Kapılardan süzülüp
Gece doldu odama.

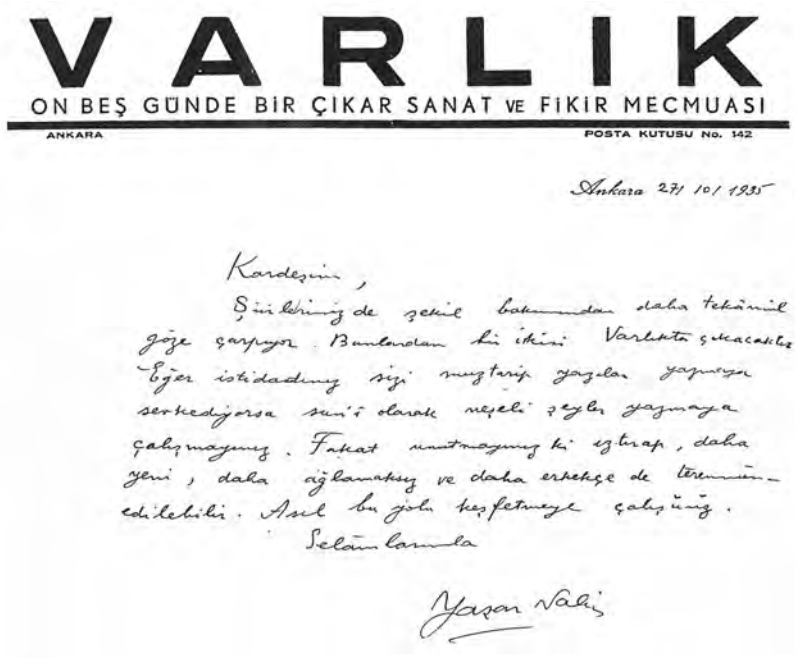
Bir yağmur ince ince
Çarpıyor şimdi cama
Hasret kaldım sevince
Korku yüzümde yama.

Dalarken gözümde yaş
Ben böyle sonsuz gama
Artıyor yavaş yavaş
Damlardaki ağlama.

"Gece ve Yas" adlı bu şiirdeki karamsarlığı ve hüznü, 19 yaşındaki gencecik bir insana yakıştıramamıştım önceleri. Tahir Alangu'nun deyişiyle *"sanatı ilk gıdasını kendi hayatının dramından almış"*tı gerçi; hüzün ve karamsarlık, babam Behçet Necatigil ile özdeşleşmişti; bunu anlayabiliyordum. Ancak bu duyguların hiç olmazsa çocuk/genç Necatigil'e uzak olması gerektiğini düşünüyordum. Zamanla, onun çocukluk ve gençlik yıllarında içinde bulunduğu koşullara ait bilgilere ulaştıkça ve yakın dostlarının yorumlarının da yardımıyla bu durumu doğal görmeye başladım:

Daha okul sıralarında, ilk karşılaştığımız günlerde, onun, hayat dramının birçok yönleriyle bizden önce karşılaştığı görülüyordu. Ölümler, hastalıklar, onu bizim çok sonra temasa geleceğimiz sert bir dünyanın ortasına bırakmıştı. Arada sırada oyunlarımıza katılsa bile, aylaklığımıza, tembelliklerimize, öğrenci hayatının en lezzetli parçası olan, dünyayı umursamayan o serkeş azgınlıklara pek yanaşmıyor; bizim havamızdan sıyrılıyor; tıpkı bir saat gibi defterler dolusu notlar, problemler, ders kitapları arasında inliye inliye, çalışkan öğrencilerin o ebedî yükünü taşıyıp duruyordu. Bizim başı boş öğrenciliğimiz onun için bir lükstü belki; olgun bir adam gibi kendini dizginliyor; duruyor; denklemlerine, tatsız formüllerine dönüyordu. Bu hal ona, bizim yanımızda bir katılık, bir yabancılık veriyordu. Yaşamayı ve hülyayı yarıda kesip yükün altına bitap ve mazlum sırtını uzatışı, bugün de olduğu gibi o on beş yaşının siluetinde de belirmişti.

(Tahir Alangu, 15 Şubat 1957, Yeditepe *dergisi)*

VARLIK

ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR SANAT VE FİKİR MECMUASI

ANKARA POSTA KUTUSU No. 142

Ankara 27/ 10/ 1935

Kardeşim,

Şiirlerinizde şekil bakımından daha tekâmül göze çarpıyor. Bunlardan bir iki'ni Varlıkta çıkacaktır. Eğer istidadınız sizi muntazır yazılar yazmaya sevkediyorsa sun'i olarak neşeli şeyler yazmaya çalışmayınız. Fakat unutmayınız ki ıztırap, daha yeni, daha ağlamaklı ve daha erkekçe de terennüm edilebilir. Asıl bu yolu keşfetmeye çalışınız.

Selâmlarımla

Yaşar Nabi

Yaşar Nabi Nayır bu mektubu babama ilk şiirinin Varlık Dergisi*'nde yayınladığı ay göndermiş.*

"Gece ve Yas" şiiri gibi niceleri var aslında, okuduğum zaman genç bir insanın nasıl yazabildiğini anlamakta güçlük çektiğim. En dışadönük, delidolu, çevresindekilerle paylaşımının dorukta olması gereken yaşlarda *"Bayram Ziyareti"* gibi bir şiir yazabilmesi için, yalnızlık ve paylaşımsızlık duygusunu oldukça yoğun hissetmiş olması gerekirdi içinde:

Gidecek yeri olmayan biri
Aslanları görmeye parka gitti.

Aslanlar taştan
O bir insan
Nasıl anlaşırlar?
Anlaştılar.

Elit Kahvesi'nde bir toplantı, 31 Aralık 1946
(oturanların soldan üçüncüsü babam, tam arkasında Oktay Akbal, onun solunda Naim Tirali, sağ başta Sait Faik)

Oktay Akbal *Şair Dostlarım* adlı kitabında Behçet Necatigil'e ayırdığı bölüme bu şiirle başlıyor ve onu tanımadan önce, *"bu şiirdeki gibi, aslanları görmek için parka giden bir insan olarak"* düşündüğünü belirtiyor. *"Bir park kanepesinde oturup mermer aslanlarla dost olabilen, korkunç derecede dünyadan, insanlardan uzak bir kişioğlu".*

Oktay Akbal ile babam 1945 yılının yazında tanışmışlar ve Oktay Akbal'ın *"Necatigil'le dost olmak çok zordur"* görüşüne rağmen dost olmuşlar. 5 Eylül 1993 tarihli *Milliyet* gazetesindeki yazısında şöyle anlatıyor tanışmalarını Oktay Akbal: *"İlk karşılaşmamız. Cennet bahçesi. Sıcak bir ilkyaz günü. Masada şairler, dostlar. Sessiz, utangaç. Zonguldak'tan yeni mi gelmişti? Kabataş Lisesi'nde edebiyat öğretmeni. Öğrenim gördüğü lisede... O gün pek az konuşmuştu. Daha çok, yeni tanıştığı bizleri dinlemişti. Şakalarımızdan, takılmalarımızdan pek hoşlanmamış gibiydi. Bir çeşit yadırgama içindeydi. Yıl 1945."*

O yıllardaki beraberliklerini, Fahir Onger, 30 Eylül 1970 tarihli *Soyut* dergisinde çıkan yazısında şöyle anlatıyor:

Elit Kahvesi'nde bir toplantı, 31 Aralık 1946
(sol başta Sait Faik, yanında babam, üçüncü Naim Tirali).

Hemen hergün bir kahvede, bir pastanede, bir gazinoda buluşurduk. Dergiler, kitaplar üzerine tasarılar kurar, şiirler, hikâyeler okurduk. Behçet bir şiirini okur; yeni bitirdiği bir şiirini. Bu şiiri ben beğenmişsem, Oktay tastamam beğenmiş değildir, Salâh Birsel'in bir nükte yapmak için dudakları alaycı bir gerilimle kıvrılmıştır. Salâh bir şiirini okur; Behçet ona yan yan bakar; dilinin ucuna gelen bir yergiyi zorla tutmuş gibidir. Oktay gürültülü bir kahkaha atar. Oktay; Fazıl Hüsnü'nün bir şiirini okur, Behçet susar; Salâh, eskitilmiş kafiyelerin kullanıldığını belirterek, bu şiiri kınar. Sonra bütün gece, içki de içilen yerlerde –özellikle içki içilen yerlerde– söyleşiler geç saatlere kadar uzar giderdi.

* * *

İstanbul'da kümeleştiğimiz sıralarda Behçet Necatigil'i bu şiirleriyle tanıyorduk. Behçet, somurtup durmasına rağmen bizim topluluğa çabuk uydu. Birbirine takılan, dedikoducu, çekiştirmeci, geveze arkadaşlarının arasında iç dünyasının gizlerini açıklamadan, kendi duygularını güvenle tartıyor, yeni yazacağı şiirlerin mayasını hazırlıyordu.

* * *

KÜÇÜK GALERİ

Beşiktaş Ihlamurdere Caddesi 45 / 1

Yeni eseri EVLER'in yayınlanması münasebetiyle
BEHÇET NECATİGİL
Küçük Galeri'de
9 Şubat 1953 Pazartesi gününden ay sonuna kadar bir Resimli Şiirler sergisi açacak, bu müddet zarfında pazardan başka her gün saat 16 - 19 arası sergide bulunup istiyenlere kitabını imzalıyacaktır. Gelmenizi dilerim.

Fethi KARAKAŞ

Not : Şiirler tarafımdan resimlenmiştir.

"Resimli Şiirler" sergisinin davetiyesi.

7 Aralık 1973 tarihli *Yeni Ortam* gazetesinde çıkan "Hayıfname" başlıklı yazısında "Elit Kahvesi"ni anlatan Salâh Birsel, o günleri de anıyor:

11 Şubat 1953 Çarşamba günü –saat 17 sularında– Behçet Necatigil'in Elit'e geldiği göz önünde tutulacak olursa, oranın, kahveliğini hiç değilse 1954'e değin sürdürdüğü düşünülebilir. Necatigil oraya "Hayıfname" adında bir gazel yazmak üzere gelmiştir. Onu bu şiire iteleyen neden, Yeditepe Yayınları arasında çıkan Evler *adlı şiir kitabı dolayısıyla Fethi Karakaş'ın 9 şubat 1953 Pazartesi günü Beşiktaş'taki evinde –Küçük Galeri adını vermişti buraya– Behçet'in şiirlerinden oluşan bir resimli şiir sergisi açmış olması, daha doğrusu, büyük umutlarla tezgahlanan serginin beklenen ilgiyi toplayamamasıdır.*

Bu yazıda sözü geçen "resimli şiirler", babamın Fethi Karakaş'ın gravürleriyle renklenmiş kendi el yazısı şiirlerinden birkaçı evimizin duvarlarını süsledi yıllar boyu. O zamanlar benim için, duvarlardaki diğer tablolardan farkı olmayan bu resimler zaman içinde farklılaştı ve vazgeçemeyeceğim nesneler arasına girdi. Çoğunu ezbere bildiğim şiirleri, duvarlardaki tablolardan, babamın o özenli yazısından okumak, anlaşılmaz bir mutluluk veriyor bana bugün.

Küçük Galeri'de "Evler" sergisi. Fethi Karakaş ile, 1953.

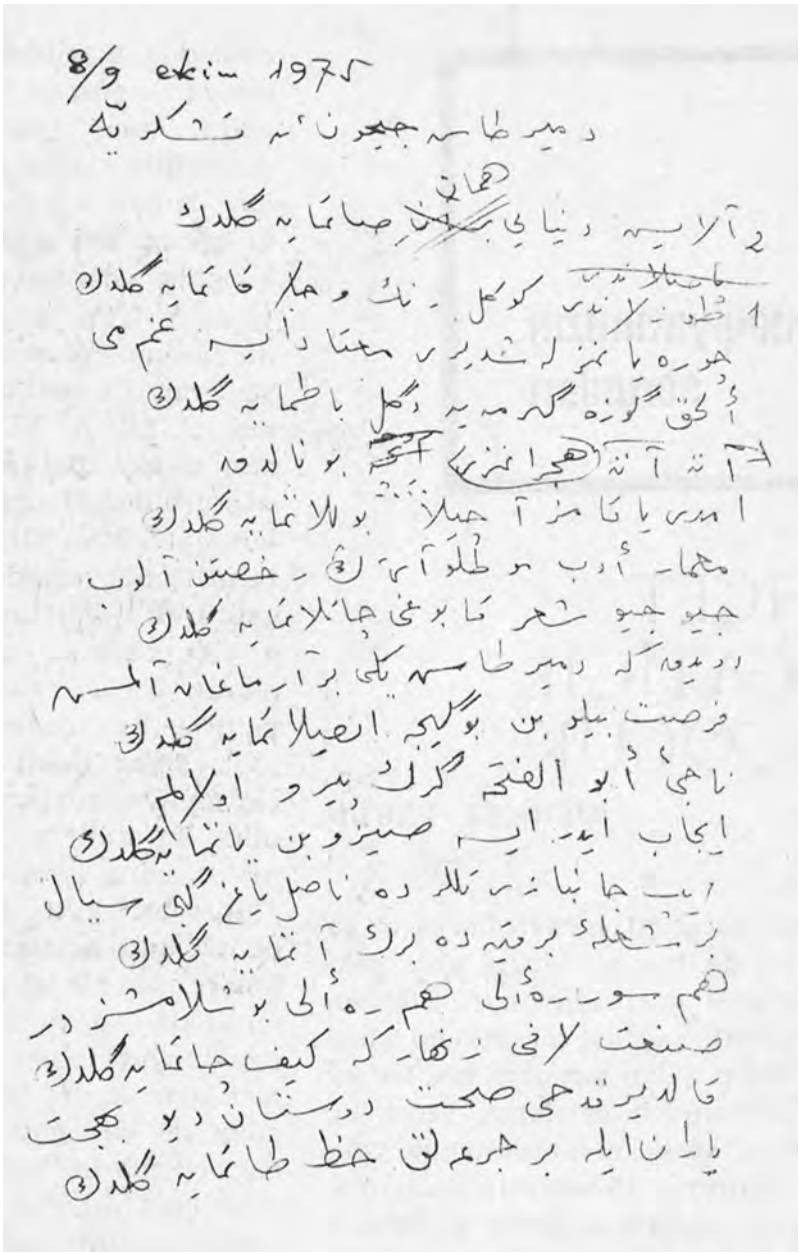
Aynı sergide, annem ve ablam ile.

Öte yandan Yeditepe'nin sahibi Hüsamettin Bozok, telif ücreti olarak Behçet'e 100 lira vereceğini söylediği halde bunun ilk ağızda 50 lirasını vermiştir. Bütün bunlar edebiyatçıların kaçınılmaz bir yazgısıdır ama bu durum karşısında Behçet kara kara düşüncelere dalmaktan kendisini alıkoyamamıştır. Güzincik'le başı dertte olan zavallı Salâh Birsel'e, Genc–i Rûm'u yani Bizans Definesi'ni Yeditepe'ye verdikten sonra yeni bir yayımcı ardından koşmak zorunda kalan Oktay Akbal'ın yürekler acısı durumları da Behçet'i iyiden iyiye etkilemiştir. Bu ruh hali içinde eline kalemi alan Behçet yüreğinin bütün hayıflarını kağıdın üstüne dökerken, kendisinin de bir hatuna kul olup evleri beklediğini belirtmeyi de bir görev saymıştır. Üstelik bu görevi feilâtün, feilâtün, feilâtün, feilün vezniyle gerçekleştirmiştir. İşte karşınızda "Hayıfname" ile Behçet Necatigil:

Fethi Karakaş'ın resimlediği şiirlerden biri: Evlerle Savaş

Karakaş sergiyi açtı iyi hoş bunca ümîd
Kumru âsâ düşünür müşteri bekler şimdi
Ah kim geçmişe mâl oldu Güzincik, dertli Salah
Gönlün eğlendirecek gösteri bekler şimdi
Genc-i Rûm'un dibine ekti darı Hüssam dost
Oktay Akbal hava aldı neyi bekler şimdi
Her kitap başka yayında çıka ister Akbal
Bir modern ultra câzip seri bekler şimdi

"Demirtaş Ceyhun'a Teşekkuriyye" nin eski türkçe yazılmış ilk şekli.

Behçet evvelce atarken Kapalıçarşı'da tur
Oldu bir hâtuna kul Evler'i bekler şimdi
Elli Türkî lira verdi Bozok aldı parayı
Daha 50 alacak yılları bekler şimdi

Babam, bu sergiyle ilgili olarak bir yazısında şu yorumu yapmış:

Umduğu sayıya erişen sanatkârlar, gayet azdır. Sonra serginin oldukça ücra bir semtte, bir hayli içerlek yerde olduğunu unutmayalım. Gündüz işinden yorgun çıkan bir meraklı, eğer gelmek ister de bu arzusunu gerçekleştirmeye vakit bulamazsa gelmiş demektir. Biz hiç değilse böyle uzak, fakat yakın alâkalar bekliyoruz.

Çocukluk anılarımda "Oktay Amca"nın çokça yeri var. Ablamla yaşıt ve aynı liseye giden bir kızlarının olması (Oya), "ailece" görüşmelerde biz çocukların da arkadaşlık etmesini ve iyi vakit geçirmesini sağlıyordu. Oktay Amca'yı en çok bizim evde "sanatçı"ların ve eşlerinin bir araya geldiği şenlikli, uzun akşam yemeklerinde anımsıyorum. Alangu, Akbal ve Mutluay aileleri bu toplantıların vazgeçilmez kişileriydi. Onlar saatler süren içki sofralarında derin sohbetlere dalarken, biz arka odalardan birinde iskambil, domino veya beni en çok eğlendiren "kim-kiminle-nerede-ne zaman-ne yapmış-kim görmüş-ne demiş" adlı oyunu oynardık. Ablamın ve Oya'nın, okudukları liseden benim tanımadığım, ama onlardan duyduğum arkadaşlarının ve öğretmenlerinin isimlerini yazdıkları bu oyun, hepimizi çok güldürürdü. Dostlarıyla bir arada oldukları bu toplantılarda babam, bazen kısa bir süre ortadan kaybolur, ardından içinde bulundukları duruma uygun ve orada bulunanları hicveden bir kaside ile çıkıverirdi ortaya. Kaside okunurken annem, mutlaka bizi de salona çağırırdı dinlememiz için. Genellikle toplantıda bulunanlardan birine verilen bu kasidelerden ne yazık ki çok azı var bugün elimizde. Bunlardan biri, çok sevdiği dostu Demirtaş Ceyhun'un evindeki bir toplantı için yazdığı ve ölümünden sonra Demirtaş Ceyhun'un *Edebiyat Cephesi* dergisinde (sayı 19-20) yayınladığı "Demirtaş Ceyhun'a Teşekkuriyye":

Tozlandı gönül reng ü cilâ katmaya geldik
Alâyiş-i dünyayı hemen satmaya geldik
Çevre yanımız'leştiri mû'tad ise gannı
El-hak göze girmeye değil batmaya geldik
Hicranımızı ata ata içe bunaldık
İmdi yakamız açıla bollatmaya geldik
Mimâr'ı edeb Mutluay'ın ruhsatın alıp
Civciv-i şiir kabugı çatlatmaya geldik
Duyduk ki Demirtaş yeni bir armağan almış
Fırsat bilûben bu gece ıslatmaya geldik
Naci-i Ebü'l-fethe gerek peyrev olalım
İcâb ider ise sızuban yatmaya geldik
İp canbazı tellerde nasıl yağ gibi seyyâl
Bir şu'le-i berkiyyede Berk atmaya geldik
Hem sürreeli hem reeli boşlamışızdır
San'at lafı zinhar ki keyif çatmaya geldik
Kaldır kadehi sıhhat-ı dostan deyu Behçet
Yârân ile bir curlalık haz tatmaya geldik

Babamın ölümünden sonra yıllarca görmedim Oktay Akbal'ı, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 1991 Mayıs'ında düzenlediği "Behçet Necatigil 75 yaşında" anma toplantısında karşılaşana kadar. Babam hakkında konuşmak üzere katılmıştı toplantıya. Geçen yıllara rağmen, o bizim çocukluk yıllarımızın "Oktay Amca"sıydı yine. Bu karşılaşma 1964 Ağustosu'nda babam için imzalamış olduğu bir kitabındaki sözcükleri hatırlattı bana: *"Anılar da eskiyor. Dostluklar var eskimeyen."*

Babam Kabataş Lisesi'ni bitirdikten sonra öğrenimine Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde devam etmiş. Mehmet Seyda'nın bir yazısında (Ağustos 1966, *Papirüs* dergisi) anlattığına göre, *"Kabataş Lisesi o zamana kadar fen bölümünden çıkanları "Mühendishane"ye, edebiyat kolundan çıkanları "Tıbbiye"ye yolcu ederken, bu töre bozulur biraz; Alangu ile Necatigil, "Mülkiye"ye gidenlere de katılmayarak, Yüksek Öğretmen Okulu'nun Edebiyat Bölümü'ne parasız-yatılı öğrenci olarak girerler."* Bu arada Alman Filolojisi'ndeki bazı derslere misafir öğrenci olarak ka-

tılmış ve ilk ders yılı sonunda (1937 Temmuz) "Deutscher Austauschdienst" kuruluşunun davetlisi olarak bursla Berlin'e gönderilmiş. Galata rıhtımından kalkan bir gemi, babamı ve arkadaşlarını (biri Fahir İz) Köstence'ye ulaştırmış. Ardından trenle önce Bükreş, sonra Berlin. Ve Berlin'de Vakıf'tan öğrenci bursunu alana kadar son derece parasız ve zor koşullarda geçen birkaç gün. Berlin Üniversitesi'nin Almanca dil kurslarına devam ederek Ekim ayına kadar Almanya'da kalmış.

Babam daha sonraları da, ben lisede ve üniversitedeyken birkaç kez Almanya'ya gitti. Döndüğünde bize neler getirdiğini öğrenmek için sabırsızlanırken (uzun listeler tutuştururduk eli-

Demirtaş Ceyhun'un Harbiye'deki kitabevinde, Necati Cumalı (ortada) ve Demirtaş Ceyhun (sol başta) ile, 1973.

Oktay Akbal (sağda) ve babam, 1970'lerin başları.

ne yolculuk öncesi!), ne yaptığını, nasıl vakit geçirdiğini de anlatmasını isterdik. Oysa, onun öğrenciyken bursla Almanya'ya gittiğini bilmemize rağmen, 1937'lerin Almanya'sını, o dönemde neler yaptığını sormak hiçbir zaman aklımıza gelmedi. Sorsaydık anlatır mıydı ya da neler anlatırdı? Ama savaş öncesi Almanya anılarını/izlenimlerini öğrenmek şu anda benim için bu kadar önemliyken, bunu o yıllarda hiç merak etmemiş olduğuma ne kadar üzülüyorum!

Babam yüksek öğrenimini 1940 yılında tamamlayarak okuldan birincilikle mezun olmuş. Aynı yıl Kars Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atanmış. İklim koşullarına uyum sağlamakta güçlük çekip hastalanması üzerine 1941 yılında Zonguldak Çelikel Lisesi'ne tayin edilmiş.

Kars'tan Tahir Alangu'ya yazdığı bir mektupta;

Yaşamak sade İstanbul'da baş vermiş bir Ab-ı Hayat değildir diyor. Bu sözcükler anlatılamaz bir biçimde etkiledi beni ilk okuduğumda. Babamın kaderciliğini çağrıştırdı bana nedense, alın yazısına karşı çıkılamayacağı yönündeki görüşlerini… Kars'ın bir dağ köyünde de gelmiş olabilirdim dünyaya, ya da Afrika'da. Ve nasıl değiştirebilirdim yaşamın akışını; neye, ne kadar direnebilirdim?

Yıllar sonra, anneme yazdığı 1 Ağustos 1955 tarihli bir mektubunu okuduğumda onun Tanrı'ya inancına ve olaylara kaderci yaklaşımına ışık tutan ifadeler buldum. Babam, dinin gereklerini yerine getiren bir insan değildi, ama inançsız olduğu da söylenemezdi. Bu konuda konuşmaktan da pek hoşlanmazdı. Annemin, ablamı ve anneannemi de alarak, o dönem Tokat/Erbaa'da yaşayan (annemin doğduğu yer) dayımın ve yengemin yanında geçirdiği bir yaz tatilinde yazılmış bu mektupta, Tanrı inancından çokça söz ediyor. Dönüşlerine yakın, babam Samsun'a giderek annemi ve ablamı almış, birlikte gemiyle Hopa'ya kadar gidip oradan dönmüşler İstanbul'a. Ablam, hayal meyal hatırlıyor bu uzun deniz yolculuğunu.

Kars'daki öğretmenliği sırasında, 1941 başları (sağ başta babam).

Eskimo, Beyaz,

.....

Bu gelen, 26 temmuz tarihli bir mektuptu; satırlar arasında gizli bir üzüntü sezdim. Sebep? Geçen mektubumda parça parça aksettirdiğim "yalnız yaşayışım" mı seni üzdü? Perişan değildim, değilim. İçim hele son 15 gündür gayet rahat. Çünkü tıkır tıkır çalıştım (ya nazar değerse yazdığım için? Aramızda kalsın!). Hiç başım ağrımadı. Dünyalar benim. Bayram gecesi Tanrıya hamdettim ve cümlemize istediğini vermesini diledim. Şimdi saat 7, hava kararıyor, yukarı ve aşağı katlarda kimse yok. Gönlüm, günlük çalışmamı şevk ile tamamlayabildiğim için Tanrıya yine sonsuz şükran dolu. Vapur biletimi 20 temmuzda almıştım, 21 temmuzdan itibaren çalışmaya oturdum. Her şeyde bir hikmet var. Eğer böyle gönlümce çalışabileceğimi önceden tahmin etseydim, gidip de o bileti almazdım (Bizde yalan yok!). Şimdi çalışmam bu yolculuk yüzünden sekteye uğrayacak diye üzülüyor muyum? Hayır! Tanrı öyle istedi:

Her şeyde bir hikmet var. Ve güneşin doğuşunda ve kuşların uçuşunda ve senin beni buluşunda ve başağrılarında ve Selma'nın gülüşünde... her şeyde bir hikmet var. Şikayet Tanrıya isyandır ve saadet küçük şeylerde. İçim, gölgelerin koyulaştığı şu saatte –akşam erken olmaya başladı– bir huzurla dolu; geceye günlük gayesini gerçekleştirmiş (Tanrı inayetiyle) bir insan olarak girebileceğim için.

* * *

Yüreğini geniş tut. Küçük şairin köklü temalarından biri olan "serin mavi" hiç değilse İstanbul'a kadar, beş on gün için bizimdir.

Lebibe annenin ellerinden öperim. Hikmet hanıma, orada ise Lütfü ağabeye selamlar. Çocuklara ayrı ayrı: "Aslan!" Sana ve Selma'ya, eh biraz hususi tarife! Dünya! (Bilirsin, en sevdiğim kelime) Dünya!

1955 yazındaki bu ilk uzun ayrılıklarının etkilerini, anneme bir mektupla müjdesini vermiş olduğu "Eşyalar, Sessizlik" şiirinde dile getirmiş:

Bir gün giderler de kalırsınız yalnız
Eski odalarda gece
Bir saat gibi durmuş sabahtan
Her şey onlar gidince.

Bir garip boşalışla cansız
Uzaklarda şimdi
Ayna önünde resimler
Eşyalar, ellerinin değdiği.

Yüklenen sessizlikte radyo
Şen şarkılar hepsi de hüzünlü
Duyduğunuz derinlerde bir ses
Gidenlerin götürdüğü.

Anladınız neymiş kattıkları
Perdeler çiçekler ışık hava su
Ancak onlar varken
Sizi yaşatıyordu.

Liseye yeni başladığım yıllardı sanıyorum. Odasına girmiş, okumak için uygun bir kitap arıyordum raflarda. Masasının başından kalkıp bir kitap seçti ve bana uzattı, Sevgi Soysal'ın *Tante Rosa*'sıydı bu kitap. "Bunu oku" dedi, "sonra da biraz düşün bakalım üstünde". Kitabı çok da büyük bir heyecan duymadan okudum ilk seferinde; ablamın kitabı elimde görüp "babamın sevdiği kitaplardan biri, bana da vermişti, ben çok beğendim" demesi üzerine bir kez daha okudum. Babamın önerdiği; ablamın da beğendiğini söylediği bir kitabı, ben de mutlaka anlamak ve sevmek zorundaydım!

Onaltı onyedi yaşlarımda fazla tat alamadan okuduğum *Tante Rosa*, aradan geçen yıllarla birlikte başucu kitaplarımdan biri oldu. Farklı yaş dönemlerinde farklı algılamalar sağlayan bir başucu kitabı... Ne yazık ki *Tante Rosa*'yı babamla tartışmaya fırsat bulamadan onu kaybettim.

Şimdi Değil Sonra

Ürperen sokakları süpüren tipide
Yürürken hızlı
Şimdi değil sonra
Vurur yüzünüze aralık kapımdan
Bir garip yaz sıcaklığı.

Bir an durursunuz beklemiyor gibi bunu
İçeriye girseniz
Şimdi değil sonra
Yaşamak telâşı çekip götürür sizi
Esen soğuk rüzgârda.

Şimdi değil sonra
Bakarsınız yaşamak bir gün bırakıverir
Sizi benim yollara.
Bir zamanlar kayıtsız önünden geçtiğiniz
Eski kapı
Çıkar sisler içinden karşınıza açık.
Sahi
İçerde
Sizin de
Hayatınız vardı.

Ve ancak o zaman anlarsınız
Yıllar önce gösterdiğimi kışı.

Yazdı
Şimdi değil sonra.

Babamın Zonguldak'taki meslek hayatı, yine sağlık sorunları yüzünden fazla uzun sürememiş. Kentin kirli havası ve bir süre maaş alamaması nedeniyle yeterli beslenememesi sonucunda adeniti yeniden nüksetmiş.

Zonguldak'tan Tahir Alangu'ya yazdığı mektuplarda, içinde bulunduğu güç koşullara ve sağlık sorunlarına değinmiş sık sık:

Bu beni pek sıkan şehire, ayın birinde, Pazartesi günü geldiğim halde sana ancak tam haftasında şu mektubu yazabiliyorum. Başımda ne düşünecek bir kafa var, elimde ne kalem tutacak bir parmak. Bu şehir, bu rutubetli, berbat, pis havalı karanlık, kasvetli, soğuğu iliklere işler şehir beni hasta etti.

* * *

Müşkül günler geldi çattı dostum. Adenitim bir gece birden delindi. Bol gıda, bünyeyi takviye. Fakat lokantada yemekler gittikçe azalıyor ve mevcutlar da gittikçe pahalanıyor. Mektebin yokuşlarını çıkarken şimdi eskisi gibi hızlı ve sabırsız değilim. Vaziyetime intibak ettim. Yalnız zaman zaman hayıflanıyor ve sebepsiz telaşlanıyorum.

* * *

Eskiden, mesela Kars'ta öksürdüğümü hiç bilmezdim. Ama burada bu kömür tozları teneffüste, bir cigara içmeye göreyim, gecesi tıkanırcasına öksür de öksür. Müemmil'le muhabereyi bütün bütün kestik. "Bilmiyorum şimdi o, nerdedir, ne yapar?" Baharı bekliyoruz, paltomla ben. Ne onda giyilebilecek yüz kaldı, ne bende kömür tozundan surat. "–Yahu, üstat, sabahtan beri ne yazıyorsun. Kaldır başını da gelen geçeni seyret.!" "– Sağolun dostlarım, şu yazdığım, kâğıtsızlıktan ince ince yazdığım mektupta, kendimi, mazimi ve refik-i hayatımı seyrediyorum."

* * *

Mektupların arasını böyle uzatma. Eskiden Kars'ta idi. Şimdi güya daha yakındadır. Hem Ahmet Muhip ayıtmış ki:

"Bir gün gelir geçer bu geceler / Tırtıllar tırmanır yapraklara."

Gençliğimize ait.

Babamın, Zonguldak'ta yaşadığı sıralarda içinde bulunduğu koşullardan çok şikâyetçi olmasına rağmen, sonraki yıllarda bu dönemi çok farklı andığını görüyorum:

Kanaatimce asıl açılmaya, asıl kendi sesimi duyurmaya Kars (1941) ve Zonguldak (1942-1943) liselerindeki öğretmenliğim esnasında başladım. Hele Zonguldak'a tayinim, çok isabetli oldu. Kastettiğiniz mânâda muhiti orada buldum. Pek genç yaşta ölümleri şiir hayatımız için cidden büyük bir kayıp olan Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu gibi iki kuvvetli şairle birlikte çalıştık. Zonguldak'ta çıkan Ocak *gazetesinde,* Kara Elmas *dergisinde ve* Değirmen *(İstanbul) mecmuasında beraberce şiirler, yazılar yayımladık.*

Babam bu fotoğrafın arkasına şu satırları yazmış: "Zonguldak Çelikel Lisesi 5. sınıfıyla 1 Mayıs 1942'de kır gezisine gitmiştik. Orada, ben onlara bir kaside yazıyordum."

Babam Zonguldak'ta, öğretmenliğe zorunlu olarak bir süre daha devam ettikten sonra, 1943 Mart ayında İstanbul'a, Pertevniyal Lisesi'ne tayin edilmiş. İki ay sonra, yaz dönemine girince yedek subaylık için başvurmuş ve Ankara'ya gitmiş. Temel eğitim sonrası askerlik görevini İzmir'de levazım subayı olarak yapmış (Ekim 1943- Kasım 1945). Terhis olduktan sonra İstanbul'a, onbeş yıl süreyle çalışacağı Kabataş Lisesi'ne tayin edilmiş (Aralık 1945). İlk şiir kitabı *Kapalıçarşı* da aynı yıl yayımlanmış.

Babam, ilk şiir kitabındaki "gecikme"yi şöyle açıklıyor:

İlk kitabım ilk şiirimin yayımlanmasından on yıl sonra çıktı, 1945 sonlarında. Daha önce "Yeldeğirmenleri" adını koyduğum bir kitap çıkarmak istemiştim, Zonguldak'ta öğretmenliğim sırasında; olmadı. Kapalı Çarşı'ya o taslak kitaptaki şiirlerden pek azı girdi.

Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi'ne kaydını yaptırmış ve iki yıl süreyle, öğretmenliği ve öğrenciliği birlikte sürdürmüş. İki yıl sonra, lisedeki ders saatleri arttığı için, modern Almanca sertifikası alarak Alman Filolojisi'ndeki öğrenimini yarıda bırakmış.

Babamın Alman Filolojisi'ndeki öğrenciliği sırasında sınıf arkadaşı olan Kâmuran Şipal, onun çok iyi çeviri yaptığını, ancak Almanca konuşmasının akıcı olmadığını anlatıyor. Kâmuran Şipal'le babamın 1947'de başlayan arkadaşlıkları, yıllar içinde gelişerek farklı bir boyut kazanmış. Arkadaşlıklarını oluşturan ve besleyen koşulları, paylaşımlarının neler olduğunu bilmesek de, özel bir dostlukları olduğunu, birlikte Kumkapı, Samatya, Yedikule, Narlıkapı gibi eski İstanbul semtlerini dolaştıklarını, gözden ırak, bilinmeyen meyhanelerde, kahvelerde buluştuklarını bilirdik.

Aziz dost Şipal,

Mektubunun cevabı elbet ünlü yerlerden birinde yazılmalıydı. Şişhane kahvesinde yazıyorum. Önce güzelim yerlerimizden birine de uğramam şart idi: Kumkapı'dan geliyorum. Kumkapı-Aksaray kıyı yolunun bomboş oluşu beni hüzünlere boğdu. Ne kadar erken soğudu havalar. Geceleri insan artık pardesü arıyor. Ve açık yerlerde, deniz kenarlarında insanlar azalıyor. Güz.

Yeni mevsimin ilk uzun yağmuru dün yağdı. Hava ondan serin ve insanlar ondan yoklar yollarda.

Mektubun yanımda değil. Mektubundan belleğimde kalanlar. Gittin, bir süre yadırgadın, gitgide alışıyorsun. Alışmak! Kim, neye, ne kadar süre içinde ve ne kadar süre için alışır, kesin bilinir mi? Değil mektubundan, bütün beraberliklerimizden, senden bende kalanlar: Senin alışamayışlarındır. Orada neye alışacaksın? Geçelim. Kim neden kurtulur ki? Yazılmıştır. Son kitap, sayfa…"Hangi Kaç" şiiri.

(Kâmuran Şipal'e mektup, 13/14 Eylül 1964)

Hangi Kaç

Kalsın ağır demir kapılar ardında;
Artık başka yüzler onsuz, onlarsız
Ve kalkar gideriz, gitmek unutmaksa.

Ama bir gece yarı açtığımız valizde
Büyülü bir şişede büyümüş gibi ağaç –
Kaçtı, saymıştık, azdı
Ya şimdi kaç.
O bizim gizli ıssız köprülerden attığımız
Gelmiş kendi.
Yine yanımızda gibi uzaklara
Bırakılmış bir kedi.

Bizim kaçırdığımız başkalarından
Bir arap atıyken çöllerde önce –
Ne yapsak dalların daha da eğildiği
Şimdi uzun karlıklarda bir lapon kızağı
Önünde ren geyiği.

Narlıkapı'ya çok gittim bu yaz. Bir ıssızlığı büyültmek için hep. Küskün Yolcunun Türküsü oradan dönüşlerden birinde yazıldı. Garlardaki büyü bir ıssızı duyurmasında olsa gerek.

(Kâmuran Şipal'e mektup, 21.9.1969)

Kâmuran Şipal evimize geldiğinde kısa bir süre hep birlikte olduğumuzu, sonra onların babamın odasına geçip saatler boyunca orada oturduklarını anımsıyorum. Ve suskunluklarını... Bu suskunluk çok etkilerdi beni –*"anlatınca birşeyler ölüyor"*–. İlk gençlik yıllarımda "dostum" olarak nitelendirdiğim bir arkadaşımla aynı ortamı yaratmaya çalışırdık –yaratırdık da galiba, birlikte Şipal'in Kafka çevirilerini okuyup anlamaya çalışarak, kim olduğumuzu sorgulayarak, ne istediğimizi tartışarak ve Yunus Emre ilahilerini dinleyip susarak...–. Kâmuran Şipal'le olan arkadaşlığının, babam için çok özel bir ilişki olduğuna inandım hep. Babamın, yanında kendisini gerçekten rahat hissettiği, en bezgin, yılgın anlarında bile vazgeçemediği çok az kişiden biriydi o.

"Teyel" şiirimi asıl şimdi yazmış gibiyim. Bir miskinlik, bir uyuşukluk, bir ölü-çizgi! Altmış yaşıma basmanın getirdiği bu! Yılların

götürdüğüne karşılık getirdiği! Gitsem (hem gidebilir miyim), arasam (aradığımı eski yerinde bulabilir miyim) ve vazgeçmeler. – Kâmuran Şipal'le yetiniyorum. Onun bir engeli çıkmadıkça, haftada bir, İstanbul kapılarından Yedikule'de, işte biraz bir yerde oturmak ve ayrılmak, çıkınca, yollar, dünya!

(*Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 20.5.1979)*

Teyel

Artık eski bir yere gidemez oldunuz mu
Hele hiç yenisine
Akşamdan kalma sabah, yazdan kalma günler
De geçer kış.

Tek yön çıkmaz gömlek
İkinci/siz sizde
Belki var bir iki yolunuzu gözler
Onları arasanız – (Bulsan ne olacak?)

Bir kişiyle bile konuşulamaz şeylerle
Doluyken bardak
Saplandığın derinden çıkma söz!
(Çıksan ne olacak?)

Yıllar ki katlanmaya katkı
Geçtiği kadar var daha bir derviş
Gülümseme yüklümlü
(Bıksan ne olacak?)

Bir şey ancak sonradan yararsa yarar işe
Bir makina, sesleri çapaklı
Çekilen bir teyel
Olur gider daha olmadı.

Beraberliklerinde neler paylaştıklarını öğrenme olanağımız olmadı hiçbir zaman. Ancak, Kâmuran Şipal'in babamı en iyi

tanıyan – ya da babamın kendisini tanımasına "izin" verdiği – çok az sayıdaki kişiden biri olduğundan hiç kuşkum yok. Ve bu nedenle ki, bu anıları yazma fikrini bana ilk verdiğinde onca korkmama rağmen, zaman içinde korkularımı yenip kendimi ikna etmeye çalıştım ve onun yüreklendirmeleri sonucunda bu işe girişti.m.

İlerleyen yıllarda aralarına katılan Ali Tanyeri ile birlikte de sürdürdüler eski İstanbul meyhanelerinde buluşmalarını – *Ali Tanyeri ile benim için de oturun bir yerlerde. (Kâmuran Şipal'e mektup, 1 Temmuz 1972)* – Ali Bey'in sonradan anlattıklarına göre –Kâmuran Şipal'in paylaşımları hakkında hiç ipucu vermemesine karşın, Ali Tanyeri bu konuda oldukça cömert davrandı– pek çok şiirin oluşumunu birlikte yaşadıklarını öğrendik.

Kâmuran Şipal ve Ali Tanyeri ile ara sıra birlikte olmaya devam ediyoruz. Bu birlikteliklerde, Ali Tanyeri'nin konuşmalarının arasında Divan şiirinden verdiği örneklerle; çok eskilerde, lise yıllarımda kalan Divan şairlerini anımsıyor ve bu şiirleri onun sesinden dinlemekten mutlu oluyorum. Babamın şiirlerinde sıkça yer alan Divan şiirine göndermeleri, onun verdiği ipuçlarının yardımıyla biraz olsun anlayabildiğim için çok seviniyorum:

Kumkapı Kırık Çatal meyhanesinde Kâmuran Şipal (sağda) ve Ali Tanyeri (solda) ile, 6 Nisan 1974.

Yün

Tutar bir ah âhûyu yâhûlarda
Kim atar kemendi kalkar divandan
Bir çağ günümüze.

Aynalarda çok şey görülüptür
Yokken söylenmiş, olmadan görülmüşse
Gitmiş hepsi cümle/ten.
Düşe kalka hasta-i gam
O hangi yollardan gelir yânımıza.

Her ayrılışta en az hüzün vardır
Ellerinde bir şairin
Parlar bu ne zamandır
Karışmış yünümüze.

Babam, Zonguldak'tan İstanbul'a döndükten bir süre sonra, evlenmeyi düşünmeye başlamış. Anneme anlattığına göre, Ankara'daki temel eğitimi sırasında Zonguldak'tan tanıdığı bir kızla karşılaşmış. Kız, babama çok yakınlık göstermiş ve birkaç kez görüşmüşler. Babam askerlik görevini tamamlayıp İstanbul'a döndükten sonra da arkadaşlıkları devam etmiş. İlişkileri evlilikle noktalanmak üzereyken, kız ani bir kararla babamla evlenmekten vazgeçip bir mühendisle evlenmiş ve Amerika'ya gitmiş. Bu olay, babamın ilk aşk acısıymış! Ama evlilik fikri aklına girmiş bir kere:

Misafir

Evleri vardı
Rahat ve sade.
Dalmış, kalmışız, gece yarısı olmuş,
Bize müsaade.

İnşallah yine geliriz - -
Çocukları vardı,
Oynamışlar, yorulmuşlar bütün gün,
Köşede uyumuşlardı.

Saadetleri vardı,
Dostum, fena olmaz, evlilik hakkında
Bir çatı altında, gözlerden uzak.
Bir kitap okusak.

Ardından Beşiktaş'ta bir bankada çalışan bir kızla arkadaşlığı olmuş. Arkadaşlıkları ilerledikten sonra evlenmeye karar vermişler. Babamın ailesi, kızı istemeye gitmiş. Ancak, kızın ailesi babamın hastalığı (adenit tüberküloz) nedeniyle bu isteği geri çevirmiş. Böylece, kısa bir sürede ikinci aşk acısını yaşamış babam. Oktay Akbal'ın "Şair Dostlarım" kitabında değindiği "bir zamanlar heyecanlar çektiği kara gömlekli kız"ın etkileri, "Kördüğüm" şiirinde:

Seni iş başında sırtına geçirdiğin
Siyah gömleğinle seviyorum.
Yanına çekinmeden giriyorum,
Arkadaşların beni tanıyorlar.

Bazen haftalarca yokum ortada
Aklına binbir şey geliyor
Acaba başkalarıyla mı geziyor
O güzel gözlerini saran tasada
Böyle üzüntüler var, biliyorum.

Ama boşuna bu kuruntun
Küçük bir memurum ona bakarsan,
Aldığım ne, eğlencelerim olsun.

Ölüsünü göstermeyen cins kediler gibi uzağında
Hayalimde ufacık bir yuva kuruyorum.
Sonra yaşamak zorluğu geliyor akla
Dikkat, kapılma aşka... diyen sesler duyuyorum.

Bu kaygılı günlerimde bir zaman
Sana görünmemeyi yerinde buluyorum.
Orda burda, tek başıma, perişan
Dolaşıp duruyorum.

Üçüncü aşk acısının yaşanıp yaşanmadığı meçhul; ama üçüncü evlilik girişiminin annemle olduğunu ve bu kez başarıyla sonuçlandığını biliyoruz!

Annemle babam 1948 yılında, Sarıyer Ortaokulu'nda tanışmışlar. Annem Edebiyat Fakültesi'nde öğrenciyken bir yandan da, yardımcı öğretmen olarak Sarıyer Ortaokulu'nda çalışmaya başlamış. İkinci dönem, bir arkadaşları asistanlık sınavını kazanıp üniversiteye dönünce bir kadro boşalmış. Babam bu sırada Kabataş Lisesi'nde çalışıyormuş. Önceden babamın öğretmeni olan Maarif Müdürü babamı çağırıp, Sarıyer Ortaokulu'nda bir kadronun boşalması nedeniyle zor durumda kaldıklarını anlatmış ve ders yılı sonuna kadar durumu "idare etmesini" rica etmiş. "Hem sen şairsin; boğazdan ilham alır, bol bol şiir yazma imkanı da bulursun böylece!" diye de takılmış babama! Sarıyer Ortaokulu'ndaki boş kadroya, geçici olarak "genç bir şair-öğretmen" atandığı duyulmuş okulda. Herkes merakla bu şairi bekliyormuş. Bir gün, okul müdürü annemi odasına çağırıp babamla tanıştırmış ve ondan yeni arkadaşlarıyla ilgilenmesini istemiş. Okulda çalışan öğretmenlerin çok samimi bir arkadaş grupları varmış; önceleri bu grubun dışında kalmayı tercih eden babam, zaman içinde gruba katılmaya başlamış. Ders yılı sonuna doğru yapılan okul gezilerinden birinde babam, annemin o yıllarda genç kızlar arasında moda olan, çevresi dantelli mendilini bakmak için bir süre eline almış, birkaç gün sonraki bir karşılaşmalarında ise anneme şu şiiri vermiş:

Çevre

Yarin mendili nakışlı
Okşadım ellerimle.
Göz göz üzerimde
Çevrenin bakışı.

Çevre ateş içinde
Daralmakta çember.
Biz yanarsak beraber yanarız
Seninle, beraber.

Annemin babamla tanıştığı ve "Sarıyer Eskimosu" olduğu 1948 yılında Sarıyer Ortaokulu'nda çekilmiş bir fotoğrafı.

Çevre tortop
Vurur sırtıma sırtıma.
Yüksek dağların orada
Çevre yok.

Bu arada okul tatile girmiş. Öğretmenler, maaşlarını okuldan haftada iki gün alabiliyorlarmış. Annem, maaşını almak için her ay farklı günlerde okula gitmesine rağmen, çoğu kez iskelede babamla karşılaşıyormuş ve ikisi de Beşiktaş'ta oturdukları için okuldan birlikte dönüyorlarmış. Bu dönüşlerden birinde, Küçüksu iskelesinde aktarmalı vapur beklerken babam anneme önemli bir konuda kendisiyle özel olarak görüşmek istediğini söylemiş. Annem, babamı red etmemiş; ama okul dışında buluşmalarının zor olduğunu söyleyerek, bu görüşmeye ancak bir arkadaşıyla birlikte gelebileceğini belirtmiş. Bostancı'da bir yazlık bahçede (Çamlık Gazinosu) buluşmak üzere ayrılmışlar. Annem, randevuya çok yakın bir kız arkadaşı (ortaokuldan üniversiteyi bitirene kadar birlikte okuduğu, hâlâ en iyi arkadaşı olan edebiyat öğretmeni Nevhiz Kurgan) ile birlikte gitmiş. Sonrasında tüm konuşmalar, babamla Nevhiz Teyze arasında geçmiş. Babam Nevhiz

Teyze'ye dar gelirli şair-öğretmen bir arkadaşının bir kıza âşık olduğunu, bu kızla evlenmek istediğini, ailesinin durumunu anlatmış ve arkadaşının ne yapması gerektiğini sormuş. Nevhiz Teyze, önemli olan konunun kızın duyguları olduğunu, bunun öğrenilmesi gerektiğini söyleyince babam "sizden özellikle bu konuda yardım istiyorum" demiş. Sonra babam, ayrı ev açmak istediğini söylemiş. Nevhiz Teyze'nin "ama kızın annesiyle birlikte oturması gerekiyor" demesi üzerine, "arkadaşım bunu kabul eder, sorun olmaz" demiş. Tüm bu konuşmalar sırasında annem masanın bir ucunda gülümseyerek oturmuş ve hiçbir konuşmaya katılmamış. Nevhiz Teyze, kızın düşünmesi için zaman istemiş ve ayrılmışlar. Şair-öğretmen, anneme cazip gelmiş olacak ki daha sonra bir gün babamla birlikte adaya gitmiş ve yemek sırasında, henüz ailesine konuyu açmadığı halde evlenme önerisini kabul ettiğini söylemiş.

Siz de bir yuva kuracaksınız,
Artık kararınız karar.
Hayat pahalı, geçim zormuş
Olsun istediği kadar.

("Sizin Hikâyeniz" şiirinden)

diyen babam, böylece uzun süredir düşündüğü evlilik yolunda ilk adımını atmış.

Bir Ev Bir Çocuk

Gençten bir adamdı
Hikâyesi gayet kısa.

Yıllar yılı tek başına yaşadı
Bir gün rasladı bir kıza.

Düşündüler, birlikte yürüseler
Ömür geçiyor nasılsa.

Şimdi içine bir ev, bir de çocuk girer
Aşkları yazılsa.

Çocukluk yıllarımdan, annemle babam arasında dönem dönem sıcak bir ilişki olduğunu anımsıyorum. Sürekli olarak aynı çizgide yürüyen bir ilişki değildi bu; değişkenlik gösteriyordu. Özellikle ikisinin birlikte çıktıkları akşam yemekleri öncesinde hissederdim o sıcaklığı sanki (ya da şimdi mi bana öyle geliyor?). Annem tuvalet masasının önünde, dışarıda "Haydi, çıkalım artık!" diye homurdanan babam için acele acele süslenirken hayranlıkla onu seyrederdim. "Aklım da sizde kalacak, sakın yaramazlık yapmayın, anneannenizi de üzmeyin" der, son olarak rujunu sürer ve giderdi. Çok mutlu bir ifade okunurdu yüzünde. Günlük kaygılardan biraz olsun uzaklaşma fırsatı sağlayan o akşam yemeklerinin farklılığını algılardım sanki:

Uykusunda, uyanık, seyredilen bir çocuk
Gülümser masum.
Yıllar sonra bileceği yakınlığı o yaşta,
Anne baba arasında adlandıramadığı
Bakışları, ilgiyi şimdiden anlar da
Gülümser
Bilirim.

("Gülüşleri" şiirinden)

Annem, babamın evlenme önerisini kabul etmiş ama sorunlar bitmemiş. Annemin ailesi, özellikle anneannem babamın ailesini soruşturduğunda hoş olmayan bazı bilgiler edinmiş (Saime Hanım'ın psikolojik rahatsızlığı, babamın hastalığı adenit tüberküloz) ve aile bu evliliği çok kesin bir dille reddetmiş. Babam, bu sorunlardan anneme daha önce kısaca bahsetmiş gerçi, ama annem ailesinin bu evliliğe karşı olduğunu söyleyince, babam, Saime Hanım'ın öz annesi olmadığını, bu nedenle hastalığın kalıtsal olmasının evliliği ve ileride doğacak çocukları açısından sorun yaratmayacağını ayrıntılı olarak anlatmış. Babamla evlenmeye yeniden karar veren annem, bu kararını ailesine kabul ettirmek için oldukça uğraşmış ve ancak uzun tartışmalardan sonra ailesinin onayını alabilmiş. Dedem, Saime Hanım ve babam bir gece gelip annemin ailesiyle tanış-

Yugoslavya, Struga, "Ölü Utanıyor" şiirini okurken, 15 Ağustos 1974.

mışlar, ardından "kız istenmiş", söz kesilmiş ve kısa bir süre sonra annemin evinde nişan takılmış.

Babam, 25 yıl sonra Zagreb'ten anneme yazdığı 28 Ağustos 1974 tarihli mektupta şöyle anlatıyor nişan törenini:

Sevgili eşim, aklında mıdır, bugün 28 ağustos, yani 1949'daki nişanlanışımızın yıl dönümü. Bu akşam Tahsin'le yalnız olur da bir meyhaneye gidebilirsek kadehimi Türkiye'den tarafa kaldıracağım. İki yüzük 36 lira tutmuştu. 13 liraya bir kutu almış, içine bir kilo çikolata koydurmuştum (Bir kilo çikolata yedi buçuk lira idi). Erkek evine de yarım kilo çikolata, üç lira yetmişbeş kuruş. – Dünya!

Dağlarca'nın şiirindeki gibi: "İçimizden dışımızdan geçer zaman-Zâlim, zâlimâne!"

Babam genelde sessiz, az konuşan, içe dönük bir insandı. Onun rahat konuşabilmesi, üstündeki o çekingen, tutuk görüntüyü atabilmesi için "havasını bulması" gerekirdi; bu da çok sık yaşanan bir durum değildi. Annem, nişan gecesi babamın nasıl sıkıldığını, yerinde duramadığını, sonunda bir ara evin dışına kaçıp "işleri bitince ben gelip alırım babamları" diyerek sokakta volta attığını anlatmıştı bize. Bu olaya hem çok gülmüş, hem de hak vermiştim babama. İnsanların pek çoğunun kendisini rahatsız hissedeceği böyle bir seremoni, babam için kimbilir ne büyük bir işkence olmuştu. Ama annemin ailesinin, zaten kızlarını pek de istekli olmadan vermeye razı oldukları damat adayına duydukları tepkiyi de artırmıştır mutlaka bu volta olayı!

Evlenme hazırlıkları dönemi oldukça sıkıntılı geçmiş. Annemin maddi sorunları, bu sorunları babama yansıtmama çabaları; babamın ise ailesinden borç olarak aldığı parayla kuracakları evin asgari ihtiyaçlarını karşılamaya çalışması her ikisini de oldukça zorlamış. Bu arada babamın ailesinin yaşadığı Beşiktaş, Valideçeşmesi, Dibekçi Kamil Sokağı (şimdi Enis Akaygen Sokağı), 22 numaralı evde, aile bireyleri, bir nikâh memuru ve iki şahitle nikâhları kıyılmış (Ekim 1949, babamın nikâh şahidi Oktay Akbal, anneminki ise yakın aile dostları Müvedded Ermert). Ar-

Evlilikten sonraki ilk fotoğrafları, 28 Ağustos 1950.

dından bir yemek yenilmiş ve herkes kendi evine geri dönmüş (evleri hazır olmadığı halde nikâhlarının kıyılmış olması, annemin ailesinin tutuculuğundan olsa gerek!). Evlenmeleri bir ay kadar sonra gerçekleşebilmiş. Bu süre zarfında annem "nikâhlı kocası" ile birkaç kez akşam yemeğine çıkmak gibi bir ayrıcalığı yaşama fırsatı bulmuş, tabii dönüşte geç kalmamak şartıyla! Yine Valideçeşmesi, Setüstü Sokak, 22 numarada bir kiralık ev bulunup temel ihtiyaçlar iyi-kötü karşılandıktan sonra ise ikisinin de yaşamında yeni bir dönem başlamış : Evlilik (Kasım 1949).

İlginç bir raslantıdır ki, yıllar sonra bu ahşap evin yerine yapılan apartmanın bir dairesinde Hilmi Yavuz yaşadı. Babamın ölümünden sonra Hilmi Yavuz'u bu evde ilk ziyaret ettiğimizde hepimiz değişik duygular içindeydik. Özellikle annem çok etkilendi bu durumdan. Evliliğinin ilk yıllarını geçirdiği eve yıllar sonra yeniden gitmenin yanısıra, bu evde babamın çok sevdiği bir öğrencisinin/ dostunun yaşıyor olması gerçekten de heyecan vericiydi.

Hilmi Yavuz, babamın Kabataş Lisesi'ndeki en iyi öğrencilerinden biriymiş. Yüksek öğrenimini Londra'da tamamlayıp İstanbul'a dönmesinden sonra babamla sıkça görüşmeye başlamışlar. Bizim Hilmi Yavuz'la tanışmamız, 70'li yılların başlarındaydı. Adadaki evlerinde, Necatigil ve Akbal aileleriyle o sırada Türkiye'de bulunan Alman Türkoloji Profesörü Brands'ı ağırladıkları bir günü hâlâ tüm ayrıntılarıyla anımsıyorum. Ama Hilmi Yavuz'la gerçek anlamda tanışmamız, babamın ölümünden sonra oldu diyebilirim. Bütün Eserleri'nin yayına hazırlanması işini Ali Tanyeri ile birlikte üstlenen Hilmi Yavuz, bu çalışmanın sürdüğü yıllarda aileden biri gibi oldu. Babamın kitaplarıyla, adına konulan şiir ödülüyle ilgili tüm sorularımıza yanıt vermeye çalıştı, sorunlarımıza çözümler önerdi; gizli bir "danışmanlık" misyonu yüklenerek, annemin deyimiyle inanılmaz bir "vefa" örneği sergiledi. Babamın sevgili öğrencisinin, Necatigil ailesinde farklı bir yeri oldu. Benim için ise, babamla dostluğu, bize gösterdiği yakınlık; bunların hepsi bir yana, –çok duygusal bir yaklaşım bu ve biraz da bencilce; kabul ediyorum– 18 yıllık evliliğimin nikâh tanığı olmasının da ötesinde, babamın şiirlerini "babam gibi" okuyabilmesi, en belirleyici özelliği. Arada bir keyiflenip (ya da hüzünlenip) "Hoca"dan bir şiir okuduğunda, babamın artık silinmeye başlayan sesini duyuyorum sanki. Ve ne müthiş bir keyiftir ki bu, onun "Hoca"dan seçtiği şiirler, benim tutkunu olduğum şiirler oluyor! Özellikle "Çıkmak" gibi:

Oktay Akbal (ortada) ve Hilmi Yavuz (sağda) ile adada, 1970'lerin başları.

Aynı gün yine adada, bu kez Türkoloji Profesörü W. Brands da (sağdan ikinci) yanlarında.

Bizi kimi kitaplara, mektuplara, yapılara
Çeken, kendimizden dışarı çıkmak.
Yürür kaplumbağa bir yolu sessiz
Yaprakları sonbahar, ölü park.

İşte ancak bir yerde birazcık oturmak
Ve ayrılmak çıkınca, yollar, dünya!
Siz dolaşırken gece sokaklarında
Striptiz evlerinde bir delikanlı
Sorar: Çıkalım mı? Belki aşk bu!

Bir gün bakar ilerde kendi gibi biri
Ama artık çok geç!
Işık söner, karanlık karşı kıyı
Ve dolaşır labirentte yumak.

O ki bir gözüpekliği yiğit şövalyelerde
O ki dağlarda Ferhat yalın ayak.
Bu çağlar kıt zamanlar bizi bize komazlar
O ki aşk, ürkmüş ceylan ve tutsak.

Açar üzgün, kumaşlar hışırtıyla yanarsa
Urban kırk mı, kırkını da çıkarmak - - Çöz!
Açar göze aldın mı, tut ki açtı:
Çok kısa bir süre - - başlar güz.

Dünya! Yu ellerini yalnızlık sularında.

Bu şiir, Hilmi Yavuz'un 31 Aralık 1979 tarihli *Edebiyat Cephesi* dergisindeki yazısının bir bölümünü getiriyor hemen aklıma:

Bir şair nasıl olmalı? Belki de toy bir lise öğrencisiyken ilk gördüğüm büyük bir şairin o oluşundan, şairi hep Necatigil gibi düşünmü-

TÜRK DİL KURUMU
ÖDÜL BELGESİ

Bu Belge, Türk Dil Kurumu'nun 1964 Yılı Şiir Ödülünü
Yaz Dönemi
Adlı Yapıtıyle Kazanan Sayın Behçet Necatigil'e
Başarısının Anısı Olarak Verilmiştir.

Ankara, 26 / 9 / 1964

GENEL YAZMAN
Ömer Asım Aksoy

BAŞKAN
Prof. Dr.
Macit Gökberk

"Çıkmak" şiirinin de yeraldığı "Yaz Dönemi" kitabı ile 1964 yılında gelen Türk Dil Kurumu ödülü.

şümdür. İşini iyi bilen, kimsenin işine karışmayan bir alçakgönüllü zenaatkâr. Sürekli kendini eleştiren, kınayan. Derviş, melâmi, asfalt ovalarda yürüyen bir abdal. Divân şiirini sevmeyi o öğretmiştir. Anlayana!.. Ben, şiiriyle kendisini böylesine birebir tutan bir başka şair tanımadım. Şiirinde yaşamına aykırı düşen hiçbir şey yoktu onun. Kimi şiirler, okunur arkasında kendi ateşiniz varsa. O'nun şiirinin arkasında da kendi ateşi vardı. Yıllar sonra soğuklarda gene ısıtacak bizleri.

Hilmi Yavuz'u düşünmek, art arda birçok anıyı ve yazıyı çağrıştırıyor. Babam için düzenlenen çeşitli anma günlerinde, toplantılarda yaptığı onlarca konuşmadan, dergilerde, gazetelerde çıkan yazılardan belleğimde bölük pörçük kalanlar… Ancak, bunların hepsi bir yana; Hilmi Yavuz'un, babamın 75. doğum yıldönümü nedeniyle 16 Mayıs 1991 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan "Odası dünyadan büyük" başlıklı yazısının, onu en iyi anlatan yazılardan biri olduğuna inanıyorum ve bu yazıyı okumaktan, asla bıkmıyorum :

Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim üzerine yazdığı bir denemede, Haşim'in hayatı "kasten daralttığından" söz eder ve "Haşim gözleriyle, galiba biraz da derisiyle yaşardı" der.

"Hayatı kasten darlaştırmak!" Bu söz, sanırım, Ahmet Haşim'den çok, Behçet Necatigil'i anlatıyor, onu betimliyor gibidir.
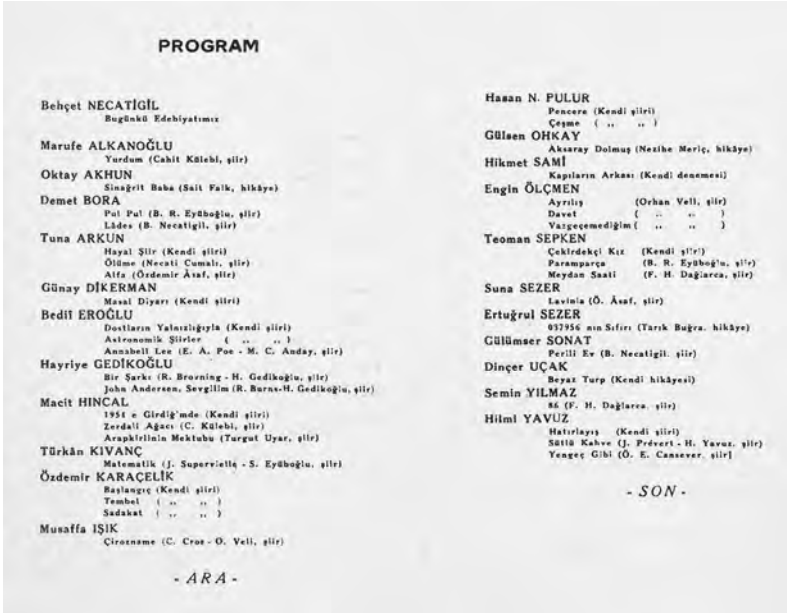
Gerçekten de öyledir. Necatigil, hayatını, belki de daha öğrencilik yıllarından beri, eviyle okulu arasına sıkıştırmış, sadece, çok sınırlı sayıda arkadaşları ya da dostları ile birlikte olmuş; hayatını eviyle, –belki de daha doğru bir deyişle– odasıyla sınırlandırmıştır. Necatigil'in odası, onun zaten iyice darlaştırılmış olan kamusal hayatına karşı, özel hayatının içine yerleştiği alanı belirler. Ve, tuhaf bir karşıtlık çıkar karşımıza: Dünya, yani Behçet Necatigil'in kamusal hayatının gerçekleştiği alan, olanca genişliğine ve insana sunduğu sınırsız yaşantı deneyimlerine karşın, alabildiğine daraltılır ve öğretmenlik ya da öğrencilik ettiği okullarla ve bir iki kahve ya da içki evi ile sınırlanırken; oda, yani Behçet Necatigil'in özel hayatının gerçekleştiği alan, olanca darlığına ve insana sunduğu son derece sınırlı yaşantı deneyimlerine karşın, alabildiğine genişletilir. Hiç abartmadan söyleyeyim; Necatigil'in odası, Dünya'dan büyüktür.

Dünya'dan büyük bu odada hayalgücü görüntünün, imge algının yerini almıştır. Ve bu tekdüzelikte, değişmeyen eşyalar, eski ilaç kutuları, kâğıtlar, kitaplar, sigara izmaritleri ile tepeleme dolu kül tablaları (tablalardaki küllerin, kâğıttan yapılıveren külahlara doldurulması törensel bir titizlikle yapılırdı) saat, ucu iyice sivriltilmiş kurşun kalemler, odaya sığabilmek için özellikle küçük olması istenmiş metal masanın çekmecelerindeki tıkış tıkış zarflar, içinde sarı leblebilerin bulunduğu eski bir kavanoz (hoca, leblebiyle içmeyi severdi), bir bardak, votka şişesi, artık üretilmeyen ilaçların prospektüsleri (özenle saklanmış) bir kitabı paketleyecek uzunlukta, ama yumak yapılmış sicimler (kendisine gönderilen kitapların paketlenmesinde kullanılan sicimlerdir bunlar) ve kızlardan birinin (Selma, Ayşe?) ilkokul resim defterinin bir yüzü kullanılmamış olan yapraklarına yazılmış şiir müsveddeleriyle dolu dosyalar ve – yine kitaplar arasında geçen tenha yaz saatleri!

Bu görünüm hiç değişmedi. Behçet Necatigil, odasına girenlerin bile ezbere bildikleri ve yerleri hiç değişmeyen bu eşyalar arasında, saadeti eşyada, eşyanın düzeninde bularak; hayatı daraltarak, ama derinleştirerek yaşadı.

Küçük ama "dünyadan büyük" çalışma odasında, 12 Eylül 1970.

PROGRAM

Behçet NECATİGİL
Bugünkü Edebiyatımız

Marufe ALKANOĞLU
Yurdum (Cahit Külebi, şiir)

Oktay AKHUN
Sinağrit Baba (Sait Faik, hikâye)

Demet BORA
Pul Pul (B. R. Eyüboğlu, şiir)
Lâdes (B. Necatigil, şiir)

Tuna ARKUN
Hayal Şiir (Kendi şiiri)
Ölüme (Necati Cumalı, şiir)
Alfa (Özdemir Asaf, şiir)

Günay DİKERMAN
Masal Diyarı (Kendi şiiri)

Bedii EROĞLU
Dostların Yalnızlığıyla (Kendi şiiri)
Astronomik Şiirler (,, ,,)
Annabell Lee (E. A. Poe - M. C. Anday, şiir)

Hayriye GEDİKOĞLU
Bir Şarkı (R. Brorning - H. Gedikoğlu, şiir)
John Andersen, Sevgilim (R. Burns-H. Gedikoğlu, şiir)

Macit HINCAL
1954 e Girdiğ'mde (Kendi şiiri)
Zerdali Ağacı (C. Külebi, şiir)
Araphirlinin Mektubu (Turgut Uyar, şiir)

Türkân KIVANÇ
Matematik (J. Supervielle - S. Eyüboğlu, şiir)

Özdemir KARAÇELİK
Başlangıç (Kendi şiiri)
Tembel (,, ,,)
Sadakat (,, ,,)

Munaffa IŞIK
Çirozname (C. Cros - O. Veli, şiir)

- ARA -

Hasan N. PULUR
Pencere (Kendi şiiri)
Çeşme (,, ,,)

Gülsen OHKAY
Aksaray Dolmuş (Nezihe Meriç, hikâye)

Hikmet SAMİ
Kapıların Arkası (Kendi denemesi)

Engin ÖLÇMEN
Ayrılış (Orhan Veli, şiir)
Davet (,, ,,)
Vazgeçemediğim (,, ,,)

Teoman SEPKEN
Çekirdekçi Kız (Kendi şiiri)
Paramparça (B. R. Eyüboğlu, şiir)
Meydan Saati (F. H. Dağlarca, şiir)

Suna SEZER
Lavinia (Ö. Asaf, şiir)

Ertuğrul SEZER
937956 nın Sıfırı (Tarık Buğra, hikâye)

Gülümser SONAT
Perili Ev (B. Necatigil, şiir)

Dinçer UÇAK
Beyaz Turp (Kendi hikâyesi)

Semin YILMAZ
86 (F. H. Dağlarca, şiir)

Hilmi YAVUZ
Hatırlayış (Kendi şiiri)
Sütlü Kahve (J. Prévert - H. Yavuz, şiir)
Yengeç Gibi (Ö. E. Cansever, şiir)

- SON -

Çamlıca ve Kabataş Liseleri Edebiyat Günü programı, 7 Nisan 1954.

Kuşkusuz, tekdüzelikte, insanın imgelemini kışkırtan bir şeyler olmalıdır. Hep aynı şeyleri gören ve hep aynı şeyleri duyan bir insanın kendi dışındakilerle değil, içe doğru bir derinleşmeyle yaşamasıdır bu. Necatigil de odasını varlığının çeperi, bedenin derisi gibi yaşadı. Odası, varlığının sınırıydı onun...

Demek ki büyük şair olmak için büyük hayatlara gerek yoktur. Sadece Haşim midir hayatı kasten daraltan? Mallarmé de öyle değil midir? "Dünya, bir kitap olmak üzere vardır" diyordu Mallarmé ve Necatigil, "her aşktan geriye kaç şiir kalır, ona bakalım!" diye uyarıyordu genç öğrencisini. Gözlerini kısıp (ağzındaki cıgaranın dumanındandı bu!) bir elinin parmak uçlarını kemerinin arkasına sokarak pencereden bakma saati geldiğinde, Dünya'ya bir şiiri okuyormuş gibi bakardı. Sanki, üzerine "terk" yazıp bıraktığı ve yayımlamadığı şiirleri gibi (ki, daha sonra biz, Ali Tanyeri ile birlikte bulduğumuzda onları, çok şaşıracaktık: Çünkü yazıp yayımlamadıkları, yazdıklarının neredeyse üç katıydı!) odasını "terk" eder, sokağa çıkar, Ali'yi ya da Kâmuran'ı

Üsküdar Amerikan Kız Lisesi
Edebiyat Matinesi'nde, 17 Nisan 1954.

bulmak için Cerrahpaşa'ya yönelirdi, çoğu kez cumartesileri... Ve sıkılır, onları da "terk" ederdi. Odaya ve eşyalarına yeniden dönmek üzere...

Şiirinde bütün yaşantılar vardı. Gündelik hayatın basit yalınkat görünen nesneleri, haydi fenomenolojik bir dilegetirişle söyleyeyim, "paranteze alındıklarında" bir büyüsellik edinirler. Bir su deposu, bir dosya.. alelade nesneler, bir insanlık durumunu belirten istiareler olurlar, kendi özlerini bularak...

Necatigil, nesnelerin, eşyanın, insanı imlediği bir katmanda arıyordu şiirini: Aşk, bir oku kırmadan gerebilmek miydi? Ölüm, bağlanıp bir depoya atılan bir dosya mı? Hastalıklar (onlar hayatı haram ediyorlardı), bir deponun delinmesi miydi? "Ah nereden delinir ilk bu depo, bilinse?" Ama bilinmedi işte; bilindiğinde de iş işten geçmişti artık!

O 'terk' etti; ama şiiri 'terk' etmedi bizi...

Babamın öğretmenlik yaptığı çeşitli okullardan, özellikle Kabataş Lisesi ve Eğitim Enstitüsü'nden öğrencileri, farklı konumlarda karşımıza çıkıyor zaman zaman. Öğrencilerinin çoğu onu hâlâ hatırlıyor, her fırsatta "Hoca"larını anıyor. O yıllarda/yerlerde mi edebiyat, yazı, şiir sevdalısı gençler çoktu; yoksa "Hoca"ların varlığı mı gençleri edebiyata, yazıya, şiire sevdalandırıyordu? Benim öğrencilik dönemim, "Edebiyat Matineleri"nden sonraki yıllara

rastladı. "Behçet Hoca"nın yaratıcı olmasa da okumaya meraklı, hatta sevdalı kızı olarak beni öğrencilik yıllarım boyunca, onun öğrencilerini etkilediği anlamda etkileyecek öğretmenlerim olmadı hiç. Okuduğum liseden anımsadığım; bizi düşünmeye, sorgulamaya, tartışmaya zorlayan ve mantıklı bulmadığımız olgulara karşı çıkmaya yönlendiren bir iki öğretmen, o kadar. "Behçet Hoca" ve onun gibilerin öğrencilerine karşı gizli bir kıskançlık duydum hep; Kabataş Lisesi'nden öğrencisi Hasan Pulur'un, ölümünün hemen ardından 16 Aralık 1979 tarihli *Hürriyet* gazetesinde çıkan yazısındaki gibi anılarım olamadığı için :

Kabataş Erkek Lisesi ve Çamlıca Kız Lisesi Edebiyat Günü, 7 Nisan 1954. Babamın (ortada) iki yanında her iki lisenin kültür kolu başkanları (Hikmet Sami Türk, Engin Ölçmen)
Bu resmi babama hediye eden öğrencileri şu notu düşmüşler arkasına:
"Resimler içinde yalnız bu resim"
Babam ise, aynı resmi Hikmet Sami Türk için imzalamış: "Hikmet Sami/Fotoğrafçının ettiği/Gülümsemeye vakit kalmadan/Bu resmi çekti."

Hey koca Behçet Hoca hey!

Kabataş'ın koridorlarını anımsıyor musun?

Şiir üzerine, yazı üzerine ve hepsinden önemlisi, önümüze düşüp birlikte çıkardığımız "Dönüm" *dergisi üzerine yaptığımız tartışmaları anımsıyor musun?*

Son şiirlerinin, ilk dinleyicisi, bir avuç delikanlıydık.

Şiire, yazıya, edebiyata meraklı.

GİZLİ SEVDA'nın ilk dinleyicisi galiba yine bizdik.

* * *

Lise bitiyordu artık...

Günlerimiz sayılıydı, kimbilir bir daha, ne zaman, nerede, nasıl bir arada olacaktık...

Birkaç arkadaş, gece, mütalaadan sonra "Pala Yusuf"u atlatıp Çiçek Pasajı'nda aldık soluğu...

Bir masaya çöküp, biraları söyledik.

Ve birden donup kaldık...

Behçet Hoca karşı masadaydı, eliyle işaret ediyordu:

— Gelin buraya !

Gittik:

— Oturun !

Oturduk:

— İçin !

Pasajın demir kapıları kapanırken, önde hocaları, dört delikanlı çakır keyif dışarı çıkıyordu.

Keyifliydik, hem de pek keyifli...

"KEYİF"i söyleye söyleye gidiyorduk

* * *

Meyhane sen güzelsin
Satıcıların olmasa.
Ezilir siteminde kısılmış gözlerin
Masalar bir masa.

İhtiyar adam gelir; açlıktan kalma, yanık
Börek satar, taze.
Aldınız, yiyemezsiniz
Oturur midenize.

Siz kızarsınız başka, irin gibi yüzü
Çiçekci kadın gelir:
Çoğaltır bardaktaki hüznü,
Uzattığı karanfil.

Karides, deniz gülü karides..
Tatmadınız ömrünüzde.
Duyarsınız al bir utanç gibi bikes
Pörsük antenleri gönlünüzde.

Öğrencisi Engin Sander (solda) ile, 13 Mart 1957.

Çapa Eğitim Enstitüsü, Şair Öğretmenler Gecesi, 17 Mart 1954 (ilk sırada, ortada babam, sağında Demir Özlü).

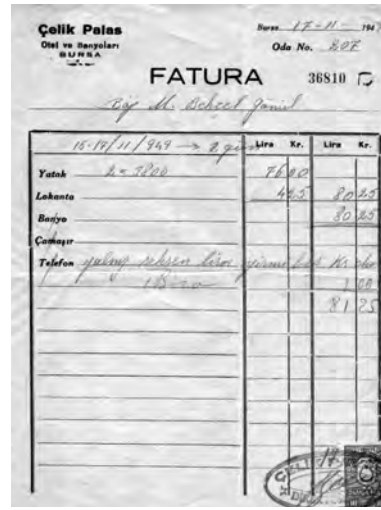

Parfümlerim var, esans..
Babacan bir adam.
Muhteremdir,
Dayatıyor madem.

Dolması, midye, sıcak..
Kirli beyaz önlüğü
Gizler bir parıltı, içli, yaltak
Uykulu gözlerdeki yorgunluğu.

Sen küçük kız, ver bir gazete
Hangisi olursa olsun!
Öperdim ellerini kötüye çekilmese,
Çocukluğunu satıyorsun.

Hiç düşündünüz mü, sarhoşsunuz..
İğrençtir âdeta.
İstediğiniz kadar yoksul olunuz,
Keyfediyorsunuz ya!

Çelik Palas
Otel ve Banyoları
BURSA

Bursa 17-11-194

Oda No. 207

FATURA 36810

Bay M. Behçet Yamul

	Lira	Kr.	Lira	Kr.
15-16/11/949 → 2 gün				
Yatak 2 = 3200	7600			
Lokanta	42	5	80	25
Banyo			80	25
Çamaşır				
Telefon yukarı yukarı [illegible]			1	00
			81	25

Annemle babamın, yeni evlerindeki yaşamlarına başlamadan önce kısa bir balayı seruvenleri olmuş. Bursa'da Çelikpalas Oteli'nde geçirdikleri kısa süreyi (15-17 Kasım 1949) annem gülümseyerek anımsıyor, çünkü babam yolculukta geçen zamanın çoğunu, yanında getirdiği yazılı yoklamalarını okuyarak geçirmiş; üstelik bu durumun çok olağan olduğu inancındaymış. Müthiş bir arşivci olan (bu özelliğinin inanılmaz boyutunu, onun ölümünden sonra daha iyi anladık) babamdan kalan belgeler arasında, Çelikpalas Oteli'nin faturası da vardı; balayı babama 80 lira 25 kuruşa malolmuştu!

Ortaokul yıllarımda babama bakar ve onun asla evlenmemesi gereken bir insan olduğunu düşünürdüm. O dönemde tuttuğum günlüklerde "babam mükemmel bir insan belki, ancak evlenmemesi gerekirdi; yalnız yaşaması daha doğru olabilirdi. Annem çok fedakâr bir kadın; babam onu yeterince anlamıyor" şeklinde pek çok yorum var. Bu düşüncemin kaynağı, babamın evde olduğu süreleri hep çalışarak geçirmesi ve bizlerle paylaşımının az olmasıydı. Anneme göre daha sessiz, içedönüktü ve genelde "ciddi" bir görüntüsü vardı. Daha sonraki yıllarda, lise dönemimde ise onun şiirlerini okuyup kendimce yorumlamaya başladığımda görüşlerim değişmiş. "Babam mükemmel bir insan; o olağanüstü bir sanatçı, ama onu kimse anlamıyor, annem bile; keşke ben anlayabilseydim" ve hatta "onu anlıyorum, ama bunu ona nasıl anlatabilirim?" benzeri ifadeler kullanmışım. Babamın sağlığındaki en son yorumum ise "annem ve babam birbirlerine yeterince açık değiller. Bunu başarabilselerdi çok daha mutlu olurlardı. Ama yeterince açık olamamak, onların kuşağının genel sorunu galiba" şeklinde olmuş.

Ya şimdiki yorumum ne? Aradan yıllar geçti; çocukluk, ilk gençlik yılları, gençlik çağı gerilerde kaldı. Yaşananlar o kadar çoğaldı ve birikti ki, artık geçmişle hesaplaşmalar başladı. Yaşanmışlıklarla birlikte birtakım değerler, kavramlar yerli yerine oturdu. Ama ben hâlâ, annemle babamın ilişkisini tam olarak yerine oturtabilmiş değilim. Bu konuda babamdan gelen tek ipucu, şiirleri ve birkaç mektup (yeterli mi?). Annem ise sanırım yaşamı boyunca "Necatigil'in eşi" olmaktan duyduğu onurla, "sıradan bir insanın eşi" olmadığı için üstlenmek zorunda kaldığı güçlüklerin hesaplaşmasını yaptı ve "onur" her zaman ağır bastığından, babamla duygusal ilişkileri konusunda yorum yapmaktan kaçındı. Zaman zaman "Necatigil'in eşi olmanın bedelini ödediğini" söylediğini düşündüğümde, ilişkilerinin çok da kolay olmadığı sonucuna varıyorum.

Kadındılar

Kadındılar hep onlardan istendi
Ağırdı kaldırdılar
Taşlıydı bırakılsa elleri
Düşer kalırdılar.

İtilmiş gündüzlerde
Çoğu ancak gecelerde vardılar
Çağrıldıkça geçici
Fısıltılara kandılar.
Onlar bütün yatışlardan
Biraz korku biraz umut kalkardılar
Dendi istemiyorum güçleriydi oysa
Bütün yalnız kaldılar.

İstenseydi bir sütü
Mutlu sevinçli sağardılar
Dölsüz bir süre eğrelti yeşili
Baskın sıcaklar geldi soldular.

Kıskançtılar, onurlu
Baktılar başlar öne eğiliyor
Hırçın atların terkisinde
Yalçın dağlara kaçtılar.

Babamın, özellikle üzerinde çalıştığı bir şiirin oluşum sürecindeki içe kapanışları, hırçınlıkları, çevresinde olup bitenlerden kendini soyutlaması, suskunlukları; ablamın ve benim zaman zaman ayırt ettiğimiz, ancak etkilenmediğimiz durumlardı. Bu dönemlerin bedelini ödeyen, yalnızca annemdi. Annem, onun gönlünce çalışabilmesi için gereken koşulları sağlıyor, bu koşullarda her ikisi de kendi yalnızlıklarını yaşıyorlardı.

Birikir

Bıçağımı gecelerin çarkında biledim,
Ondan böyle keskin.
Bir çelik mavi parıltı
Ondan böyle odamı aydınlattı.
İplik-ince akan su, başımdaki ağrıları önlüyor

(Kendi ömrüm önümde vazgeçilemez bir yolken
Başka yaşayışlarda gezdirmem benim sizi
İmkânsız.)

Bıçağımı gecelerin zifiri biledi,
Keskin katı ekmeğimi kesmeye.
İlk dilimin bir yüzü taş, bir yüzü az yumuşak.
Sonraki dilimlerin yüzleri az yumuşak.
İplik-ince akan su, bir çanakta birikti.

(Düz beyaz kâğıtlarda birkaç satır siyah.
Bir zaman yaşadığımı hatırlatır siyah.
Donuk mavi parıltıda ufacık odam
Birdenbire büyük.)
Göznurumu gecelerde yitirdim.
Ardımdan bir ince mavi izle gidişim
Ondan böyle yavaş.

Ancak onun, anneme yazdığı mektupları okuduğumda aklım iyice karışıyor; bu mektuplardaki yoğun duygusallık, bende, ilişkileri hakkında vardığım yargı konusunda ciddi şüpheler oluşturuyor. Ve ilişkileri konusunda doğru bir yorum yapmamın olanaksız olduğunu düşünüyorum. Zaten babam da, bir mektubunda da belirttiği gibi, bu konuda hiç kimseye "açık" vermemeye kararlıymış!

Eskimo,

ayrılırken tembih etmeyi unutmuşum: Minyon saat her gece kurulmaya alışmıştır, durmaması lazımdır, her gece yatmadan önce benim yerime kurmayı unutma, yokluğumu hissederse içlenir. Sonra kahve kutusunu hor tutma, nazik muameleye alışıktır, darı dünyada bir Behçet'in bir sevgili eşyasıdır, sırçadan narindir, kırılabilir.

Sonra Selma'ya iyi bak, sert rüzgârlar önünde güz yaprakları gibidir, savrulabilir.

Sonra para gitmesin, şişmanlamıyayım diye yemek yememezlik etme, halsiz düşersin. Sen evin temel direğisin, sağlam olmalısın.

Not : Bu maddelerin ehemmiyet sırası, sondan başa doğrudur.

Ankara'da eski şuride günleri boş yere aradım. Yok o günlerin biri – O kalp, o heyecan hani? Boş caddeleri hayal gecelerin ürpertilerini yadederek dolaştım. Kalbim hela takunyalarındaki kemerler gibi kösele.

Araya gece girdi, yüksek yastık, kırık cam, yırtık yorgan girdi. İsmail'le karşı karşıya bekârlık günlerinin mayhoşluğunu, evlilik yıllarının dömisek burukluğunu yadederek, eski sevgililerin göründükleri sokaklarda ufak bir gezintiden sonra uyuduk. Odada ve ceplerimizde saat olmadığı için sabahın takribi bir saatinde uyandık. Odada ve çantalarımızda takvim olmadığı için yine takribi – Bugün Cuma olsa gerek! dedik. Evet, cumadır; şehrin adı da Ankara. Genç şair ayaküstü yazmaya devam ediyor. Geçkin taze uyanmıştır, diye düşünüyor. Zavallıcığın çayını kim pişirecek, diye düşünüyor. Kocası onu fena alıştırdı. Bir kadın icabında çayını kendi pişirebilmelidir. Bir ses beni, ruhumun derinliklerini dinlemeye davet ediyor. Fırsattır. Fakat yazmalıyım. Genç ve sabık şairin vazifeleri arasında yazmak başta gelir. Yazıyorsam tembih ve sipariş edildiği için... yazmıyorum. İçimden geliyor (Acaba?) Bu mektubu okuyacak şahıs, bu mektupta resmi mesailerimize ait tafsilat, hususi hayatımıza ait ifşaat bulamayacaktır. Her iki husus devlet sırrı gibi ancak ileride ve gizli celse ile açığa vurulacaktır.

Yıllar sonra, annemle başbaşa kısa bir tatildeler. Uludağ, Sarıalan'da et-mangal. Tarih 14 Eylül 1968.

Mektuplarda günlük sıkıntılar yoktu sanki; geçim telaşından, gelecek endişesinden biraz olsun uzaklaşma fırsatı yaratıyordu belki de mektuplar... Günlük sıkıntıların, geçmişten gelerek geleceğe taşınan kaygıların ilişkileri ne denli zedelediği ise; mektuplardan çok şiirlerde görülüyordu:

Evlilik

Evlisiniz, eşiniz
Bir başka isimle yazılı kütükte.
Sizin olan ufacık
Çok daha büyükçe.

O nedir, geceler bir gelir bir gider
Uzarken yeşil ova, uçurum.
Su toprağa dönüşür, kaya ota rüzgâra
Derken yaklaşır düşman: Yalnız seni seviyorum.

Düşer kor incecik, çok pahalı kumaşa
Hatta en yakınımızdan.
Kavrulur yanıklarda beyaz..
Gözümüz dünyayı görmez kendi telaşımızdan.

Küskünce yermeler ekmekleri, tuzları
Uzar gider bir kara.
Mektuplar, kapılar.. açarsın aynı:
Gelir bir dost, tedirgin, eşit sıkıntılarda.

Döner dünya boşa, rulette kumar
Siz kaç kişiyle evlisiniz?
Yetinmek artarsa onlardan, çocuklardan
Yakınlar, tanıdıklar.. sonra siz.

O nedir, bölüşülür bir onlarda bir bizde
Belki ortak diye güzel.
Düzelir uzağında kalınca,
Yanında olunca bozan el.

Evlisiniz, eşiniz
Ne kadar çok kişide..
Geçmişlerde yitmiş,
Belki biraz şimdi de.

Annemle babam balayından döndükten sonra Valideçeşmesi'ndeki eski, ahşap bir konaktan bozma üç katlı bir evin orta katına yerleşmişler. Evdeki koşullar oldukça rahatsızmış; diğer kat sakinleriyle ortak kullanılan merdivenin bulunduğu holün bir tarafında büyük bir odaları, diğer tarafında ise iç içe iki odaları varmış. Bu evde altı yıl süreyle oturmuşlar. Annemin anımsadığına göre bu evdeki ilk konukları Oktay Akbal, Salâh Birsel ve Fahir Onger olmuş.

Babam, Ocak 1978 tarihli *Elele* dergisinde yayınlanan "Barbaros Meydanı" yazısında şöyle anlatıyor Valideçeşmesi'ndeki evlerini:

Evlenince babaevinden Valideçeşmesi'ndeki bir kira evine çıkmıştım. Üç katlı harap, ahşap bir evin orta katı. Yukarıya, ev sahiplerine çıkan dar ve dik merdiven, bizim katı ikiye bölüyor, sağa iç içe iki oda, sola bir oda, içindeki yüklükte derme-çatma bir mutfak düşüyordu. Alt kattaki kiracılar, ilerlemiş gecede iş dönüşü, mangallarını kapalı taşlıkta yakarlar, marsıkların zehirli gazları yukarıya, kağşamış taban tahtalarından bizim yatak odamıza dolar ve bize sürekli başağrıları çektirir; yukarı katta iki evlatlığın dövülmeleri bize çaresizlik dakikaları yaşatırdı. Berhane gibi yatak odasının bağdadileri arasından kış geceleri poyrazlar üfürür, öksürük, aksırıklar, küçük bir tepe gibi kabarık döşemede karyolanın kancaları çıkar, kütük gibi baş ve ayak ucu tahtaları devrilir, karanlıkta bir gürültüdür giderdi.

Valide Çeşme, Setüstü Sokak, 22 no'lu evin önünde annemle, 1950.

Bu ev, Maçka'daki Taşlık'a iki-üç dakikalık yerdeydi, havasızdı, hele sıcak gecelerde biraz hava almaya sokağa çıkardık. Taşlık'taki gazinoya veya Maçka'daki parka gitsek ya, hafif bir yokuş gözümüzde büyür, ayaklarımız adeta kendiliğinden, bizi yokuş aşağı Akaretler'e (Spor Caddesi) çeker ve biz, uzaklığına rağmen, o caddeyi iner, tramvay caddesinden karşıya geçer, Barbaros Meydanı'mıza kavuşurduk. Orasıydı bizim hava alma yerimiz. Meydan bizi başka parklara, başka meydanlara, hele bizim toplumsal çizgimizin yukarısına bırakmazdı.

Barbaros Meydanı

Biliyorum, ayıp ve mânasız
Ama peşlerinden gidiyorum
Gezmeye çıktıkları vakit
Ana kız.

Utanır da belki
Anasının sırtındaki
Yeldirmeden,
Kız bir adım önden gider
Sezdirmeden.

Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı
Sağı anıt, solu türbe
Ortası kare şeklinde,
Parkıdır yoksulların
Bilhassa yaz ayları.

Fidanların, mezarların önünde
Yontulu taşlar çepçevre,
Yer yer banklar konulmuş
Meydana dolmuş millet,
Sıra sıra oturmuş.
Ah genç kız kalbi,
Sıralara bakar elbet.

Meydanın ilersi deniz kıyısı
Karaya çekilmiş kayıklar,
İskele gazinosu yanda.
Sulara dökülmüş ışıklar,
Üsküdar şu karşısı.

O nemli topraklara
Ana çöker yorgun argın,
Kalmış gözü arkada
Kendi ayakta kızın.

En gürültülü şarkılar
Çalarken plakta,
Onlar orda oturur
Denize bakarlar.
Avunmaya muhtaç bu gençlik
Ey kız anası ihtiyarlar,
Ey denizlerden esen serinlik.

Annem ilk evlerindeki güç koşullardan oldukça çok söz etmişti ablamla bana. Bizim pek de beğenmediğimiz Camgöz Sokağı'ndaki evin onlar için ne kadar büyük bir lüks olduğunu, özellikle babamın rahat çalışabileceği, kendisine ait bir odası olacağı için nasıl sevindiklerini... Valideçeşmesi'ndeki kiralık evin diğer katlarında oturanlar yüzünden babamın sürekli çok tedirgin yaşadığını... *Gaz* isimli radyo oyununda anlatılanların, o evde gerçekten yaşandığını annemden de dinlemiştik. O evde geçen yılların bıraktığı izler, sadece *Gaz* oyununda değil, bazı şiirlerinde de çıkıyor karşımıza:

Uzun Ev

Ben bir masum kız idim
Yandaki odada bir karı koca
Çok da inceydi duvar
Gece uyumaz idim.

Yandaki odada
Gülüşler, fısıltılar
Ablam idi kadın, erkek enişte idi
Çok da inceydi duvar
Önce anlamaz idim.

Büyüdüm çabuk
Entarim dar eğnime
Kollarım çürük.

Evliliklerinin ilk yılları, ilişkileri açısından da pek kolay geçmemiş. Farklı yapılardaki ailelerden geliyorlarmış; annem maddi sorunları olan, ancak herşeyin paylaşıldığı ve ortak yaşandığı kalabalık ve neşeli bir aileden; babam ise maddi sorunları az, ancak ortak yaşantının çok sınırlı, paylaşımın hemen hemen hiç olmadığı, sıkça bunalımların yaşandığı bir aileden... Yine Oktay Akbal'ın "Şair Dostlarım" da belirttiği gibi; *"kocaman bir evin küçücük bir odasında yıllar yılı yaşayan"*, üstelik tek başına yaşayan babam, annemle ve annemin ailesiyle ilişkisinde oldukça bocalamış. Benzer güçlükleri annem de yaşamış, babamın ailesini yakından tanıdıkça. Saime Hanım'ın içedönük, bunalımlı kişiliği, dedemin bireyselliği, aile üzerindeki otoritesi, abartılı tutumluluğu, evlenmemiş iki kız kardeşin babamdan beklentileri, aileye genelde hakim olan keyifsiz ve sıkıntılı hava... Babam, Oktay Akbal'a yazdığı 3 Mart 1950 tarihli bir mektupta şöyle diyor:

Evliliğin sarsıntıları bitmedi henüz, ne sürekli zelzele. Ama kolay mı bu; odalar değişti, masalar, lambalar değişti; renkler, kokular değişti. Bunca değişiklik ortasında insan elbette şaşıracaktır. Beni bilirsin, birçok şeylere karşı kayıtsız kalır, aklıma koydum mu günlerce tıkır tıkır çalışırdım. Şimdi öyle mi ya, zaman sürat katarı pencerelerinde istasyonlar gibi çabuk, kayıp gidiyor. Ellerde kalan şiirler veya tercümeler veya başka çalışmalar değil, boşluklardır.

Fakat "telaşlanma, yakında..." biten kışla beraber baharlara uyanacağım. Yeter bu tembellik, gaflet uykularından uyanmanın sırasıdır bu sıra

Babamın kadın, ev ve evlilik kavramları üzerine yazmış olduğu pek çok şiir bu yıllardan. "Gözleri Badem" şiirinde, ince bir alayla, annemin gözünden evliliği anlatıyor:

Ben annemin evinde
Fındık fıstık üzüm
İlerde evlenince
Çuvalla düşünürdüm.

Aşk idi beni iten
Heyamola
Ben onsuz yaşar isem
Dünyalar haram ola.

Aşk idi beni iten
Sev seni seveni
Bir yavru ceylan iken
Yad avcı vurdu beni.

Evlendim kocam
Bir güzel adem
Odalarda fıstık yok
Gözleri badem.

Mavi değilmiş deniz
Hey gidi fıstık üzüm
Kızlar günün birinde sevip evlenirseniz
Sizleri de görürüm.

Yine aynı dönemde yazdığı "Ayrı Evlere Çıkmak" şiiri ise, ikisinin de geldikleri evlerden beraberlerinde getirdikleri sorunların, ilişkilerini ne denli etkilediğini anlatıyor:

Kapıları ölü, sağ
Bütün akrabaya kapalı
Bir ev bulsak,
O ev yalnız ikimizin olsa
Hep orada otursak.

İç içe bu evler, bıktım,
Birbirine bağlı.
Sözde kalır ayrı evlere çıkmak,
Dağ başlarında bile olsa
Yalan, evlerin yalnızlığı.

Bir duruş tazeler eski bir acıyı
Hortlatır gerilerde bir derdi bir bakış.
Bu ev sizin öyle mi?
Yanlış!

Önceki evlerin üzüntüsü biter mi,
Kapıları kapasanız da eser.
Kesildiğini sandığınız soluklar
Daha da artmışa benzer.

Yaşar ölmüş bir amca, aranızda canlı,
İki evin birisinden yadigâr.
Saadet hülyalarınızla alay eder gibi,
Allah günah yazmasın, yaşar.

Haremlerin cefasıyla yasak eder sevinci,
Atılamaz, hatıra!
Emmiş taze gözlerin nurunu, kaatil,
Duvarda, gergef işi bir levha.

Çıktığınız ocaklar ezer sizi işte,
Ezmese bile üzüntü.
Bazı yaslar evlenirken ayrılışta,
Aileden bazı eşyalar gibi,
Yeni yere götürülmesin mümkün mü?

Bir karanlık içinde bu evler,
Aydınlıkları öyle az ki!
İçeriye sevinç, keder, hiç bir haber
Sızdırmayan ev arıyoruz.
Bulunmaz ki!

Çocukluğumda dedemin evi benim için çok gizemli, bir o kadar da ürkütücüydü. Valideçeşme, Dibekçi Kamil sokaktaki (şimdi Enis Akaygen) 22 numaralı ev; eski, ahşap bir konaktı. İki yanında evden bağımsız ve bazen kiraya verdikleri iki ayrı odanın bulunduğu uzunca bir koridordan geçilerek girilirdi

eve. Evin girişindeki geniş bir "sofa"nın çevresinde oturma ve konuk odaları, mutfak, kiler (kilerdeki tel dolap ve içindeki kalaylı bakır sahanlar hâlâ gözümün önünde ve kilerin değişik kokusunu duyabiliyorum), sofanın açıldığı, zemini çinko kaplı balkon, üst katta yine geniş bir sofanın bir tarafına sıralanmış yatak odaları, en uçta dedemin, büyüleyici el yazması levhalar, kitaplar ve antikalarla dolu çalışma odası, bodrum kattaki "hamam", çamaşır odaları, eski eşyaların saklandığı büyük bir mekân (burada duran eski bir tahta kuş kafesini çok beğenirdim, her gittiğimde mutlaka yakından incelerdim, içinde Zümrüdüanka benzeri bir masal kuşunun yaşadığını düşleyerek) ve yemyeşil bir bahçeye açılan geniş avlu. Bahçede bir süs havuzu, içinde kırmızı balıklar (bahçeye her indiğimde tek tek saydığım), fıskiye (biz gittiğimizde oyalanmamız için çalıştırılan), meyve ağaçları (can eriği, dut ve en çok hurma). Eski, çoğu antika, değerli eşyalar, büyük konsollar, duvarlarda altın yaldızlı aynalar, el yazmaları. Hep önüne oturup hayranlıkla seyrettiğim bir saat. Saatin büyük cam fanusu içine sonradan yerleştirilmiş, zümrüt rengi kocaman bir taşı olan, renkli tüylerle donatılmış bir süs. Kesin kuralları olan, bu kuralların asla bozulamadığı bir ev.

Dedemin çalışma odasındaki el yazması levhalardan biri...

Evin kedisi "Kamber" iri, tekir bir erkek kediydi. O evde rahat yaşamak için gerekli kuralları iyi öğrenmiş bir kediydi Kam-

Dedemin evinin önünde, büyük halam Sabahat Gönül'ün kucağındayım. Yıl 1958. Ahşap evin yerinde, şimdi bir apartman var.

ber. Arsızlık yapmayan, asla hırsızlığa yeltenmeyen, iyi fare yakalayan ve her zaman kendisine ayrılmış, üstünde sık sık yıkanan bir örtünün bulunduğu, alçak bir taburede oturan bir kedi... Kamber'i bir kez olsun başka bir yerde otururken görmedim. –Yıllarca kedi besledim ve onca uğraşmama rağmen, kedilerimi değil sert bir taburenin üzerinde, sürekli aynı yumuşak koltukta oturmaya bile alıştıramadım. O evde, kediler bile çok kolay eğitilebiliyorlardı galiba.– Kedilere tutkunluk derecesinde düşkün olduğum halde, Kamber'e elimi sürmeye cesaret edemezdim. Ablam ve ben de Kamber gibi davrandık o evde hep, sessiz ve çok uslu olduk. Oturma odasındaki bir dolabın çekmecesinde halamların bizim için diktikleri bez bebekler, örgü hayvancıklar, bitmiş ipliklerin iri, tahta makaralarını birbirine bağlayarak yaptıkları oyuncaklar olurdu. Bu çekmecenin önünde yere, bana verilen bir yer minderinin üstüne oturur ve oyuncaklarla oynardım. O evde çok temiz bir çocuk olurdum, elimi hiçbir şeye sürmezdim, yere hiçbir şey dökmezdim. Balkona çıkarken balkon terliklerini, tu-

valete girerken tuvalet terliklerini giyer; yemekten kalkınca ellerimi defalarca yıkardım halalarımdan birinin gözetiminde. Halamlar ablamı da beni de delice severlerdi; ikisi de hiç evlenmemişti, çocukları yoktu. Ama o evin genel havasından olsa gerek, halamların bize gösterdiği sıcak ilgiye rağmen, özellikle çocukluk yıllarımızda kendimizi orada hiçbir zaman rahat hissedemedik.

Dedem gençliğinde oldukça açık fikirliymiş, Dar-ül Bedayi'nin bütün oyunlarını takip eder, loca tutup ailesini sık sık tiyatroya götürürmüş. Singer'deki müfettişlik görevinden ayrılıp yeniden müftülüğe döndükten sonra görüşleri değişmiş. Ailesine karşı eski hoşgörüsü kalmamış, kızlarının başlarını örtmelerini ve dinin tüm gereklerini yerine getirmelerini istemiş. Ancak anneme bu yönde hiçbir baskı yapmamış.

Dedemi ciddi görünüşlü, az konuşan bir din adamı olarak anımsıyorum. Odaya girdiğinde tüm ev halkı yerinden kalkar, o oturana kadar ayakta beklerdi. Yerine otururken eliyle yaptığı "oturun" işaretiyle birlikte oturulurdu yeniden. Annem, genellikle dedeme yakın bir yerde otururdu; babam, ablam ve ben biraz daha uzakta kalmayı tercih ederdik. Dedem en çok annemle konuşurdu (bir kez anneme, ilk eşi Bedriye Hanım'a çok benzediğini söylemiş; annem de dedemin bu nedenle kendisine sempati duyduğunu düşünüyordu). "Beybaba" diye hitap ederdi çocukları, Saime Hanım ise çok ender herhangi bir şey anlatırken "Beybabanız" diye bahseder ya da "Efendi" derdi. Sofrada önce mutlaka bir dua okurdu, herkesle birlikte ben de ellerimi kaldırırdım anlamadan. İlk lokmayı onun alması beklenirdi yemeğe başlamadan önce. Bütün bunlar benim için çok değişik, bizim evde yaşanmayan durumlardı; bu nedenle de hem gizemli, hem de biraz ürkütücüydü. Hatırımızı sorduğunda "Teşekkür ederiz, iyiyiz" derdik sırayla. Bayramlarda elini öptüğümüzde verdiği harçlığı alırken çok utanırdım, aldığım parayı nereye koyacağımı bilemezdim. Saime Hanım ise hemen hemen hiç konuşmaz, elini öpünce başını eğerek utangaç gülümser, "afiyette misiniz evladım?" diye sorardı sadece. Genel olarak az konuşulurdu dedem olduğunda. Dedem "havasındaysa" bir şeyler anlatırdı, di-

ğerleri dinlerdi onu. Sıkıntılı ve tedirgin geçen birkaç saatin sonunda eve dönmek üzere oradan ayrıldığımızda "İyi oldu, çıktı aradan!" derdi babam. Eve dönünce takvimine bir not koyardı ".....tarih, Dibek Sokağı'na gidildi" diye. Birkaç hafta sonra "Dibek Sokağı'na gitmek zamanı" gelirdi yine, gidilirdi!

Fahir Onger, Dibekçi Kamil sokağı'ndaki bu ahşap evi, 31 Ekim 1970 tarihli *Soyut* dergisinde babam hakkında çıkan bir yazısında şöyle anlatıyor:

Ev sorunu Behçet Necatigil'in yaşamında önemli bir yer tutuyor. Bu şiirleri yazdığı sıralarda Behçet, Beşiktaş'ta Şenlikdede ile Valideçeşme arası bir yörede oturuyordu. Ev –galiba– bir mescide bitişikti. Babası Necati Gönül Efendi vaiz idi; Cuma günleri Hayreddin Camii'ne gider, öteki günler çokluk bu mescitte kalırdı. Bir Cuma günü babasının evde olmayışından yararlanmayı düşündük; Fazıl Hüsnü Dağlarca ile, bizi evine çağırması için Behçet'i zorladık. Epice uğraştıktan sonra Behçet'i razı edebildik. Aramızda bir de, ya Salâh Birsel, ya da Özdemir Asaf olacak, birisi daha vardı. Türbeler, yatırlar arasından geçerek "Dibekçi Kamil" sokağındaki ahşap bir evin kapısını çaldık. Pencereleri kafeslerle örtülü, harem ve selamlık bölümleri olan, geniş taşlıklı, geniş sofalı, geniş odalı bir evdi burası. Balmumu gibi aklaşmış tahtalara bastıkça tahtalar gıcırtılı sesler çıkarıyordu. Her taraf olağanüstü bir temizlik içindeydi. Korkulukları yağmurdan çürümüş, zemini çinko kaplı tahtaboşta bir süre oturduk. Evin büyük sarnıcından buz gibi su içtik. Bahçedeki meyvalar henüz olmadığı için onlara el dokunduramadık. Sonra, sofanın bir kenarında tahtalarla bölünmüş bir odaya geçtik. Burası Behçet'in çalışma odası idi. Kocaman evde Behçet kendini bu ufacık yere hapsediyordu. Onun bütün evreni işte bu tahta perdeyle bölünmüş köşeden ibaretti. Bir sahaf dükkânını hatırlatan bu ufacık odada Behçet bize, evdekilerden gizli, vermut ikram etti. Vermutu gizli içtiğimizi şurdan anlamıştım ki, dönüşte boşalan şişeyi yanımıza alıp, yolda bir kenara atıvermiştik. Ama bunu hiç yadırgama duymadan yapmıştık. Eve girerken pabuçlarımızı kendiliğinden nasıl çıkardıksa, şişeyi ortadan kaldırmayı da öylesine gerekli görmüştük. Behçet bu baba evinin mistik havasından sanırım evlendikten bir süre sonra kurtulabildi. Behçet'in şiirlerinde yansıyan ev kurma özleminde, bu evin sıkıntılı havası büyük ölçüde etkili olmuştur diyebilirim.

Dedemin evinin tam karşında, küçük bir yeşil alan vardı, bayır şeklinde. Bu alanın sol tarafında, bayırın en eğimli yerinde, etrafı demir parmaklıklarla çevrili birkaç mezar taşı… Silik bir resim var gözlerimin önünde. Oysa ne annem, ne de ablam o sokaktan böyle bir görüntü anımsıyorlar. Haklılar da büyük olasılıkla; mezar taşları olsaydı, bugün de korunuyor olurdu. Çünkü o yeşil alan bugün de bir park olarak düzenlenmiş şekliyle duruyor. Fahir Onger'in yazısını yıllar sonra yeniden okuduğumda, onun kullandığı "türbeler, yatırlar arasından geçerek" sözcükleri, beni çok heyecanlandırdı. Ve düşündüm ki, belki de o evin mistik, gizemli havası, insan belleğinde olmadık resimler yaratacak kadar etkiliydi. Çocukluğumda, önünden çok sık yürüyerek geçtiğim Sinanpaşa Camii'nin yanındaki ya da Maçka/Valideçeşmesi'ndeki mezar taşlarını dedemin evinin karşısına yerleştirerek beni yanıltıyordu belleğim!

Oysa, bazı resimler tüm netliğiyle duruyor hâlâ. Sinanpaşa Camii'nin hemen yanında, tekerlekli koltukta oturan yaşlı, felçli adamın yüzü örneğin. Belki de şiirler yardımcı oluyor bazı resimlerin asla eskimemesine:

Kim getirip bıraktı
İşte gene orada
O dar geçitte
Yapışık gibi duvara
Bir kadın iki çocuk - -
Bulandı su
Gece karanlık.

Hatırla!
Tekerlekli koltukta
İnmeli ihtiyar
Kim getirip bırakırdı
Felçli bakışları
Sanki senin yakanda
Sabah karanlık.

Yetişmek'çin vapura
Yolunun üstü
Nereden geçeceksin
Daha çok berisinde
İnerek kaldırımdan
Çıkmış senden önce yola
Birini arar gibi
Cadde ortasında
Yürürdün bir süre
İnmeli ihtiyar
Geride kalınca
Gene eski kaldırım
Gene eski doğrultu - -
Hatırla ! *("Sinanpaşa" şiirinden)*

İlk şiirlerini "Behçet Necati" adıyla yayınlayan babam, Temmuz 1943'den sonra "Behçet Necatigil" adını kullanmaya başlamış. 1951 yılında ablamın doğumundan kısa bir süre sonra da mahkemeye başvurarak soyadını resmen "Necatigil" olarak değiştirmiş.

Babamın ilk şiirlerinde "Necati" soyadını kullanmasında, sonra da resmen "Necatigil" soyadını almasında; XV. yüzyıl Divan şairlerinden Necati'ye duyduğu ilginin yanısıra, babasının "Gönül" olan soyadını değiştirirken, yeni soyadında babasının ismini kullanarak onu incitmeme kaygısı var.

1978'de yayımlanan *Beyler* kitabı, Necati'den bir alıntıyla başlıyor:

Acabâ böyle m'olur dünyede hep bû beyler
.....
Fâriğiz edemeyiz kimseye tâpû beyler
.....

Selim İleri'nin *Beyler* kitabı için yaptığı ve 8 Kasım 1978 tarihli *Dünya* gazetesinde yayınlanan bir röportajda, bu konuya da değinilmiş:

— Beyler kitabınızın başında Divan şairi Necati'nin iki dizesi var. Soyadınızı düşünürsek bu, sizin ya da onunla akrabalık bağlantınız olduğunu gösterir, ya da Necati'yi çok sevdiğinizi. Açıklar mısınız?

— Tanzimat'tan şu son otuz, kırk yıla kadar sanatçıların hemen hepsi çift adlıydılar: Ahmet Mithat, Halit Ziya, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Sait Faik, Orhan Veli... Sayalım sayabildiğimizce. Ben şiire başladığım yıllarda soyadı kanunu daha yeni çıkmıştı. Necati babamın adıdır. Yayımlanmış ilk şiirlerimin altında 1944'lere kadar Behçet Necati imzası görülür. Sonra ben buna resmen bir "—gil" ekledim, Necatigil oldum.

— Yani şair Necati ile bir soy yakınlığınız yok.

— Hem var, hem yok.

— Nasıl?

— Soyadım Alpertunga, Bilgekağan, Orhon ya da Himalaya olsaydı soy kütüğümün başlangıcı bu hükümdarlar, o dağlar, o nehirler mi olacaktı? Adlar bize bizden önce konmuştur, sorumlusu biz değiliz. Ama ben sorumluyum soyadımdan. Zaten ben çok küçükken ölmüş dedem, annem; babamdan öncesini tanıyamadım. Sonra bir de Divan şairi Necati beni çok düşündürdü. Tezkirelerin yazdığına göre, bir köle imiş Necati, zamanla kendini yetiştirmiş. Divan şiirinin büyükleri arasına girmiş. Ben de şiirde hayatın kölesiyim. Sonra Necati gibi, çocukluğumda bir süre Kastamonu'da kaldım. Babam da Kastamonulu. Daha bazı benzerlikler bulabilirim Necati ile kendi aramda.

Babamın ailesiyle ilişkisi hep çok sınırlı oldu. Sorumluluklarını bildi, görevlerini eksiksiz yerine getirdi, ama daha ileriye gitmedi. "Dibek Sokağı" ziyaretleri, takvimlere işaretlenen tarihlerle sınırlandı. Bayram sabahları ilk önce "Dibek Sokağı"na gidildi, bayramın gerekleri mutlaka yerine getirildi. Dedem bizim evimize çağrılı oldukça geldi, Ramazan aylarında iftar sofralarında baş köşedeki yerini aldı. Halamlar ile ilişkilerimiz ise daha sıcaktı. Her iki halam da babamı çok sever, ancak, duydukları saygıdan olsa gerek, ona karşı oldukça mesafeli davranırlardı. Halamlarla ilişkilerde, babamdan çok annem belirleyiciydi. Çocukluk yıllarımda halamlara da duyduğum ve şimdi düşündüğümde "Dibek Sokağı"nın ürkütücü havasından kaynaklandı-

Kız kardeşleri Sabahat ve Fahamet Gönül, 11 Aralık 1948.

ğına inandığım uzaklık, yaşım ilerledikçe daha sıcak bir ilişkiye dönüştü. Ablamın çocuğu (Mehmet) olduktan sonra bize olan düşkünlükleri, bu kez ona yöneldi. Ama ne yazık ki her ikisini de, babamın ölümünden üç yıl sonra kısa aralıklarla kaybettik.

Özellikle annemle evlenmeden önce, "Dibek Sokağı"ndaki evde birlikte yaşadıkları yıllarda babamın kız kardeşleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu. Ayrıca babamı asla çocuk veya genç olarak düşünemediğim için, aralarında eskiden beri ciddi bir mesafe olduğuna inanmıştım hep. Yıllar sonra, her iki halamın da babama Zonguldak ve Kars'taki öğretmenlik yıllarında yollamış oldukları mektupları okumak, ilişkilerine biraz olsun ışık tutmaya yardımcı oldu. Halamlar arasında, benim tanık olduğum yıllarda da gözlediğim rol paylaşımı çocukluklarından geliyordu. Büyük kız kardeş tüm külfetleri üstlenen, özverili, yapıcı/toparlayıcı rolde, bu koşuşturma içinde hayatında şiirlere, romanlara, düşlere yer veremezken, küçük kız kardeş günlük işleri ablasının halledeceğinden emin, şiirler, romanlar ve düşler içinde bir dünya kurmuştu kendine. Büyük kız kardeşin mektuplarında hep çok

kısıtlı paralarla halledilmesi gereken işler, babam adına alınan ve ona postalanan dergiler, abone ödemeleri, babama dergilerden gelen yazıların biriktirilmesi veya postaya verilmesi ve tüm bunların genelde huzursuz ortamlarda yapılması *(Ev bildiğin gibi yine gürültülüdür ağabeyciğim. Sen biraz olsun başını dinle de gel... Ellerinden öperim)* yer alırken, küçük kız kardeş çoğu kez düşlerini anlatıyor ve birlikte geçirdikleri hoş vakitleri anıyordu mektuplarında; ağabeysinin onu eğlendirmek için yapmış olduğu şakalar ve mektuplarındaki esprilerle sürdürüyordu günlük yaşantısını:

* * *

Seni sık sık hatırlıyorum. Sabahları evden vapur iskelesine yol alırken tam dönemece geldiğim zaman Ortaköy yoluna seni hasretle hatırlayarak bakarım. Sonra bana anlattığın uzun duvar, kökünden çıkarılan ağaç gözümün önünde canlanır. Yakında o yollardan birlikte yürüyeceğimizi, senin bana Mr. Moto'dan bahsedeceğini ve birçok hatıralarını anlatacağını ve bazen gülelim diye bir kıza uzaktan laf atacağını düşünür ve bir an evvel gelmeni dört gözle beklerim.

* * *

Senin baştan başa şiir dediğin Sarnıc'ı okuyorum. Bu eser hakikaten çok güzel değil mi dostum? Geldiğin zaman Cevdet Kudret'in Kalyon'unu bana okuyacak mısın? Merak etme, sana burada da bir Con amcanın kulübesi bulur ve orayı aratmayız. Hem Toraman ayı yavrularını da aratmayacak bir kedimiz var.

* * *

Kars'ın yalnız Toraman ayı yavruları mı var, sadece onlardan söz ediyorsun. Orada portakal var mı? Benim sana aldığımı ve arada beleşe konduğunu hatırla. Hatırla, hatırla. Karanlık gecelerde Sabahat, sen, ben Haylayf'a gitmiştik. Sen küçükken yaptığın muziplikleri anlatıp (veya uydurup) bizi güldürmüştün.

Şimdi her yer aydınlık.

Benim evde oturduğumu ve senden mektup beklediğimi hatırla.

Küçük kız kardeş Fahamet'in "Fa" imzalı mektuplarıyla, büyük kız kardeş Sabahat'in mektuplarındaki kısa ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla ağabeyleri, her ikisinin de dünyaya açılan penceresiymiş. Fahamet halamda, annesinden aldığı kalıtsal hastalığın belirtilerinin ilk olarak ne zaman görüldüğünü bilmiyoruz. Benim gençlik yıllarımdan anımsadığım, onun da birkaç kez hastaneye yatıp tedavi gördüğü, bu tedavilerden sonraki günlerde durgunlaştığı, içine kapandığı, babamın bu dönemlerde suskunlaştığı ve üzüntüden adeta kahrolduğu...

Ablamın nişan töreninde, küçük halam Fahamet Gönül ile birlikte. Oldukça keyifli görünüyor.
Tarih 22 Ağustos 1975.

Yakınlar

Anadır - - baba, evlat, kardeş
Yaradır, içimizde.
Yıllar yılı çeker bir hastalığı,
Çekeriz biz de.

Çokluk anlaşılmaz neden
Bir bulut çöker gözlerinize - -
Niçin böyle durgunuz
Ara sıra bize geldiğinizde.

Kesin olarak bildiğimiz tek şey, her iki halamın da evlenip çocuk sahibi olmayı reddederek, Saime Hanım'a kimbilir kaç kuşak önceden miras kalan bu hastalığa son derece bilinçli bir şekilde nokta koymuş olmaları. Sadece bu yaklaşımları bile, onları her zaman gerçek bir saygıyla anmam için yeterli (ki sınırlı ortak yaşantımızdan, saygı duyacağım pek çok olay anımsıyorum).

Kutlar yeni evlileri nikâh törenlerinde
İhtiyar kızlar, genç dullar.
Solmuş resimler içinde kurutulmuş menekşe
Kokar koparıldığı günkü kadar taze
Gerilerde bir gülüşle mutsuz
Gülümser yaşlı kız
Bilirim.

("Gülüşleri" şiirinden)

Evlenmeden bir süre önce fakülteyi bitiren annemin tayini Elazığ'a çıktığı için istifa etmek zorunda kalmış ve bir süre çalışamamış. Başlangıçta anneannemle birlikte oturmayı planladıkları halde, şartların güçlüğü nedeniyle bunu gerçekleştirememişler. Annesini yanına alamamaktan dolayı tedirgin olan annem, bir de babamın ailesiyle uyum sağlamakta güçlük çekince evliliklerinin ilk yılları oldukça sıkıntılı geçmiş. Ablamın doğumundan kısa bir süre önce anneannem anneme yardımcı olmak

için yanlarına taşınmış. 4 Ocak 1951'de ablam (Selma) doğmuş. Ancak evin küçüklüğü, iç içe yaşama zorunluluğu bu dönemde çok sorun yaratmış. Babam, ablamın doğumu ve anneannemin gelişi nedeniyle değişen düzenden dolayı evde çalışamamaya, çalışamadığı için de giderek huzursuz olmaya ve içine kapanmaya başlamış. Durumu anlayan anneannem yanlarından ayrılarak dayımın evine geri dönmüş. Annem ve babam, "bebek"li yaşamlarına alışmaya ve kendilerine yeni bir düzen kurmaya çalışırken, anneannem ikinci kez ağır bir felç geçirmiş (ilki annemin üniversite yıllarında, art arda kocasını, büyük kızını ve oğullarından birini kaybettiği dönemde...) ve yataktan kalkamaz olmuş. Bu olayın üzerine, annemle babam her türlü güçlüğe rağmen onu bu kez "kesin" olarak yanlarına almışlar ve anneannemin 1968 yılında ölümüne kadar birlikte oturmuşlar.

Anneannemi kaybettiğimizde ben ilkokuldaydım. Tanık olduğum ilk ölümdü; evde beş kişi yaşarken bir anda dört kişi

Anneannemle birlikte tek fotoğrafımız. "Eski Sokak"taki evimizin merdivenlerinde, yıl 1960.

oluvermiştik. Çok üzüldüğümü anımsamıyorum; birileri ağlıyor diye ben de ağlamıştım biraz, o kadar. Anneannem hep bir köşede oturan, ayağını sürüyerek güçlükle birkaç adım atabilen, evden dışarı hiç çıkamayan, sessiz bir kadındı. Okul öncesi yıllarımdan anımsadığım, sadece "oyuncaklarını topla" veya "anneni üzme, o zaten çok yorgun" diyen bir ses. Ben ilkokula başladıktan sonra, yeni eve taşındığımız yıllarda ise artık iyice kötülemiş, odasından çok seyrek çıkar olmuştu. Babamın ona mesafeli, ancak çok saygılı davrandığını anımsıyorum; onun ise babam için hep dua ettiğini, "Allahım, bu Behçet kulunun tuttuğunu altın et!" diye yakardığını... Bir de ara sıra hepimizi toplayıp, nazara karşı kurşun döktüğünü. Beni çok eğlendiren bu kurşun dökme merasimlerine babam da mutlaka katılır ve anneannemi mutlu etmek için bu olaya inanır gibi görünüp ona teşekkür ederdi. Kimbilir, belki de inanırdı; ablama Almanya/Stuttgart'tan yazdığı 12.08.1972 tarihli mektubunda da değindiğine göre bu konuya:

Tatlım Selma,

Pazarkaya Yüksel mektubunu öğlen verdi, durumunuzun iyi olduğuna pek sevindim. Ayşe'nin eli iyi olmuş, senin diş ağrın da geçince, arabi ayın onbeşinde Andersen masallarındaki büyücünün mağarasına girip kurşun döktürün, fakat merdivenler gıcırdamasın, kimseler duymasın. Nazara inanmayan kafirdir.

Anneannem, yanlarına taşındıktan sonra uzunca bir süre yataktan kalkamamış. İlaç tedavisi ve düzenli uygulanan masajlar sonucunda yavaş yavaş düzelmeye ve evin içinde yürüyebilmeye başlamış. Evde çok bunalan annem, maddi sıkıntıların da artmasıyla bir süre haftada birkaç saat Şişli Terakki Lisesi'nde çalışmış. 1954 yılında ise Alman Lisesi'ne yaptığı başvuru olumlu sonuçlanınca, emekli olana kadar çalışacağı bu okulda edebiyat öğretmeni olarak göreve başlamış. Anneannemin sağlığı o dönemde oldukça düzeldiğinden, annemin işe gittiği saatlerde ablamla ilgilenebiliyormuş. Annemle babam da ders saatlerini elverdiğince birbirleriyle çakışmayacak şekilde ayar-

ladıkları için annemin çalışması fazla sorun yaratmamış. Bazı tedirginlikler yaşanmış yalnızca, küçük çocuklarını evde bırakıp işe giden tüm anne babaların yaşadığı gibi...

Sınır

İşinizdesiniz ya da başka yerde
Yükselir hastanızın dün geceki ateşi
Gördüğünüz yüzlerde gün boyu
Aklınız evde.

Parlar gaz ocağı, sıçrar kıvılcım
Merdiven başında bir sigara
Belki söndürmediniz.
Çok küçük çocuk, yaşlı sakat anne
Seslenir akşamlara alevlerin içinden
Aklınız evde.

İkiniz de yoksunuz, ya bir şey olduysa
Buğday tanelerini toplarken ekmeğe
Çarpar yürek yerine göğsünüzde korku
Aklınız evde.

Çıktığınız geceler birkaç saatliğine
Yalnız ya da beraber
Aydınlık çevreyi karartacak gölge
Daha ilk adımda büyür birden
Aklınız evde.

Bu sınır, arada bir aşsak da
Çeker dar yaşamımıza bizi
Her şeyleri tamam bile olsa
Aklınız evde.

1955 yılında, babama anneannesinden miras kalmış olan Karagümrük'teki küçük bir ev satılınca, bir miktar da borçlanarak Beşiktaş Camgöz Sokağı'ndaki 22 numaralı evi satın alarak

oraya taşınmışlar. Bu eve taşındıktan sonra, aile içi ilişkiler biraz daha düzelmiş. Evin iki katlı olması, babam için bir çalışma odası ayrılabilmesi herkesi rahatlatmış. Bu eve taşınmalarından yaklaşık birbuçuk yıl sonra ben doğmuşum (24 Kasım 1957).

Babamın çocuklarla ve bebeklerle değişik bir ilişkisi vardı. Onları uzaktan sever, en yakın teması başlarını hafifçe okşamak şeklinde olurdu. Ben ailenin en küçük ve en şımarık bireyi olarak ona zorla sarılır ve öpmeye çalışırdım. Karşı çıkmazdı, ama karşılık da vermezdi. Annem onun ablam doğduğunda çok ürkek davrandığını, uzun bir süre elini bile süremediğini anlatırdı. Doğumdan sonra ablamı gördüğünde ilk tepkisi "Ne kadar güzel bir bebek bu" demek olmuş (gerçekten de ablam çok güzel bir bebekmiş, hastanede pek çok kişi onu görmeye gelmiş). Aslında, açıkça söylememesine rağmen hem ablamın, hem de benim doğumumdan önce, erkek çocuk bekliyormuş. Özellikle benim doğumumdan önce, adım bile konmuş babam tarafından (Mustafa). Ben doğduğumda, biraz da beklenmeyen kız çocuğunun yarattığı hayal kırıklığının etkisiyle olsa gerek (bu annemin yorumu), yüzüme bakmış, bakmış ve "Huriye, bu pek ötekine benzemiyor" demiş. Annem bu olayı gülerek anlatır, ardından da "sen büyüdükten sonra baban öyle dediği için çok pişman oldu, senin sonradan güzelleşeceğini tahmin edemedi işte" diyerek beni avuturdu. Çocuk olmama rağmen bundan hiç gocunmaz, komplekse falan kapılmazdım nedense. Üstelik çok güldürürdü beni bu öykü, ikide bir anlattırırdım anneme. Kıskançlık duyduğum bir tek şey vardı, o da babamın "Mavi Işık" şiirini ablam doğduktan sonra yazmış olması! Anneme "Neden babam benim için de bir şiir yazmadı?" diye ilk sorduğumda, "Senin için de yazdığı bir şiir var: "Evcik" demişti.

Kapı önünde Ayşe
Hanım hanımcık iş gördü,
Sonunda kendine göre
Bir yuva kurdu.

İlk ben oldum misafiri,
Güle güle otur'a gittim.
Bir yüksük – fincanda getirdiği
Hayal kahveyi içtim.

Kibrit kutusu sekide
Oturmuştuk bahçeye karşı.
Ortada hokkadan bir masa,
Üstünde örtü yerine
Yaldızlı çikolata kâğıtları.

Gözüm gazoz kapaklarına gitti,
Sorup öğrendim: Kapkacakmış.
Toplamış sokaktan ucu yanmış kibritleri:
Bu kış odun yakacakmış.

Yangın yeri bir arsadan bulduğu
Cam kırıkları: Para.
Ev çevirmek kolay, diyordu,
İş tutumlu olmakta.

Ayşe'yi o anda görmeliydiniz!
Eski kadınların kanıyla evcimen
Sisli geleceklere hazırlık
Çıkmıştı çocuk varlığından
Zamanların ötesine tertemiz.

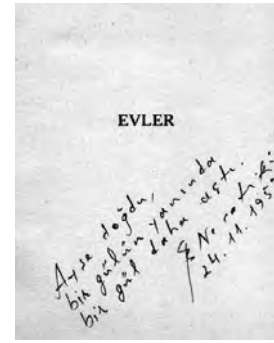
Ayşem gibi, dünyada,
Ayşeler dolu.
Hepsi "evcik" oynar
Ötedenberi.

Ayşeler büyür,
Günün birinde
Oyun –ev'leri
Sahici olur.

Ama hepsinin mi
Hepsinin değil.

Ayşelerin kimisi
Yuvadan, evden yoksul
Sert rüzgârlar önünde
Güz yaprakları gibi
Boşluklara savrulur.

Annem bana bu şiiri okuduğunda, önce çok sevinmiştim. Ama sonradan, şiirin ben doğmadan önce yazılmış olduğunu anladığımda çok kızmıştım ona, beni kandırdığı için. "Sen onun bütün şiirlerinde varsın; hepimiz varız. Bunu ileride anlarsın, üzülme" şeklindeki yanıtı ile de tatmin olmamış ve ablamı kıskanmaya devam etmiştim! Tek avuntum, 24 Kasım 1957 tarihiyle imzaladığı Kapalıçarşı kitabındaki sözcüklerdi: "Ayşe'ye, bugün doğdun, karanlık çarşılar aydınlandı". Ablam "Mavi Işık"tı belki, olsun, ama yine de karanlıkları ben aydınlatmıştım işte!

Aradan geçen yıllarla birlikte gerçekten de onun bütün şiirlerinde bizlerin, ortak yaşantımızın, yakın çevremizin, verdiği yaşam savaşının olduğunu gördüm. Farklı bir yaşantısı olsaydı, şiirleri de farklı bir çizgide olacaktı belki. Uzun yıllarını felçli ve yaşlı bir kadınla aynı evde geçirmiş olmasaydı, aynı şiirleri yazmayacaktı. Anneannemin yanıbaşında olmasının sonucuydu yaşlılık üzerine yazılmış onca şiir.

Eskiden sandık odalarında daha bir süre
Pek göze batmadan yatılabilirdi,
Şimdiyse sabırsız bekleyenler varsa
Tez boşaltmak gerekir şilteleri.

("Ölüm Vakti" şiirinden)

Yine annemden dinlemiştik; babamın hasta olduğu bir gün, çok soğuk bir havada anneannem için peynir kuyruğuna

girip saatlerce beklediğini (anneannem sabahları sadece tuzsuz beyaz peynir yiyebiliyordu), eve döndükten sonra ateşinin yükseldiğini ve çok ağır bir grip geçirip günlerce iyileşemediğini. Ve ardından gelen "Kuyruk" şiiri:

En uzun kuyrukların en sonunda bendim
Sokakların ayazı sırtımda hurra
Bana gelmeden sıra bitti kıştı
Bir cıva baktım otuz sekiz beşti
Sonra yataklarda acaba.

Bu bir yerden ötekine yetişmeler koşmalar
Bu taşıtlar bu ekmek bu et kömür yağ
Sizin böyle adi konularla işiniz yok
Böyle küçük geçici
Ah siz ne cici
Süzülmek bulutlarda
Acaba.

Bu kuyruklar yüzünden benim bunca kaybım
Mesela
Hem bazı kayıplar bir bakıma kazançtır
Nitekim kuyruklarda ben hava aldım
Ya başka alanlarda
Acaba.

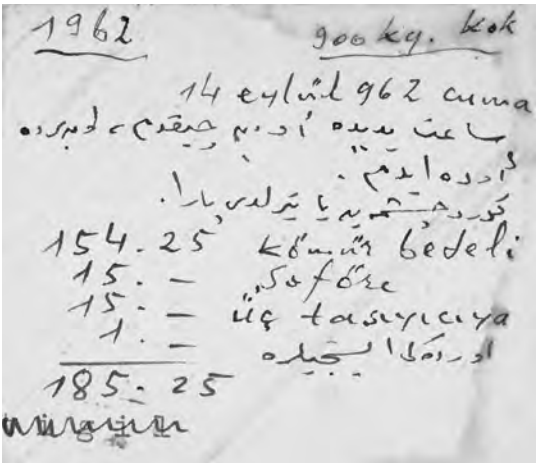
Anneannemle birlikte geçirilen uzun yılların, annemle babamın özel yaşamından (hatta ablamla benimkinden de) birşeyleri alıp götürdüğünü düşündüğüm oldu pek çok kez. Ama en sevdiğim şiirlerde, radyo oyunlarında bu yılların izlerini gördüğüm zaman "iyi ki böyle olmuş" demekten kendimi alıkoyamıyorum, çok bencilce olsa da. Mümkün müydü *Pencere* oyununun yazılabilmesi, anneannem onların yaşantısının bu kadar içinde olmasaydı? *Pencere* oyunu, anneannemin yaşamıydı gerçekten de; hastalandıktan sonra yaşamının büyük bir bölümünü bir pencere önünde oturup dışarıyı seyrederek geçirdi. Sokakta oynayan çocukların, sokak satıcılarının sesleri-

Dar Çağ (Varlık y. 1960)
500 TL. (30.6.1961) baskı: dört bin

Dönemeç (2. kısım, de yayını)
300 TL. (7.5.1964, üç bin bastı.)

Divançe (de yayını
450 TL. (15.9.965, üç bin bastı)

Yayınlanan yazılarından ve kitaplarından aldığı telif ücretleri, fihristli defterlerde eksiksiz olarak kayıtlı...

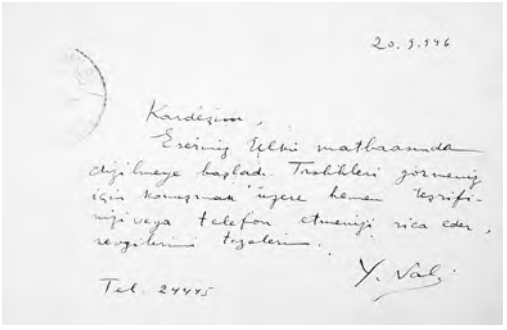

1962 900 kg. kok
14 eylül 962 cuma
154.25 kömür bedeli
15.— şoföre
15.— üç taşıyıcıya
1.— [illegible]
185.25

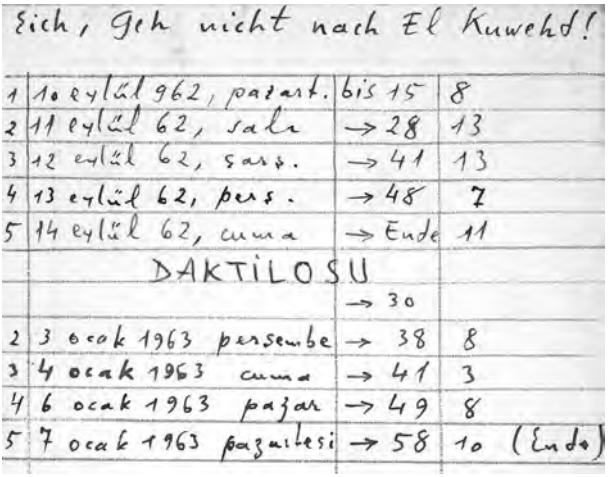
Düzenli olmak, kayıt tutmak ve arşivlemek alışkanlığı yalnızca edebiyat çalışmalarına özgü değil, akla gelebilecek her konuda.
Nüzhetiye Caddesi'ndeki apartman dairesine taşınıp kömür almak derdinden kurtulana kadar, her yılın "kok" kayıtları mevcut.

ni dinleyerek akşam olmasını ve saatlerinin dolmasını bekledi. İşin ilginç yanı; ne o bu durumdan bir kez olsun yakındı, ne de babam bu duruma tanıklık etmekten şikayetçi oldu. Sanki ikisi de kendilerine verilmiş olan birer rolü oynar gibi sessiz, serzenişsiz yerine getirdiler görevlerini.

Görevler, sorumluluklar... Yüklendiği tüm görevleri eksiksiz yerine getirme çabasıyla geçmiş bir yaşam. Bir yandan babamın, görevleri için harcadığı zamanı kendisine ayırabilseydi daha üretken olabileceğini düşünüyorum, ama diğer yandan da şiirden ve şair kimliğinden asla ödün vermediğini bilmek, rahatlatıyor beni. Evde çok sık yinelediği bir söz vardı: Önce şiir! Yaşamında önce şiir geliyordu, ardından her şey. Her şey; yani öğretmenliği, radyo oyunu yazarlığı, çevirmenliği, antoloji çalışmaları, eşi, çocukları, bir aile reisi ve baba olarak üstlendiği tüm sorumluluklar... Şiir en önemli olguydu belki, ama görevler de şiir için ihmal edilmiyordu. Beni en çok hayrete düşüren ise, bu kadar çok işi aksatmadan nasıl yapabildiği ve nasıl bu kadar üretken olabildiği. Yine evde nakarat gibi sık sık söylediği bir söz geliyor aklıma: "Boş durmuyoruz Yaşar Bey!" –Antolojilerinin ve çevirilerinin yayınladığı Varlık Yayınları'nın sahibi Yaşar Nabi Nayır'a hitaben söylerdi bu sözü, özellikle belli bir tarihte yayınevine teslim etmek için söz verdiği bir kitap üzerinde çalışırken–. Ondan birlikte bir yere, örneğin sinemaya gitmemizi istediğimizde bu sözü duyardık! Gerçekten de babam hiçbir zaman "boş durmadı", her anı önceden programlanmış, dopdolu bir hayat geçirdi. Zamana karşı yarıştı,

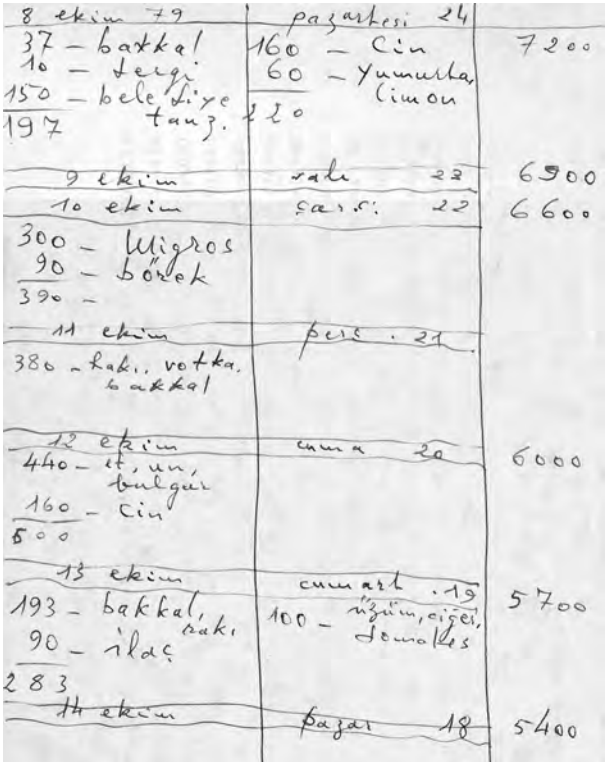

Sich, Geh nicht nach El Kuweht!

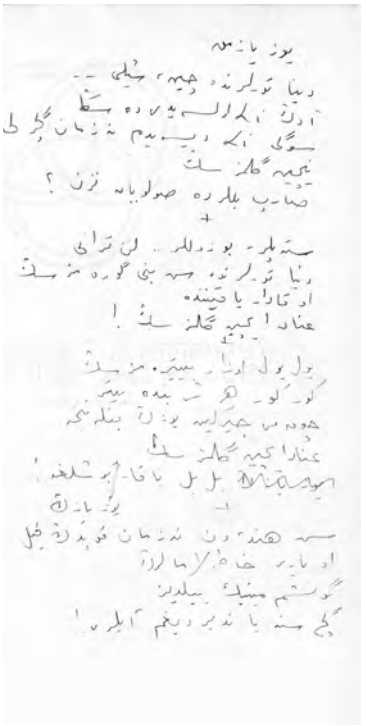
1	10 eylül 962, pazart.	bis 15	8
2	11 eylül 62, salı	→ 28	13
3	12 eylül 62, sars.	→ 41	13
4	13 eylül 62, pers.	→ 48	7
5	14 eylül 62, cuma	→ Ende	11
	DAKTİLOSU		
		→ 30	
2	3 ocak 1963 persembe	→ 38	8
3	4 ocak 1963 cuma	→ 41	3
4	6 ocak 1963 pazar	→ 49	8
5	7 ocak 1963 pazartesi	→ 58	10 (Ende)

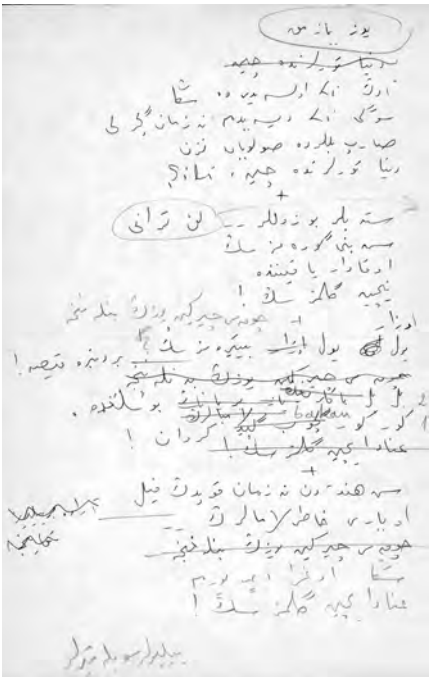
Çevirilerine ait "Seyir Defterleri" tutmuş düzenli olarak. Başlangıç-bitiş tarihleri, her gün kaç sayfa çalışıldığı...

8 ekim 79	pazartesi 24	
37 – bakkal 10 – terzi 150 – belediye 197 tanz.	160 – cin 60 – yumurta, limon 220	7200
9 ekim	salı 22	6900
10 ekim	sars. 22	6600
300 – Migros 90 – börek 390 –		
11 ekim	pers. 21	
380 – kakı, votka, bakkal		
12 ekim	cuma 20	6000
440 – et, un, bulgur 160 – cin 600		
13 ekim	cumart. 19	5700
193 – bakkal, kakı 90 – ilaç 283	100 – üzüm, çiçek, domates	
14 ekim	pazar 18	5400

Aylık masraf çizelgelerinden bir örnek: Ekim 1979. Günlük harcamanın 300 TL ile sınırlanması planlanmış.

YÜZ YAZMAK

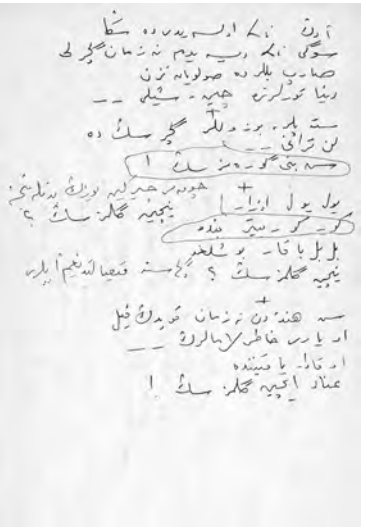
Dünya turlarında Çin, Şili --
Adın li olsaydı da sana
Sevgi li desaydım ne zaman geçer li
Sarp bellerde soluyan tren
Uzaklarda mıyım, niçin gelmezsin?

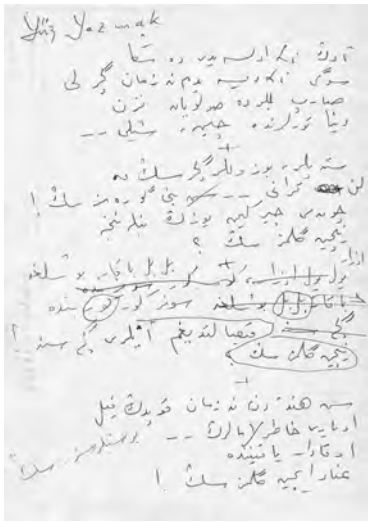
Dünya turlarında steppler, bozullar
Ben tenhâyı.. Sen beni görmezsin!
O kadar yakınında
İnat için gelmezsin!

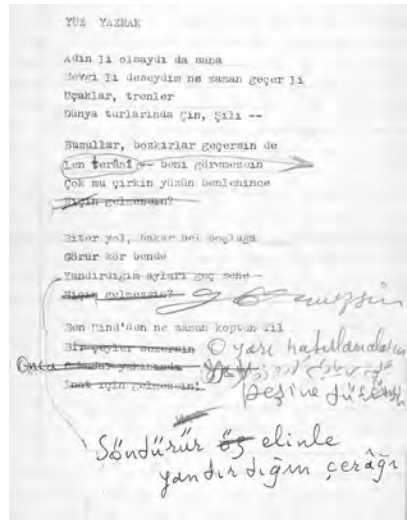
Kol uzar yol yol bitirmezsin!
Kör kör, her şey içinde biter
Çok mu çırpkın yüzün benlenince
Yüz yazın hüpeği bel bel bakar boşluğa
İnat için gelmezsin!

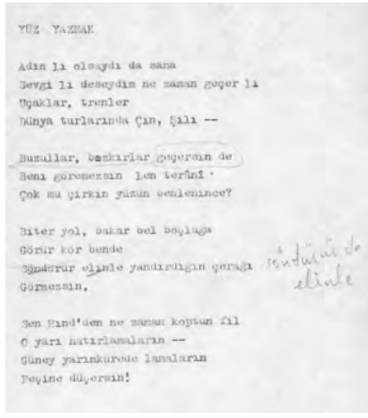
Sen Hind'den ne zaman koptun kil
O yarım hatırlamaların --
Geç sene indirdiğim aylara
Güneşin sinik yaldızı!
Güney yarımkürede lâmaların
Peşine düşersin!

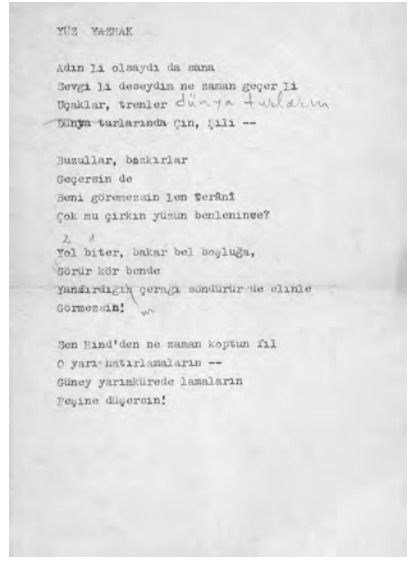
9 ocak 972

Bir şiirin geçirdiği evreler. Yol kenarlarında, sigara kağıtlarına karalanan birkaç satırla başlayan oluşum...

zamanı en iyi şekilde kullanabilmek için elinden geleni yaptı –zamanı en iyi şekilde kullanmak, hep daha çok üretmek içindi!– Bazı akşam yemeklerinden sonra annemi zorla mutfaktan çıkarıp yıkadığı bulaşıklar, mutfakta kullanılmak üzere düzgün dikdörtgen parçalar halinde kestiği eski gazete kâğıtları, büyük bir titizlikle yaptığı her harcamayı kaydettiği aylık bütçe/harcama listeleri, yeniden kullanılmak üzere özenle katlanılıp saklanılan paket kâğıtları ve sicimler, arada bir, özellikle annemin evde olmadığı zamanlarda mutfağa girip pişirdiği yemekler (en çok da pilav, imam bayıldı ve barbunya pilaki), her konuda inanılmaz boyutta olan arşivciliği; onun öğretmenliğinden ve edebiyat çalışmalarından artakalan son derece kısıtlı zamanlarda hiç aksatmadan yaptığı günlük işlerdi. Babam, evdeki gündelik yaşantısında bile şiirle iç içeydi, herhangi bir konudan söz ettiğimizde "yazdık, falanca sayfada" yanıtı gelirdi ondan. Şiirleriyle ilgili anlamadığımız bir şeyi sorduğumuzda *"Yirmisinde mi erken, otuzunda belki"* dizelerini duymaya alışmıştık. İçine kapandığı dönemlerde, onu zorla konuşturmaya çalıştığımızda *"Susanlara bir şey sormayınız"* ya da *" Susmak gururu besliyor"* dizeleriyle susturulurduk. Ve yaptığımız basit, bizce önemsiz hatalarda, dikkatsizliklerde (örneğin diş macununun kapağını açık bırakmak ya da tüpü ortadan sıkmak!) hep yinelediği "her şeyin başı fizik!" sözü... Aldığı çizgi romanları (*Red Kit*, *Tenten* en çok, bir de *Gırgır* dergisi) bir an önce okumak için bizimle yarışması, TV'de sevdiği bir çizgi film başladığında hepimizden önce geçip koltuğa kurulması, komik bir şey izlerken sürekli "Ayşe, bak, bak!" diye kolumu dürtmesi, çocukça neşelenerek kahkahalar atması, birlikte gittiğimiz yazlık bahçe sinemalarında en sıradan, acıklı Türk filmlerini izlerken gözlerinin dolması, sinema dönüşlerinde sokak lambalarının altında durup sigara paketlerine bir şeyler karalaması, evlerden birinden yükselen bir şarkının sözlerini diline dolayıp yol boyu mırıldanması (yağmuru durdurabilir misin?) onun şair Behçet Necatigil olarak değil de, babamız olarak bize yansıyan görüntüleriydi. Ancak bu görüntülerin bile şiirle son derece iç içe olduğunu, onu yitirdikten sonra daha da iyi anladık.

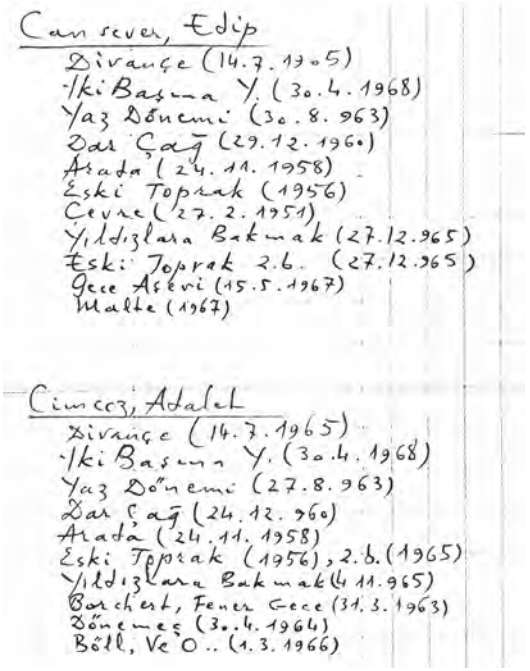
Birlikte yürüdüğümüz yollarda, ara sıra durduğunda, yola devam etmek için onun kâğıtlara bir şeyler karalamasını biraz da sabırsızlık ve hırçınlıkla beklerken, belki de yıllar sonra çok seveceğimiz bir şiirin ilk dizelerini yazmakta olduğunu ayırt edemiyorduk henüz:

Üç Maymun Kabare Tiyatrosu'nda, ablam ile, 21 Nisan 1968.

Her şiir bir dış etkenle başlar. Küçük bir vesile sizde birikmiş çok kere farkına varmadığınız algıları bilinç yüzeyine çıkarır. Bu, kuyuya düşen bir taşın suda halka halka kıpırtılar yaratmasına benzer. İlk mısra bu şekilde çıkar ortaya. Ortaya atılan eksen etrafında gerekli imge ve kelimeleri toplamak, istif etmek, biçimlendirmek sonraki çalışmalara bakar. Bir anda yazılan şiirler bence sağlam şiirler değildir. Çay demlendirir gibi şiiri de uzun bir süre bekletmek, zaman zaman eksikliklerini, fazlalıklarını anlamak üzere, tekrar tekrar gözden geçirmek gerekir. Çok iyi olduğunu sandığımız bir şiir araya zaman girince birtakım boşluklarıyla, yetersizlikleriyle sizi şaşırtabilir.

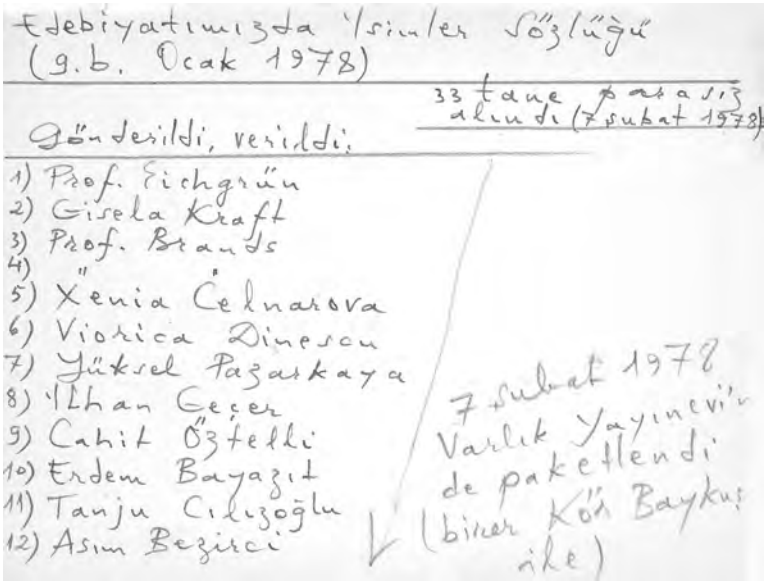
Emekli olduktan sonra neredeyse tüm gününü evde çalışarak geçirmeye başlamıştı babam. Ama yine de sabahları çok erken kalkar, çayı demler; okula geç kalmamamız için bizi uyandırmaya çalışırdı. Sabah uykusunu çok sevdiğim için, üniversite öğrencisi olmama rağmen onun beni uyandırmasına muhtaçtım! Babamın defalarca odama gelmesine üzülür, her akşam kendime söz verirdim ertesi sabah onun ilk gelişinde kalkacağıma dair. Ama bu sözü hiç tutamazdım. Sabırla odamın ka-

Can sever, Edip
Divançe (14.7.1965)
İki Basma Y. (30.4.1968)
Yaz Dönemi (30.8.963)
Dar Çağ (29.12.1960)
Arada (24.11.1958)
Eski Toprak (1956)
Çevre (27.2.1951)
Yıldızlara Bakmak (27.12.965)
Eski Toprak 2.b. (27.12.965)
Gece Aşevi (15.5.1967)
Malte (1967)

Cimcoz, Adalet
Divançe (14.7.1965)
İki Basma Y. (30.4.1968)
Yaz Dönemi (27.8.963)
Dar Çağ (24.12.960)
Arada (24.11.1958)
Eski Toprak (1956), 2.b. (1965)
Yıldızlara Bakmak (4.11.965)
Borchert, Fener Gece (31.3.1963)
Dönemeç (30.4.1964)
Böll, Ve O.. (1.3.1966)

Kitaplarını hangi tarihlerde, kimlere verdiği fihristli bir defterde kayıtlı. Son yıllara ait kayıtlar ise kartlarda tutulmuş. Kartlardaki bilgileri "temize çekmeye" galiba zaman kalmamış...

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü
(g.b. Ocak 1978)

33 tane para-sız alındı (7 Şubat 1978)

Gönderildi, verildi:

1) Prof. Eichgrün
2) Gisela Kraft
3) Prof. Brands
4) "
5) Xenia Çelnarova
6) Viorica Dinescu
7) Yüksel Pazarkaya
8) İlhan Geçer
9) Cahit Öztelli
10) Erdem Bayazıt
11) Tanju Cılızoğlu
12) Asım Bezirci

7 Şubat 1978 Varlık Yayınevi'n de paketlendi (birer Kör Baykuş ile)

pısından başını uzatır, "Ayşe, kalk artık" der ve giderdi. Ses tonu hiç değişmezdi. Annem söylenirdi, "alıştırdın bu çocukları böyle, saati kurup kalkmaları gerekirken sana güveniyorlar" diye. "Boşver, işimiz gırgır" olurdu yanıtı.

Emekli olmadan önceki döneminde ise, bazı sabahlar birlikte yola çıkar, oturduğumuz evden ana caddedeki otobüs durağına kadar yürürdük. Babam en önde, kaldırımlara park etmiş arabaların arasından bir yol bulmaya çalışarak koşarcasına yürür, bir yandan da bir nakarat tuttururdu: "Şap gibi yandık, geç kaldık!"

Sokaklarda gerçeğin yüzleri
Park etmiş kaç yüz kaldırımlarda
Bir yol
Bulmaya çalışır arabasız.

Yalvarmalı izleyerek taşıtları
Bir araca bin de nasıl binersen bin
Zifoslar fışkırtarak üstüme
Basar gider arabalı.

Dikilitaş'tan kalkan ve evimizin önünden geçerek Eminönü'ne giden bir otobüs vardı. Özellikle Cağaloğlu'na gideceği günler bu otobüse binmek istediğinden, bizim duraktan geçiş saatlerine ait bir liste çıkarabilmek için haftalarca otobüsü izledi; ancak otobüs her gün farklı saatlerde geçiyordu. Saatlerin düzenini asla keşfedemedi, ama şu dizeler çıktı ortaya:

Bir mahşerde itile kakıla
Sindikçe sinerek
Ben bu yaşa gelmiş adam
Başka yere gidemem ki.

Bu duraktan bu otobüs
Ne zamanları geçer
Sorarım gülerler:
Bekle, baba!

Beklerim kış yaz ayaz
Kuyruklarda
İstanbul'da yaşıyorum
Yaşamaksa

(Bir İstanbullunun Not Defterinden)

Bir programda kendisi de değiniyor bu şiirlerin oluşma şartlarına (son TV konuşmasıydı bu, ve çok sevdiği Doğan Hızlan'la yaptığı için olsa gerek, en keyifli programı olmuştu):

Kent dolaşmaları çok sevdiğim bir uğraş, yan uğraş. Çok da yararlı. Ama gitgide dolaşmalar zorlaşıyor. Çünkü benim dolaşmasını sevdiğim semtlere gidebilmem için taşıtlara binmem gerek. Ya da uzun bir süre kaldırımlarda yürümem gerek. Kaldırımlarda arabalar dolu, yayalara geçit yok. Taşıtlar adam almıyor. Belli bir otobüsü bir durakta bekliyorum. Önce kaç kere not etmişimdir. Bu otobüs ter-

Nüzhetiye Caddesi'ndeki evinin balkonunda, Temmuz 1974 (belki de liste çıkartmak için otobüsü bekliyor ....).

minalden şu saatte hareket eder, şu dakikada buradan geçmesi gerekir. Emin ol, bazen bir saat otobüs beklediğim oluyor. Bir örnek: Bizim bu taraf oldukça sapa bir yer. Dolmuş gelmez Beşiktaş'tan bu yana. Bir otobüs vardır. İki otobüs, kırkbeş dakika aralıklı biri geçer. Arka balkondan ben onun tepeden iniş saatini yazmışımdır kaç kere. Her seferinde o saatten on-onbeş dakika önce balkona çıkarım. Böyle gökten kudret helvası bekler gibi tepelere bakarım hep. Sonra nasıl gideyim ben başka türlü? Ya sabahın çok erken saatinde hareket edeceksin ya da ölü saatlerde. Benim sezimde, askıda kalmış o dolaştığım yerler sur dışı bölgeler. Edirnekapı, Topkapı, Mevlanakapı, Silivrikapı, Sahilyolu. Ancak oralarda deniz hâlâ tenhalığı bulabiliyor. Yoksa, Boğaziçi, hoşlanmıyorum. Adalar, hoşlanmıyorum. İstanbul'un ücra, temizliğini sürdüren, yani eski sessizliği oldukça sürdüren semtler. Çok isterdim! Ama sen bana bir yol göster, rahat, kent dolaşmalarını sürdüreyim. Olsun işte. Böyle. Hayalinde dolaşıyoruz bazen.

Kent dolaşmaları hakkındaki bu son sözcükler, hemen bir başka şiiri getiriveriyor aklıma:

Yedikule

Küçük kent kapıları, sur dibi dükkânlar
Her zaman olmalıdır.
Yolları nasılsa oralara düşenler
Eskilerin durduğu bir zaman olmalıdır.

Üstübeç, örümcek, ispit, poyra
Yaş toprak, duvarlar
Kühercile – tekerlek
İlkel ocaklarda dövülür olmalıdır.

Bahçemsi geride bir lağar beygir
Sıska bir köpek, sırtı az kambur
Aralık kapıdan yalpalı alevde
Bir usta, bir çırak görülür olmalıdır.

Bu fotoğraftaki ahşap ev, Yıldız'dan Ihlamur'a inen yokuşta, Süslü Karakol Durağı'nın az ilerisindeydi. "Süslü Karakol Durağı" adlı radyo oyununun geçtiği mekân.
Restore edilen "Süslü Karakol" bugün kafe olarak işletiliyor. Ahşap evin yerinde ise bir apartman var.
Selim İleri, bir yazısında sözediyor bu oyundan: "Mürekkepli kalemden vazgeçmemiş Necatigil, bir radyo oyunu için tuttuğu notları gösteriyor bana. Oyunun adı "Süslü Karakol Durağı". Süslü Karakol, işte Ihlamur sırtlarında. Behçet Hoca oraya yaz geceleri, güz geceleri, mevsimler boyu gitmiş ve bir sokak çeşmesinin boyuna inleyen sesinden kendince akustikler yaratmış. Oyunun kırık, üzgün, ezgin kişileri de bu akustiğin saltanatı etrafında can kazanıyorlar...."

Az ilerde basık, dar
Sur kapısından geniş
Sularında akşam bir gün
Bostanlara yürür olmalıdır.

Gün içinde çalışmasına ara vererek yaptığı bazı işler; odasından çıkıp kendisine kahve pişirmesi ya da mutfağa girip yemek yapması, söylediği gibi sadece kendisini rahatlatmak için miydi, yoksa bu davranışlarında kimseye yük olmama veya annemin üzerindeki yükü biraz olsun azaltma çabası mı vardı? Neredeyse tüm yaşamını sorumluluklarına ve kimseye yük olmamaya göre yönlendirdiğini hem gündelik yaşantımızdaki davranışlarında, hem de şiirlerinde çok açık görüyoruz:

Ölü Utanıyor

Elim hiçbir işe yatmadı,
Ömür sürdüm faydasız.
Yaşamaz ölürdüm
Siz olmasanız.

Pekçoğunuz benim için sıkıntıya girdi,
Sırtınızda yük gibiydim adeta.
Bir yardımınız daha lazım şimdi
Size zahmet, son defa.

Ormanlardan odunumu getirdiğiniz gibi,
Fırınlarda hamurumu pişirdiğiniz gibi,
Lütfen beni mezarıma bırakıverin
Bildiğiniz gibi.

Lise ve üniversite yıllarımda sık sık evimize gelip kalan yakın arkadaşlarım, yaşantımızı yadırgarlardı biraz. Genelde klasik yapıdaki, "baba" otoritesinin hakim olduğu evlere pek benzemiyordu bizim evimiz. Herkesin babası "dışarıda" çalışırken, benim babam hep evde çalışıyordu. Onlar eşlerinden ve çocuklarından hizmet beklerken, babam bize hizmet ediyordu

1970'lerden bir başka görüntü, ablamla birlikte.

adeta. Universite öğrenciliğim sırasında, final dönemlerinde iki veya üç arkadaşımla birlikte ders çalışırdık. Haziran-Temmuz aylarındaki sınavlarda, bazen annem yazlık eve gider, babam Beşiktaş'ta bizimle kalırdı. Gündüzleri genellikle dışarda olur, akşamüstü eve geldiğimizde yemeği hazır bulurduk. Bazen bizi zorla mutfaktan çıkarır, bulaşıkları da kendisi yıkardı. Arkadaşlarım şaşkınlıkla izlerdi babamın bu davranışlarını; özellikle o yıllardaki alışılmış "baba" görüntüsünden çok uzak, sıradışı bir durumdu bu.

Yakın bir arkadaşımın ailesiyle, daha çok da babasıyla ciddi sorunları vardı. Üniversite üçüncü sınıfa geçtiğimiz 1978 yazında yaşadığı bazı tatsız olayların ardından, evinden ayrılmak zorunda kaldı. Babasıyla olan sorunları ve aile yapısı bana o kadar uzaktı ki, onu gerçekten anlamam olanaksızdı; yalnızca çaresizliğinin boyutunu görebiliyordum. Arkadaşım o sıralar Ankara'daydı. Sınavlara girebilmek için İstanbul'da kalabileceği bir yer bulunması gerekliydi, yoksa dönem kaybedecekti. Konuyu anneme ve babama açtım; arkadaşımın gelip istediği sürece bizde kalabileceğini söylediler. Erkek kardeşi ile birlikte

bize geldiği o puslu haziran gününü ve evimizde kaldığı dönemi şöyle anlatıyor bugün arkadaşım:

Bir akşam yemeği sonrası mutfakta, 1976.

Senin çağrın üzerine Ankara'dan trene binip İstanbul'a gelmek çok kolaydı. Ancak, Haydarpaşa'dan sizin eve gelme süresi içinde tedirginlikler başlamıştı –nasıl karşılayacaklar, neler soracaklar, mutlaka önce yargılayacaklar…– İnsanın, "sonunda ne olursa olsun, ama yaşansın ve bitsin" dediği anlardan biriydi. Neden bilmiyorum, anneni görmeye hazırlamıştım kendimi. Oysa baban karşıladı bizi. Baba kavramı bana, hele o günlerde, bitip tükenmek bilmeyen suçlamaların karşısında savunmasız kalmanın yarattığı şiddetli korkuyu çağrıştırıyordu. Üstelik bu baba Behçet Necatigil'se şiddetli korku ve saygı duygularını aynı anda yaşamak durumundaydım! – oysa korku, saygıyı getirmiyor hiçbir zaman; sadece kişinin davranışlarını "saygı" diye algılanabilecek biçimde şekillendiriyor –. Yüzüne bakamadım bir süre, sonra kaçamak bir bakış attığımda gülümseyen bir yüzle karşılaştım. Ağabeyim, durumun gerektirdiğine inandığı bir konuşma yapmak ve olayı açıklamak – alışageldiğimiz üzere beni savunmak?– istedi. Baban, "oluyor böyle şeyler, yaşam içinde. Üstünde durmamak ve yenilmemek gerek" gibi bir şeyler diyerek ayaklarının dibinde yatan Mıcır kediye getirdi sözü. Espriler yaptı, Mıcır'la oynadı, güldük hep birlikte. –Necatigil ailesinin sevgili kedisi, hakkında onlarca şiir yazılan…– Durum birdenbire sıradanlaştı onun bu tavrıyla. Gündelik, olağan yaşama geç-

tik. Ve o tavrıyla hem ağabeyimin anlatma çabalarına son verdi; hem de beni, o koltukta oturan "suçlu"yu, sadece kızının, sınavlara birlikte çalışmak için bir süre evlerinde kalacak arkadaşı olduğuma inandırdı. O andan sonra, sizin evde kaldığım süre boyunca, babanın konuşmasından önceki duygularıma asla dönmedim. Korku, tedirginlik ve en önemlisi, suçluluk duygusu o konuşmayla birlikte terk etti beni sanki. Bana doğal ve sıradan davranıldığı için, ben de doğal ve sıradan hissettim kendimi. O evde bana ne uzun uzun konuşmalar yapılıp öğütler verildi, ne de yokmuşum gibi davranıldı. Evinizi paylaştığım o dönemden, bugün en belirgin anımsadığım duygu ise huzurdu.

Ben içinde bulunduğum ortamı, ancak yıllar sonra değerlendirebildim. Farklı evlere, farklı yaşamlara tanık oldukça geriye dönüp baktım ve o zaman algılayabildim yıllar önce bana verilenleri. Evimizdeki huzur duygusu çok doğal, çok sıradandı benim için, çünkü başka türlüsünü bilmiyordum. Çok farklı koşullardan gelen arkadaşım için ise, bu algılama çok kolay olmuştu:

Beni en çok şaşırtan, babanın sıradan bir insan gibi yaşıyor olmasıydı. Çarşıya çıkıyor, alışveriş yapıyor, aldıklarını dolaba yerleştiriyor ve bize haber veriyordu: "Kaşar peyniri bitmişti, aldım. Sabah yemeyi unutmayın. Gece için de meyva var dolapta. Yarın akşama imambayıldı var, yersiniz değil mi?". Yemek yapıyor, bulaşık bile yıkıyordu o. Evinizdeki huzurun, babanın sanatçı kimliğinden çok, herhangi bir birey olarak sahip olduğu erdemlerden kaynaklandığını düşündüm sonraları. Senin hep anlattığın ve benim de yakından tanık olduğum gibi; alışkanlıklarına, düzenine saplantı derecesinde bağlı bir insanı, kızının hiç tanımadığı bir arkadaşıyla evini paylaşmaya getiren duygu neydi, bilemiyorum. Ancak kendimi çok şanslı buluyorum, onunla tanışma fırsatı bulduğum için. O ölçüde de şanssızım ki tanıma fırsatını, onu yitirmemizden çok sonra, şiirlerinde ve yazılarında bulmaya çalışıyorum.

Arkadaşım, tüm olumsuz koşullara rağmen başarılı geçen bir sınav dönemini ardında bırakıp yeniden Ankara'ya dönerken, gelecek günlerin ona neler getireceğini kestirememize kar-

şın yine de umutluyduk, çünkü baraj derslerinden geçmiş olduğu için dönem kaybetmeyecekti en azından.

Onunla bugün de çok iyi arkadaşız, aradan geçen yıllar dostluğumuza hep katkıda bulundu. Babamı konuşuyoruz bazen birlikte, yaşarken neden onunla daha çok şeyi paylaşmamış olduğumuza hayıflanıyoruz. O, yaşamının en zor döneminin yakın tanıklarından biri olan babamı, tanımadan ve aynı evde birlikte yaşamadan önce hayalini bile kuramayacağı mükemmellikteki bir insan olarak yaşatıyor anılarında ve kısacık paylaşımlarımızı asla unutmuyor. Bense, en iyi dostlarımdan birinin babamı tanımış olmasından dolayı çok mutluyum, çünkü onunla babamı paylaşabiliyorum hâlâ.

Babamla olan ilişkimin ya da onun "baba" kimliğinin, gerçekten de arkadaşlarımın algıladıkları mükemmellikte olup olmadığını sorguladım zaman zaman. Belli bir yaşa gelene kadar, onu sadece bir "baba" olarak algıladım ben de. Yirmili yaşlara yaklaştıkça ise "Behçet Necatigil" kimliği ağır basmaya başladı. Daha doğrusu ben babamı bir kenara koyup onu "Behçet Necatigil" olarak görmeye başladım ve hayranlık duymaya başladım. Çılgınlar gibi onun şiirlerini okuyor, anlayamadıklarımı ona asla sormayıp, bir şekilde kendim çözmeye çalışıyordum. Şiirlerden algıladıklarımı, onun gündelik ve oldukça sıradan görünen yaşantısıyla bağdaştıramıyordum bir türlü. Onun kendini "harcadığını" düşünüyordum çoğu kez. Bir eş ve baba olmasının, üstlendiği sorumlulukların, bize iyi şartlar sağlamak için para kazanmak zorunda olmasının yaratıcılığını engellediğine inanıyordum. Bu dönemde, babamla Behçet Necatigil iki ayrı kimlik gibiydiler benim için. Babamın görevi olan birtakım şeyleri, Behçet Necatigil'in yapmak zorunda kalması haksızlıktı! Düşüncelerim geçen yıllarla birlikte değişmeye başladı; şiirlerini biraz daha iyi yorumladıkça, bu şiirlerin farklı koşullarda yazılamayacağına inandım. O "sıradan" yaşam oluşturuyordu babamın pek çok şiirinin yaratılma koşullarını.

Çarmıh

Trenler, gemiler, yıldızlar..
Paramı yollara yatırmak isterdim,
Yaşamak uzak şehirlerde.. Nerde?
Ev kirası, elektrik, su parası
Kasabı, bakkalı, terzisi..
Birini kaparım, biri açılır
Masraf kapıları masal kapısı.

Trenler, gemiler, yıldızlar..
Ömrümü yollarda geçirmek isterdim,
Bölüşülür evlerde.
Aslan payı bana diyen diyene:
Bir baba, bir anne, bir kardeş
Dünyanın bedbahtı bensiz.
Halalardan, amcalardan, dayılardan sesleniş:
Bize de!
Eşlerde, çocuklarda o üzgün, kırık bakış:
Yalnız bizim ol!

Akşamlara kadar çalışırız,
Bazen gecelerce.
Trenlerde, gemilerde, uzaklarda
Yalnız yaşamak.. Nerde?
Savrulmuş paralar, bölüşülmüş ömürler,
Ne olmuşsa bize olmuş, ara yerde.

Babamla birlikte olduğumuz yıllar boyunca, onun çizgisinde hiçbir değişiklik olmadı aslında. Yalnızca geçen zamanla birlikte, benim algılamalarım değişti. Çocuklarla ilgili sorumluluklar, annem tarafından üstlenilmişti başından beri. Gündelik olayları, sıkıntılarımızı, sevinçlerimizi annemle paylaşırdık daha çok. Bir yere gitmek için izin almak gerektiğinde, başvurulacak kişi annemdi. Annemin onayladığı bir konu, babam tarafından da kabul görmüş sayılırdı. Ancak annemden izin almak bazı durumlarda oldukça güç olduğu için, yaşımız ilerledikçe bu sistemin açık nok-

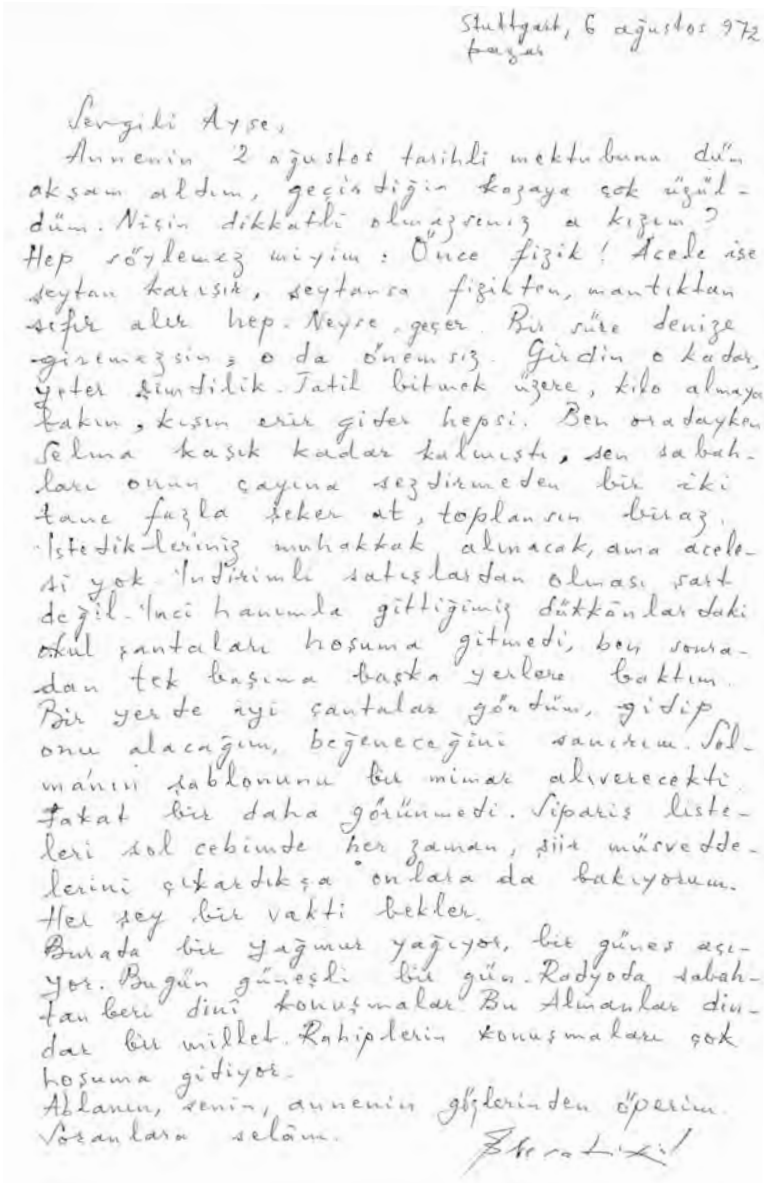
Ablamın nişan töreninde, 22 Ağustos 1975.

talarını kullanmak zorunda kaldık zaman zaman. Annemden izin alamadığımızda, babama gidip "sen izin verirsen, annem de verecek" şeklinde kandırmacalar denedik birkaç kez, ama kısa bir süre sonra bu uygulama da işe yaramaz oldu ne yazık ki!

Babama çok kızdığım dönemler de yaşadım; annemi çok ihmal ettiğini düşündüğüm, çocuklarının tüm sorumluluğunu ona yüklemesine kızdığım, beni anlamadığını düşünüp hırçınlaştığım zamanlar oldu. Kendim ve ülkem için çok "idealist" düşünceler taşıdığım ve yaşamımı buna göre yönlendirmek istediğim dönemlerde, benimle tartışmaya hiç yanaşmaması, düşüncelerimi "yoksayar" bir tutum içine girmesi, çileden çıkarttı beni. Açığa vuramasam da onu "idealist" olmamakla suçlarken, onun da beni "ayakları yere basmamak"la suçladığını hissediyordum. O dönemde tartışabilseydik ne olurdu, bugün de kestiremiyorum. Büyük bir olasılıkla, bana anlatmaya çalıştıklarını anlamamakta direnecek, daha da keskinleşecektim. O haklıydı, biliyordu, çünkü yaşamıştı ve yazmıştı – yine aynı dizeler–: "*Yirmisinde mi erken, otuzunda belki*"

Genel olarak hiçbir konuda bize müdahale etmeyen babam, üniversite giriş sınavlarında tercih listemi yaparken de benzer bir tavır sergiledi ve fikrini sorduğumda yalnızca "Alman Filolojisi'ni de yazıyor musun?" diye sordu. "Tabii ki yazıyorum, ama en son tercihim. Hiçbir yeri kazanamazsam dil puanıyla filoloji garanti" yanıtım üzerine "Sen bilirsin" dedi. İşte hepsi bu. Bugün bile düşündüğümde, babamı suçlamaktan kendimi alıkoyamadığım tek diyalog bu aramızda: "Sen bilirsin". Edebiyatı ne kadar çok sevdiğimi, yaptığım tercih sıralamasının fen ağırlıklı bir lisede (Alman Lisesi) okumamdan ve arkadaş çevremin etkisinden kaynaklandığını düşünerek, bu yanıtı vermemeliydi. Onu belki dinlerdim, belki de konuşturmazdım bile. Ancak yaşamımın en önemli kararlarından birini verme aşamasında, aramızdaki diyalog bu denli kısa olmamalı ve "Sen bilirsin" ile noktalanmamalıydı. En azından beni ikna etmeye çalışmalı, tartışmalıydı –çocuklar hep böyle galiba, kendilerine nasıl davranılırsa davranılsın, hoşnut olmuyorlar bir türlü. O günlerde erdem olarak algılanan bir tavır, sonraları nasıl da kolay bir suça dönüşebiliyor; yapılan hataların bedeli annelere, babalara ne kadar kolay yüklenebiliyor! Kimbilir, belki de o günlerde "Babam hiç karışmaz bana, meslek seçimimde de son derece özgür bıraktı beni, etkilemeye çalışmadı" diye gururla anlatmışımdır bu kısa konuşmamızı arkadaşlarıma. –

Üniversite sınavının sonuçları geldiğinde, Silivri/Parkköy'deki yazlık evdeydim. Sonuç: İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği! Üçüncü tercihimi kazanmıştım, ancak o yıllarda doktor olma isteğim o kadar büyüktü ki, bunun dışındaki hiçbir çözüm beni mutlu etmeyecekti. Haberi getiren arkadaşımı ayaküstü konuşup gönderdikten sonra ağlayarak odama kapattım kendimi. Ağlamak da değildi bu, bir krizdi adeta! Sesleri duyan babam yanıma geldi, beni teselli etmeye çalıştı. Kimyanın önemini, evrenin özünün madde olduğunu, madde olmadan hiçbir şeyin olamayacağını, ortaçağdaki simyacıları, simyanın gizemini esprilerle süsleyerek ve beni güldürmeye çalışarak anlatıp durdu bir süre. "Ama baba, sen evde biz bir şapşallık yaptığımızda "her şeyin başı fizik! dersin, kimya

Stuttgart, 6 ağustos 972
[illegible]

Sevgili Ayşe,
Annenin 2 ağustos tarihli mektubunu dün akşam aldım, geçirdiğin kazaya çok üzüldüm. Niçin dikkatli olmazsınız a kızım? Hep söylemez miyim: Önce fizik! Acele ise şeytan karışık, şeytansa fizikten, mantıktan sıfır alır hep. Neyse, geçer. Bir süre denize girmemezsin; o da önemsiz. Girdin o kadar, yeter şimdilik. Tatil bitmek üzere, kiko almaya takım, kışın erir gider hepsi. Ben oradayken Selma kaşık kadar kalmıştı, sen sabahları onun çayına sezdirmeden bir iki tane fazla şeker at, toplanır biraz. İstediklerin muhakkak alınacak, ama acelesi yok. İndirimli satışlardan olması şart değil. İnci hanımla gittiğimiz dükkânlardaki okul çantaları hoşuma gitmedi, ben sonradan tek başıma başka yerlere baktım. Bir yerde iyi çantalar gördüm, gidip onu alacağım, beğeneceğini sanırım. Solmanın şablonunu bir mimar alıverecekti. Fakat bir daha görünmedi. Sipariş listeleri sol cebimde her zaman, şiir müsveddelerini çıkardıkça onlara da bakıyorum. Her şey bir vakti bekler.
Burada bir yağmur yağıyor, bir güneş açıyor. Bugün güneşli bir gün. Radyoda sabahtan beri dinî konuşmalar. Bu Almanlar dindar bir millet. Rahiplerin konuşmaları çok hoşuma gidiyor.
Allanın, senin, annenin gözlerinden öperim.
Sözanlara selâm.

Üniversite sınavı sonuçlarını aldığım gün babamla aramızda geçen konuşmanın temel noktalarından biri olan "fiziğin" önemi, mektuplarla da belgelenmiş! Yıl 1972, artık çocuk değiliz, ama "gıda" konusu yine gündemde...

demezsin ki." "Bundan sonra kimya derim, sen ağlama artık" şeklinde süren, arada hıçkırıklarımla kesilen konuşmamızda konu simyaya ve simyacılara gelince ağlamayı kestim. "Her şeyin hayırlısı" diyerek anlaştık babamla ve konu –en azından görünüşte– kapandı.

Bugün bile, gülerek anımsıyorum o günü. Ağlayanlara karşı nasıl davranacağını hiç bilmeyen babamın beni susturmak için anlattıkları, acemi çabaları ne kadar da sevimliydi. Kimyacılığımın bana hoş gelen yanı ise ne öğrencilik yıllarım, ne de çalıştığım iş oldu. Kimyayı hiçbir zaman sevmedim, kimya mühendisliğini ise asla mesleğim olarak göremedim. Bu sonuçtaki tek hoşluk, o yıllardan kalan sağlam dostlukların dışında – bu dostlardan biri de eşim –, yazlık evdeki bu anıyla, ablamın oğlu Mehmet doğduğunda yapılan bir aile toplantısında yazdığı kasidede benim için kullandığı sözcükler oldu. Böylece hiçbir zaman benimseyemediğim ve gerçekte de varolmadığına inandığım kimyacılığım, babamın bu kasidesinde belgelendi; hem de bana yazlık evdeki o hoş saatleri çağrıştırarak:

Doğdu Mehmet Esemen bekleterek yollarını
O da dünyamıza geldi uzatıp kollarını
Bir Zuhal bir dahi Huri iki genç yaşta nine
Geçerek nöbete tuttu sağını sollarını
Kendine yol açarak vardı beşik başlarına
Baba Behçet de nihayet çıkarıp çullarını
Babalı anneli mes'ut büyüsün Mehmet'imiz
Nur içinde yüze gördüm Esemen dallarını
Dahi baktım dünürüm baba Halim hâzır eder
Çocuğa hem de bize viski soda bollerini
Dayısı Ünsal ile teyzesi Sunal hanımın
Ömrü oldukça ana öpe hep ellerini
Çünkü az zahmete katlanmadı Tülbentçi'ler
Bir baraj önledi sanki gözümüz sellerini
Az zamanda büyü Mehmet, Ece de, Esra da
Sana da öğretecekler o güzel dillerini
Ferhad'ı gel de unut dursa da sessiz sakin
Bir tuhaf eyledi Parkköy nice bir hallerini

Teyzesi Ayşe de kimyadaki karnilerle
Külleri bülbül eder de çıkarır ballarını
Sene yetmiş dokuz idi dokuz ay yirmi dokuz
Gördü Fatih ile Selma da seher yellerini
Bir tesadüf bu hayat işte bu akşam rasgeldi
Mutluluk bahçesinin koklayalım güllerini.

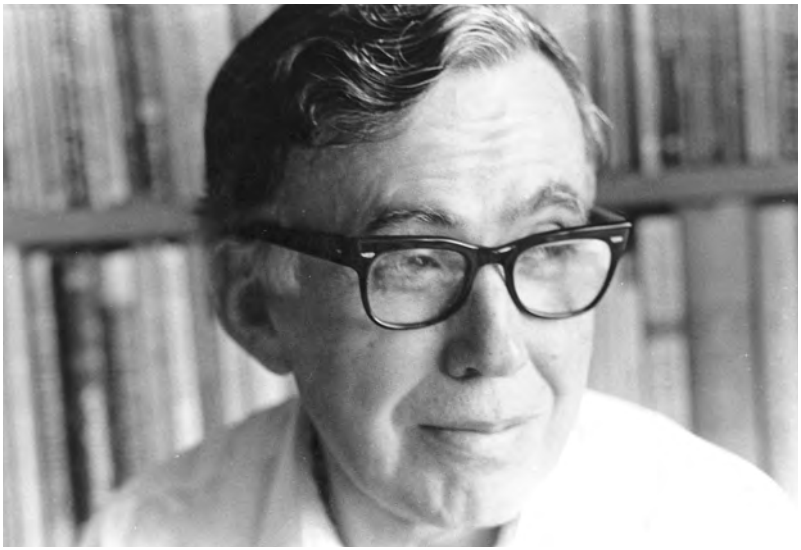
Mehmet Esemen'in doğumuna ve bu akşamki toplantıya şiir
(13/14 Ekim 1979)

Seyrek aile toplantılarımızın sonuncusunda yazılan ve tek "aile kasidesi" olma özelliği taşıyan bu satırlar, o akşam bir bebeğin aramıza katılma kutlamasının keyifli ve coşkulu anılarını çağrıştırırken, aynı zamanda babamın, herkesin dikkatini çeken kısık sesini ve "sonun başlangıcı"nı anımsatarak hüzün veriyor. 13 Aralık 1979'da yaşanan son, o yılın Eylül/Ekim aylarında başlamıştı. Babam önceleri hiç hoşlanmadığı yazlık eve, yıllar geçtikçe alışmaya başladı ve 1979 yazında o evde kalma süresinin rekorunu kırdı. Evi aldığımızda kurak bir toprak parçası olan bahçe, annemin uzun uğraşlarının sonunda yeşermiş; mor salkım ve hanımeli dalları sarmıştı küçük terasın dört bir yanını – ama bu hanımeli, ilk çocukluk evimdeki gibi kokmuyordu sanki–. Terasın bir köşesinde duran masa, yemek saatleri dışında babamın çalışma masası olmuştu. Çevredekilerin onu görmesini engelleyerek saklanmasını sağlayan gür yeşilliklerle birlikte, babam o evi benimsedi:

"Biz ağustos sonuna kadar Parkköy'deyiz, (kedi dahil). Ben ve Huriye haftada bir İstanbul'a iniyor, ertesi gün dönüyoruz. Selma ekimde kısmetse anne oluyor. Ayşe'ye söz kestik, onlar büyüdüler, karı koca bizimse yeryüzünde "mesaha–i sathiyemiz" gitgide küçülüyor."

(Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 18 Temmuz 1979)

1979 yazında, hepimiz İstanbul'a döndükten sonra da Eylül sonuna kadar kalmaya devam etti orada tek başına. Ben, bir sü-

Çalışma odasında, 12 Eylül 1970.

redir birlikte olduğum bir okul arkadaşımı ailemle tanıştırmış; evlilik yolunda ilk adımı atmıştım. Kışa doğru nişanlanacaktım. Babam, son hızla elindeki iki çeviriyi bitirmeye çalışıyordu o yaz; Knut Hamsun'dan *Son Bölüm* ve *Uçarı*. Kendi deyişiyle, bana "çeyiz parası" olacaktı aynı mektupta sözünü ettiği bu çeviriler:

"Temmuzu yarıladık, bu ay benim için verimli bir ay olagelmişti, ama artık kocadığımı şurdan anlıyorum ki, yorgun isteksiz miskince girdim bu yıl temmuza. Oysa geçen sene 180. sayfasına geldiğim 525 sayfalık yeni bir Hamsun çevirisinin kalan kısmını da bu yaz bitirmem gerekiyor, ama geç kalıyor, üşeniyor, çok yavaş ilerliyorum.Bir kesiklik, bir halsizlik ve daha çok şiir yazıyorum ve gündemde bekleyen işler, "ticarî" işler, verilmiş sözler."

Babamın Pazarkaya ailesiyle dostluğu, 1972 yazında Deutscher Akademischer Austauschdienst organizasyonunun davetlisi olarak Almanya'ya gitmesiyle başlamıştı. Almanya'da-

ki üç aylık sürenin büyük bir kısmını, Stuttgart'ta Pazarkaya ailesiyle birlikte geçirdi. O dönemde kurulan dostlukları, sonraki yıllarda mektuplarla ve kısa süreli de olsa, bir araya gelmelerle pekişti ve Yüksel Pazarkaya, babamın "vazgeçilmez"leri arasına girdi.

"Efkârlandıkça yaz bize!" diye yazmış Yüksel; pek hoşuma gitti. Efkâr! O benim ezeli kırbacımdır. Hayal, avuntu otlaklarına, kırbaçsız yola çıkar mı lağar beygir? Yazarım, şu ordan gelme bu ince kâğıtlar bitene kadar en az, yazarım. Daktilosuz yazacağım, çünkü ben daktiloyla yazmaya kalkınca hemen kopya kağıdını da geçiriyor, öyle yazıyorum; sonra bir nüshası bende kalıyor. Sonra bu, hesaplı bir dikkat, bir kollayış yaratıyor tabii! Sizden mi çekineceğim, avucum gibi biliyorsunuz artık beni. Böyle olsun istemezdim, oldu. Bir çekidüzen, bir yazdığımı bir daha yazmamak kollayışı, nedenmiş? Kalsın! Hep aynı şeyleri tekrarlarsam mektuplarımda, demek ki çıkmaz gömleklerim onlar benim. İyidir, size öncesini, sonrasını düşünmeden, işte neysem öyle, yazmak iyidir. Çünkü burada bir Şipal, orada sizler, bu iki Garp Cephesi, çekti benim nazımı. "Sırtınızda yük gibiydim âdeta."

(Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 14 Kasım 1972)

* * *

Sevgili Yüksel, her zaman, hele uykuların eşiğinde gözümün önündesiniz. Artık, Feuerbach çevresi sokaklarını, binaları bir bir tekrarlamayı aşırı, hastalıklı bir romantizm saymaya başladığım için, sırf bu yüzden, 1972'nin o güzel yaz aylarına kalem değdirmek istemiyorum. "Anlatınca bazı şeyler ölüyor." – Hepsi, dipteki odada hapis.

Sizler de iyisiniz ya, iş onda! Boş verelim iyiliklerin dışında kalan şeylere. Bazı anılar iyidir.

(Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 28 Ocak 1976)

* * *

Ben şimdi, hemen şimdi yazmazsam, diyeceksiniz, demişsinizdir, ne oldu bu adama? Yok bir şey olduğu, bildiğiniz yerinde: Homurtuları, küskünlükleri, içine kapanıp kapanıp içinden çıkmalarıyla, eski yerinde. Peki nedir, iki ay geçti, son mektubumuzu (27 Aralık 1978 tarihli) alalı neden sesi, soluğu çıkmaz. Neden şu ki: Bizim medar-ı maişet motorlarımızdan biri, bir sözlüğümüz vardır: İlk baskısı 71'e raslayan Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü. *Neden sonra tükenmek üzere olduğu haber verildi, onu bu kez Tanzimat'tan alarak yeni baskıya hazırlamaya yumuldum, ve kötü bir adetimdir. Bir şeye kapandım mı, bitinceye kadar gözüm dünyayı görmez (Dünyaya başka zamanlarda da hep "yarım göz" baktığımı kim inkâr eder, kimin kârı?) – Sebep budur. Neden bu. Ama gene bu, o karalamalarda bazı dostları unuttuğum anlamına alınmamalı! "Az kişi yetiyor" diyen biri için sizler, o beş-altı neferin ilk hanelerinde bulunanlardansınız. Âyâ hoş zamanlardı 1972 yaz mevsimi, sizin yanınızda geçirdiğim o günler. Boyuna bu teraneyi tutturmuş oluşum, hemen her mektubumda o günlere dönüşüm, elbet bir temele dayanıyor. Hikmet burcunda biri artık numara yapamaz, yalan söylemez, içten konuşur. "Kâmildir o insan, ki yaşar hatıralarla" demiş koca Yahya Kemal. Anıları da sınıflandıralım izninizle. Ya da şöyle diyelim: Beni yaşatan tatlı anılardır. Acılarından da zevk alıyorum ya, can korkusu, daha çok tatlılara sığınıyorum. (Besinlerde durum aksi: Şekerlilerden çok, tuzlu bisküvileri her zaman yeğlemişimdir). Ve 1972 yazında Stuttgart benim için….., neyse uzatmayayım, işte böyle.*

Yüksel Pazarkaya ile Stuttgart'taki evin balkonunda kahvaltı ederken, 5 Temmuz 1972.

(Yüksel Pazarkaya'ya mektup, 4-5 Mart 1979)

Üniversite son sınıfa geçtiğim 1980 yazında, babamın ölümünden birkaç ay sonra, kimya mühendisliği

stajı yapmam gerekiyordu. Yüksel Pazarkaya, bana bu konuda yardımcı olup, Stuttgart'taki Daimler-Benz fabrikasında üç aylık bir staj bulmamı sağladı. Bu süre boyunca, onların evinde kaldım. Akşamüstleri ve hafta sonları, birlikte gezintiler yaptık. Babamın dolaştığı ve sevdiği yerlere götürdüler beni; Café Maurer'i gördüm, Feuerbach dolaylarında, Wiener Wald'de yürüdük birlikte. Yüreğimizde ince bir sızıyla, hem keyifli hem hüzünlü, geçmiş yazların anılarını paylaştık; bu paylaşımlar ise gelecek günler için yeni anılar oluşturdu, babamdan devraldığım sağlam bir beraberliğin temel taşları oldu (*……"Wiener Wald'ler, Café Maurer'ler bitti, hayal oldu o demler, evli evine, köylü köyüne gitti, silindi yüzümüz aynalardan."*

Pazarkaya'lara mektup, 28 Eylül 1972).

Hastalık henüz ortaya çıkmamış olsa da kendini hissettiriyor olmalıydı ki, aynı yılın sonbaharında Yüksel Pazarkaya'nın Frankfurt Kitap Fuarı'na gelmesi konusundaki tüm ısrarlarına rağmen gitmeyi kabul etmedi:

Almanya'ya, Frankfurt Kitap Fuarı'na gelmem işini bütün gece düşündüm. Senin ve Heilbronn'daki Türk Kitabevi sahibi sayın Ünsal Uncu'nun gösterdiğiniz ilgi ve kolaylıklara candan teşekkür ederim, fakat gelemeyeceğimi kesinlikle anladım: İçimde beni güçlendirecek bir "onay sesi" bulamadım çünkü. Bacağımdaki filibit geçiyor geçti derken şimdi de geceleri sol yanımda bir hırıltı başladı. Bronşit midir nedir, şu sıra doktora görünmem uzun iş. Bugün Aksaray'dan bir öksürük şurubu alacağım; geçer mi geçmez mi beklerim bir hafta.

Aynı yaz, İnci Pazarkaya ile.

Yani gelemeyeceğim aziz dostum! Sizlere vereceğim külfetler, kendi yadırgamalarım, şunu bunu düşünmelerim, bu geliş-dönüşün sevincini yaşatmaz bana. Ankaralara gidip pasaport işini izlemeyi de hiç gözüm almıyor, ("Miskinlik gibi var mı?" Günden güne artıyor.)

Hâsılı ölçtüm biçtim ve esasen bilirim kendimi: Gelemeyeceğim!

Durumu anlayışla karşılayacağınıza eminim. Artık sizi kasımda burada bekleriz. Kıyı evinizin anahtarı Huriye'de.

Cümlemizden hepinize sevgiler, selamlar. Ben şimdi gene Parkköy'e uzlete gidiyorum. "Ve bırakır gideriz, gitmek kurtulmaksa."

Sanırım 24.09.1979 tarihli bu satırlar, babamın yazdığı son mektup oldu.

Aksaray'daki eczaneden alınan öksürük şurubu işe yaramadı, yapılan ön tetkiklerden sonra babam, kasım ayının başında Cerrahpaşa Hastanesi Endokrinoloji Servisi'ne yatırıldı.

Sana bu yaradan ölüm yoktur,
Anan sütü, çiçekler merhemdir sana!
Bir doktor sizi falanca hastalıktan
Yatırıp tedavi etmek ister
Zararsızdır bugün yarın ertelersiniz
Bir gün gittiğinizde
Sert bir hastalık bir el hareketiyle
İter ötekini geçer öne.
Siner eski hastalık, şaşırır doktor
Ve hasta şimdi can derdinde.
Ben sizi başka şey için
Yatıracaktım.

(Başlık konmamış şiirlerinden biri)

Babamın o yıl *Soyut* dergisinin Ağustos/Eylül sayısında yayınlanan "Temmuz Tikleri" şiirini okuduğumda çok sevmiş, ancak şiirdeki yoğun bıkkınlık duygusu nedeniyle biraz endişelenmiş, onun yaşlanmaya başladığını düşünmüştüm. Yaşlılığı, ya da güçsüzlüğü ona asla yakıştıramadığım için, yaşlandığını ayırt etmek, daha da önemlisi, onun bunu hissettiğini görmek oldukça tedirgin etmişti beni.

Şahin Kaygun'un objektifinden, çalışma odasında, "Hikmet Burcu" yılları, 1970'lerin sonları.

Yanda, altta, üsttekiler
Yirmi yedi daire apartman
Yatmış sanki ölüm uykusuna
Donmuş zaman.

Çıt yok
Eriyen camlardan
Kavrulmuş perdelerde
En ufak bir kıpırtı.

Ne sokaktan geçen taşıt,
Su saatlerinde tıkırtı - -
Ne kapı önündeki ağaçta
Kuş sesleri.

Onca çocuk hiçbiri - -
İnsan loş bir odada çok eski
Bir uykuya yatsa da
Gergin saat, uyunmaz.

Bıkkın kapandığın hücrede
Gönlünce ölümleri düşle:
Bir uçurum, otobüs - -
Yalnız sen kurtulmasan!

Tenha sokak yürüyorsun
Dursa kalbin ve zaman
Bir kadın tam o anda
Tüller arasından baksa.

Serseri bir kurşun
O kadar geniş bulvarda
Gelse seni bulsa ve yanında
Kimse olmasa.

Çıkmaz sokak, bir küçük kız
Daldığı tatlı oyunda
Yerde seni görse ve bunu da
Oyun sansa, hiç korkmasa.

Yirmi yedi daire apartman
Yatmış sanki ölüm uykusuna
Çıt yok
Bekler gibi pusuda.

İnsanların, ölümleri düşleyebileceğini anlayamayacak kadar gençtim o zaman, "Üç gün yatak, dördüncü gün toprak" gibi deyişlerin anlamı henüz çok uzaklardaydı. Oysa, beni yine çok şaşırtan bir biçimde, ölüm kavramının yirmili yaşlarında bile babamın çok yakınında olduğunu bir kez daha görüyorum:

Bir Ölümden Kalanlar

Doğuşundan beridir sakladığı
Tanrının bir emaneti vardı.
Yatağa düştü,
Üçüncü gün akşam üstü, geri verdi güler yüzlü.
– Kalsın bende temelli, diye ağlar bazıları.–
"Pişirdiğim aşla, bağladığım başla gideyim,
Üç gün yatak,
Dördünde toprak olsun yerim!" derdi.
Geleni gideni yokken gençliğinde bile,
Akşamları gizli gizli, bilinmez
Kimi gözlerdi?

Tanrının sevgili kuluymuş,
Muhtaç olmadan öldü.
Ama gözleri yine kapıdaydı,
Belliydi birini beklediği.
Son sözü bir kadın ismi oldu, hiç duymadığım.
Lâkin anlaşılmadı gitti, söylemek istediği.

"Temmuz Tikleri" şiirinin yazılmasından birkaç ay sonra gelen ölüm, düşlediği gibi olmasa da beklenenden çok daha hızlı geldi.

Yanlış anımsamıyorsam, babamın hastaneye yattığı gün üniversiteler açılmıştı. O gün okulda yaz boyu görmediğim arkadaşlarımla hasret giderip, geçen ayların yorumlarını yaparken "Babam da bugün hastaneye yattı, annemin morali bozuk biraz" demiştim – benim moralim bozuk değildi, çünkü insanlar hastalanır, hastaneye yatar ve iyileşip çıkarlardı bir süre sonra – Tıp Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi olan bir arkadaşım, yapılan testlerin sonuçlarını sormuş ve "lökositi çok yüksek, önemli bir durum olabilir" yorumunu yapmıştı. "Babam çok dayanıklıdır, zaten hastaneye yatmayı nasıl kabul ettiğini hiç anlayamadım; ben onu evde bile yatarken görmedim hiç. Kısa sürede çıkacaktır nasıl olsa" deyip, geçmiş yazın dedikodularına dönmüştüm hemen. Önemli bir hastalığı olabileceği, hele

ölüm düşüncesi o kadar uzaklardaydı ki, önceliklerim değişmemişti ve yaşamım olağan akışındaydı. "Ölüme Yol" açmak vakti gelmemişti henüz:

Dağların ardından ölüm doludizgin gelir
Terkisinde biri vardır.
Ama yollar insanlarla kaynaşır
Ama dünya telâşında hepsi
Ama ölümün işi hepsinden aceledir
Ama yollar tutulmuş, geçilecek gibi değil.
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yol!

– Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.
Dopdolu bir taşıtta sanki bir kadın
Ama çok yaşlı bir kadın
Sanki yavaşça böyle demiştir.
Ama sağır uğultuda duyulacak gibi değil
Ama herkes havasında, hain, bencil ––
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yer!

Sonrası çok hızlı gelişti. Kasım ayının başlarında, galiba ne babam, ne de bizler neler olup bittiğini anlayamadık; olacakları ise hiç tahmin edemedik. Annem her sabah erkenden benimle birlikte evden çıkıp hastaneye gidiyor, akşamları geç saatte eve dönüyordu. O günlerde, babamın yıllar önce yazmış olduğu *Oyun 4 Tablo*'yu oynuyorlardı sanki ikisi. Evde anneme çok sık söylediği *"Ben senin yolunda | Yaya kaldım yoruldum"* dizelerinin yer aldığı "Oyun 4 Tablo"yu:

— Hasta olsan suya hasret
— Ben bir hasta olsam ilkin
Yanan tutuşan alnımda
Yalnız senin serinliğin.

— Yorgun olsan iş dönüşü
— Ben bir yorgun olsam akşam
Sendeki dermanı
Kimselerde bulamam.

— Şiir yazsan gönlünce
— Ben bir şiir yazsam gece
Sen sevinirsin
Herkeslerden önce.

Ben senin yolunda
Yaya kaldım yoruldum.
Şimdi kızsam da sana
Ölsen ardında
Ağlayanın ben olurdum.

Babamın hastaneye yatmasından sonraki dönemin ayrıntılarını anımsamakta gerçekten güçlük çekiyorum. Sanırım bilerek yaptım bunu; istemediğim görüntüleri, bilinçli olarak bilinçaltıma ittim. Yaşamı boyunca kimseye, en yakınındakilere bile yük olmamaya çalışmış, neredeyse tüm yaşamını buna göre yönlendirmiş bir insanın, çok kısa bir süre de olsa, başkalarına muhtaç yaşamak zorunda kalmasını anılarımda saklamak istemedim. O günlerden belleğimde net olarak kalan olaylardan biri, 8 Kasım 1979 günü hastane odasında babamın nişan yüzüklerimizi takması.

1979 yılı Haziran ayında, bir süredir birlikte olduğum okul arkadaşım Hüseyin'i ailemle tanıştırmıştım. Ardından aileler bir araya geldi ve "söz kesildi". Ailelerin tanıştığı akşamın unutulmaz bir özelliği ise, televizyonda Hilmi Yavuz'un konuşmacı olarak katıldığı bir edebiyat programı olmasıydı. Babam bir yandan küçük kızının müstakbel eşinin ailesine gerekli ilgiyi göstermeye çabalarken, bir yandan da gözucuyla televizyona bakıyor, sevgili öğrencisinin konuşmasını kaçırmamaya çalışıyordu. "Rica ederiz efendim, siz rahat rahat izleyin; biz size engel olmayalım", "Hayır efendim; ben arada bir göz atsam yeter; çok sevdiğim bir öğrencimdir, o yüzden" şeklinde sürege-

len diyalogların içinde, Hilmi Yavuz'u ne kadar izleyebildi, bilmiyorum. Sonuçta, babam için oldukça sıkıntılı geçen gecenin sonunda "kız istendi", "madem onlar karar vermişler, bize de onaylamak düşer" dendi ve ilişkimiz resmiyet kazanmış oldu. Ama o akşamın sıkıntısı, annemle nişanlandığı akşam yaşadığı sıkıntının yanında çok da önemli değildi sanırım!

Hüseyin, benim babama duyduğum hayranlığın yakın tanığıydı hep. O yaz boyunca, biz Silivri'deki yazlık evdeyken beni görmek için gelip gittikçe, babamla ilişkisinde zorlandı biraz. Babamın Hüseyin'e olan tavrı, benim diğer yakın arkadaşlarıma olan tavrından pek farklı değildi aslında. Kısa süreli ilişkisini, bugün şöyle aktarıyor Hüseyin bana:

Baban, benim için yanında asla hata yapılmaması gereken biriydi. Senin baban olması bir yana, duyduğum büyük hayranlığı da bir kenara bırakacak olursak, Behçet Necatigil benim tanıştığım ilk "ünlü" kişiydi. Genelde insanlarla rahat diyalog kurduğum halde, babanla böyle olmadı. İlişkiyi doğal olarak o yönlendirdi, ancak ben hata yapma kaygısıyla doğal olamadım. Onun sorduğu soruları yanıtlamakla yetindim, diyaloğu sürdürmek için hiçbir çaba gösteremedim. Anımsadığım bir ayrıntı var yalnız, bugün bile beni çok mutlu eden. Ciğerden başka bir şey yemeyen ve bu yüzden Silivri'deki evde yaz boyu sorun olan Mıcır Kedi için, sizi ilk ziyaret ettiğimde ciğer getirmiştim. Babanın gözleri parlamıştı ciğeri görünce. Pendik'ten Silivri'ye ciğer taşımış olmam, onun gözünde "düşünceli" biri kılmıştı beni. "Allah razı olsun, kimseler düşünmüyor bu garip kediyi; hem alıştırdılar ciğere, hem de İstanbul'dan eli boş geliyorlar, ciğer taşımayı kendilerine yakıştırmıyor bizim küçük hanımlar!" şeklinde bir dizi serzenişte bulunmuştu. Onun gözündeki ilk artı puanım, Mıcır Kedi'nin ciğeri sayesinde olmuştu galiba. Ne yazık ki bu artıları – belki de yanına gelecek eksileri – çoğaltacak kadar uzun bir süre birlikte olamadık.

Kasım-Aralık aylarında nişanlanmayı planlıyorduk. Babam hastaneye yattığında bu planın da ertelenmesi gerekirdi doğal olarak. Ama ani bir kararla –nedenini bugün bile hiçbirimiz tam olarak yorumlayamıyoruz– 8 Kasım 1979 günü Cerrahpaşa Hastanesi'ndeki odasında babam nişan yüzüklerimizi

taktı –öğle tatilinde okuldan gelip, sonra yine okula dönmüştük–. "Böyle olmadı Hüseyin'ciğim, çıkınca bir güzel ıslatırız bunu" dediğini anımsıyorum.

Bu sözler belki bizi avutmak için söylenmişti, belki de kendisini… Kimbilir, yılların bezginliği, bıkkınlığı içinde ölümler düşlense de, "hikmet burcu"na erişilmiş olsa da; ölümün çok yakında olduğunu hissetmek, her şeye rağmen beklenmedik ve kabullenmesi zor bir durumdu herhalde…

Zaman geçer, birden görür: Çevreyi, dünyayı dilediğince bir biçime sokmanın zorluğunu görür. Mutluluk (çapı belli bir çevrenin ya da çok geniş bir alanın, diyelim dünyanın mutluluğu) hâlâ gerçekleşmemiştir. Bunu anlar. Anlar ki, kendi küçük özlemlerini bile gerçekleştirememiş, yakın çevreyi bile değiştirememiştir. Gösterdikleri, hatırlattıkları yüzde kaç uygulanmış, sözü ne dereceye kadar geçerli olmuştur; görür, yazdı da ne oldu!

O zaman hikmet burcuna girer. Hikmet çapraşıktır ve çok az değişir. Geçmişin büyük şairlerini o zaman anlar. Niçin her biri bir yerde kötümser olmuş, dışımızdaki zamanın içimizdeki vakti nasıl çabuk tükettiğini algılamanın acısıyla niçin her biri Yunus'laşmış, Hayyam'laşmış, Galip'leşmiştir. Şair, hikmet döneminde daha çok, değişmez alınyazısına geçer. Kader ki alınyazısı değildir, en ileri uygarlık kesimlerinde de vardır. Ve insan bıkar. Özlemiştir, olmamıştır, bıkar. Şimdi neye sığınılacaktır: Hikmet burcuna geçer. Şikâyetlerin, isyanın şiiri; zamanla yerini, kabulün, benimsemenin, vazgeçişin şiirine bırakır.

(Bile/Yazdı, *Şiir Burçları)*

Günler çok hızlı geçiyordu o dönem. Ben ders aralarında ve öğle tatillerinde hastaneye uğruyordum kısa süreli. Hastanedeki oda ziyaretçilerle dolup taşıyor, akşamları evimizin telefonu susmak bilmiyordu. Radyoterapiye başlanana kadar her şey bir oyun gibiydi sanki, çünkü babam iyi görünüyordu. Radyoterapiyle birlikte olayın boyutları değişti birden. Hızlı bir çöküş başlamıştı. Bu arada, akciğerde, atardamarın hemen yanında bulunan habis tümörün "inoperabl" olduğu kesinleşti. Tüm doktorların açıklamaları, hastalığın çok ileri bir evrede

olduğu, çok geç kalındığı, "maalesef" yapılacak fazla bir şey olmadığı yönündeydi. Karşılıklı suskunluk içinde, babamın durumun ne kadar farkında olduğunu kestiremiyor, ancak – herhalde işimize geldiği için – bilmediğini varsayıyorduk. Bunun yanlış bir varsayım olduğunu, ancak ölümünden sonra, hastane odasındaki özel eşyalarının arasında bulunan 10 Kasım 1979 tarihini taşıyan dizelerle öğrendik :

Bronskopi

Genel anestezi altında
Sağ ana bronşa girildi
Kısmen mobil ve normal mukoza
Açık bronş ağızları, segment ve lob
Sekresyon yok, tümöral bir kitleye rastlanmadı.

Dışardan ve sol yandan baskı altında
Sol ana bronş
Rijit bronskopiyle görülebilen kısmında
Mukoza normal.
Intrabronşit bir patolojiye rastlanmadı.

Sol plevrada sıvı görünümündeki yere
Torosentez yapılması gerekir.
Hasta bu durumda bir mediasten tümörü
Bir mediasten tümörü
İzlenimini veriyor
İnoperabl bir tümör.

Yurtdışında tedavi olanakları araştırılıyordu bir yandan. Doktorları, yurtdışına gitmesi durumunda da çok umutlu olmamamız gerektiğini düşünüyorlardı, ancak az da olsa bir umudu yaşatmaya çalışıyorduk hep birlikte. Ailemizin maddi gücü sınırlıydı, bu yüzden yakın dostları ve basın, konuyu siyasi çevrelere yansıtma çabasındaydılar. O günler, öylesine yoğun bir acı duygusu içinde geçmiş ki, olayların akışını anımsamakta güçlük çekiyorum. Sanırım, gelişmeleri öğrencisi Hasan

Pulur'un yazısından (16 Aralık 1979, *Hürriyet* gazetesi) aktarmam en doğrusu olacak:

İlk haber Hilmi Yavuz'dan geldi:

Hoca hasta, iyi değil, Cerrahpaşa'da yatıyor…

Cızz etti yüreğimiz.

Çoktan görmemiştik, galiba Mayıs ayında rastlaşmıştık bir kez, birlikte Cağaloğlu yokuşunu inmiştik, dedikoduyu sevmez, kimsenin girdisiyle çıktısıyla ilgilenmezdi; sormazdı, anlatılırsa da dinlerdi. Ama bu kez bir başkaydı. Hep o sordu, biz anlattık. 16 yaşında, eline gelen öğrencisiyle dert paylaşıyordu.

Hemen her gün hastaneden bir haber geliyordu:

Bugün daha iyi!

Geceyi rahatsız geçirdi…

Tam teşhis konamadı galiba…

Hilmi Yavuz'la dertleşiyorduk, bir şeyler yapmalıydık hoca için…

Ama ne yapacaktık?

Acaba dışarıya gönderebilir miydik?

Değerli eşi, bir ömür arkadaşı "Evimizi satarız" diyordu.

Turizm Tanıtma Bakanı Barlas Küntay, Gazeteciler Cemiyeti'ne gelmişti, konuşuyorduk:

Behçet Necatigil çok ağır hasta, dedik.

Geçmiş olsun, nedir, nerede, ne yapabilirim?

Anlattık, hemen not aldı:

Yarın sabah ilk işim kendisini ziyaret edip geçmiş olsun demek olacaktır. Behçet Necatigil için elimizden geleni yaparız.

Çok iyi yaparsınız Sayın Bakan… Bu ziyaretiniz en azından çok önemli bir şeyi vurgular. Türkiye'nin bir şairine, bir edebiyatçısına, bir edebiyat hocasına, devletin elini uzattığını, devletin onları yalnız bırakmadığını…

Küntay, ertesi sabah Cerrahpaşa'ya gitti, Necatigil'i ziyaret etti ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olarak, kendisine her türlü yardıma hazır olduklarını bildirdi.

Akşam Hilmi Yavuz'la tekrar konuştuk…

Hocayı nereye gönderecektik?

Hilmi Yavuz "Sen ne diyorsun yahu?" dedi.

Bırak Almanya'yı, İngiltere'yi de beni dinle… Hoca, bir yere gitmem diyor.

Niye?

Bu memleketin parasına yazık değil mi? İyileşeceksem burada iyileşirim, öleceksem burada ölürüm, diyor.

Aman etme, eyleme, hocayı razı etmeye bak.

Bilincinin henüz yerinde olduğu günlerde, tedavi için yurtdışına gitme fikrini olumsuz karşıladığını anımsıyorum. "Buradaki doktorlara ayıp olur" diye düşünüyordu; nasıl ki hastanede yatmakta olduğu üç kişilik odadan tek kişilik odaya geçme durumu olduğunda, "oda arkadaşlarıma ayıp olacak yahu!" diye söylenmişti bir süre.

Yurtdışına gitmesi için gerekli işlemler tamamlandığında ise, artık kendinde değildi. Bu kez doktorları, onu götürmenin hırpalamaktan başka bir işe yaramayacağını söylüyorlardı. Her şey o kadar hızlı gelişti ki, onu birkaç gün içinde kaybettik. Hastanede, tarihi belli olmayan son dizelerini karalarken, ölüm herhalde çok yakınlarındaydı:

Çıt yok bellekte
Acı anıları ilerlere kaçırmıştır
Çocuklarını kurtaran bir anne gibi.

Bu dizelerle babamın, Tahir Alangu'nun ölümünün hemen ardından yazdığı bir yazıda dile getirdikleri tamamlanmış oluyor sanki. O yazıda anlatılan, bir ölümün ardından kalanın hissettikleri, bu dizelerde, ölmekte olanın duygularıyla bütünleşiyor:

Ölümler hemen anıların da elinden tutuyor, onları da alıp getiriyor mezar başına. Oysa acıların uzağında tutmak gerekirdi çocukları. Artık yetim yoksul kaldıklarını daha şimdiden duyurmamak gerekirdi. Yaşlı başlı, görmüş geçirmiş oldukları için serinkanlı olmaları gerekli yaşayanların arasında, gidenin kendilerinden neler götürdüğünü tam anlayamadan, ürkmüş tedirgin dolaşır bu çocuklar. Anılar yani. Oysa ölenle kalanlar arasında ortak anılar, gemiler gittikten çok sonraları beklemeliydiler. Evlere dönülünce, bir gamlı sessizlikte, susmalarımıza

bir anlam veremeyerek yüzümüze bakmalı, bağrımıza sokulmalıydı bu anılar. Ama onlara da söz geçiremiyoruz: Sarsıntının, şaşkınlığın daha ilk dakikalarında doluşuyorlar çevremize.

Babamın, ölüm korkusunu ne kadar yaşadığını bilemiyorum; ancak emin olduğum bir konu var ki, o da babam, sona yaklaştığını hissettikçe üzerinde çalıştığı pek çok işi yarım bırakmanın tedirginliğini mutlaka yaşamıştır bu süre içinde. Ölümünden sonraki yıllarda, yarım kalan bazı çalışmalarını, arkadaşlarının da yardımıyla toparlamaya çalışırken içimden geçmiştir ara sıra: Şimdi bu halimizi görse, homurdanıp dururdu; asla onun kadar sistematik ve özverili çalışamadığımız için bir yandan sinirlenir, bir yandan da "Eh, ne yapalım. Benim kızlarımın elinden gelen de bu, hiç olmazsa iyi niyetle ilgileniyorlar" derdi diye! Aynı duygu, bu anıları yazdığım süre boyunca da eşlik etti bana: "Sana mı kaldı kızım, sen işine bak!" Ölümün ilk sarsıntıları bir yana, aradan geçen yıllarla onu hiç yitirmemiş gibi oldum kendi adıma, çünkü onu hep yanıbaşımda hissettim. Onun, sessiz sedasız duruşuyla, yalnızca yaşama biçimi ve varlığıyla bana dolaylı olarak öğrettiklerinin, yaşamımı, olaylara ve insanlara bakışımı ne denli etkilediğini zaman içinde ayırt ettim. Çeşitli olayların karşısında, nasıl tepki vereceği hakkında fikir yürütmek ise, hepimiz için bir oyun oldu adeta: "Şimdi babam olsaydı….."

Babam, bir konuşmasında kendisine yöneltilen *"Evler, hep evler, neden evler, niçin evler?"* sorusunu şu cümlelerle yanıtlamış:

Ev, yani aile, hayatımızdır. Bizi bir biçime, bir kalıba sokan ev ve ailedir. Ancak önce içine doğduğumuz bir mekân ve oradaki insanlar var. Bu insan halkası zamanla genişler, ama merkezden kopamayız. Ne kadar kopmak istesek içimizde beynimizde bir kıymık gibi sürer hâtırası, acısı. Merkezkaç bir kuvvet bizi uzaklara atsa bile, ince lastiğe takılı yoyo gibi, dar çevremizin yönetimine bağlıyız. Evler, eşler, çocuklar, yakın akraba. Çok şey evlerde olur. İnsanı saran her hacim, her mekân, her barınak bir evdir. Evsizler ev peşindedir, evliler evi ayakta tutabilme çabasında.

Geçmişimdeki aydınlık evlerin, arkamdaki pek çok renkli taşın ve en çok da şiirlerin yardımıyla, ben de çocuğuma, anılarında sıcak bir ev ve ışıkları yanan bir geçmiş bırakmaya çalışıyorum. Ve renkli taşlarım için babama sonsuz teşekkür borçlu olduğumu hiç unutmuyorum.

Behçet Necatigil, 13 Aralık 1979 tarihinde aramızdan ayrıldı. Zincirlikuyu mezarlığında gür ağaçların serin gölgesinde yatıyor artık. "Aramızdan ayrıldı" deyişi doğru değil aslında. Ayrılmadı çünkü, kendisi de biliyordu, galiba emindi de, önceden yazdığına göre bunu:

Ben gidince bir renk uçar
Albümlerinizden
Kendince bir ses erir havada.

Bir eksiklik kalan fotoğraflarda
Ama gene olurum
Aranızda.

Sizinle kendimi sayarak
Ben de varım hâlâ boşlukta
Bir dayanak aramalarınızda.

"Çünkü biz de ölüme, içimizde anıları hep taze sürüp giden bazı şairlerden kuvvet alarak ve onlarla birlikte gidiyoruz. Adı Ziya Osman'dır, kuvvetim olan şairimin adı. Öleli yirmi yıl oldu" diye bitirmiş babam, Ziya Osman Saba için 1977 yılında yazdığı bir yazıyı.

Benim şairim Behçet Necatigil. Öleli yirmibir yıl oldu. Kendimi çok şanslı hissediyorum, çünkü şairim babam.